



Nr. 3 1989
KOVAS — MARCH

KARYS



KARYS

1989
Nr. 3 (1650)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami **KARYJE**, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiuro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July, August and December by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207.

TURINYS

Viršelis — Velykų tautiniam susimąstymui

Dr. K. Ėringis — Lietuvių karių mirtis 97

Dr. A. Mauragis — Dr. J. Šliūpas mano atsiminimuose 100

Alg. Gustaitis — Karas braukia kruviną ašarą 114

KARIO SKYRIAI;

Karinės žinios 117

Mūsų spaudoje pasižvalgius 120

Žvilgsnis į politiką 123

Iš grožinės literatūros 127

A. Kairio — Kardas ir kryžius

KARIO RPIEDAS

Tremties trimitas 130

MŪSŲ MIRUSIEJI 142

ATSTOVAI

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Boston — V. Senūta, Detroit — V. Kutkus, Australia — V. Šalkūnas.

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgavintas Juginėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1650)

KOVAS — MARCH

1989

Kristaus Prisikėlimas testiprina Lietuvos Žygi į Laisvę!

LIETUVOS KARIŲ MIRTIS SOVIETŲ ARMIJOS GRETŲ REPLĖSE

(Tęsa iš š. m. "Kario" Nr. 2)

DR. KAZYS ĖRINGIS

Dviguba pilietybė ir karinės pareigos

Pagal kai kurių šalių konstitucijas dalis gyventojų turi dvigubas ar trigubas pilietybes. Sutinkamai su 1928 metų Lietuvos valstybės Konstitucijos 10-uoju straipsniu, "Lietuvos pilietis tačiau nepraranda savo pilietybės teisių, tapęs kurio (nors) Amerikos krašto piliečiu, jei atlieka tam tikras įstatymo nurodytas pareigas".⁸² Gi 1938 metų Konstitucijos 13-ame straipsnyje pasakyta, kad "Įstatymo nustatytais atvejais pilietis, turėdamas svetimą pilietybę, gali ir nenustoti Lietuvos pilietybės".⁸³

Ryšium su tuo, Tautų Sąjungos veiklos plotmėse įvairiose šalyse **iškilo** pilietybės aiškinimo konfliktų. Ženevoje 1930 metais **buvo parengta** "Susijusiais su pilietybės įstatymais esminiais konfliktų klausimais Konvencija", kuri buvo pasirašyta Hagoje 1930 m. balandžio 12 d. ir įsigaliojo 1937 m. liepos 1 d.^{84,85} Tais pačiais metais Ženevoje **buvo parengtas** ir "Protokolas susijusiems su karine prievole esminiams dvigubos pilietybės atvejams".^{84,85}

1-mas minėto Protokolo straipsnis skelbia, kad "Turįs dvi ar daugiau pilietybių asmuo, gyvenantis vienoje iš šalių, kurios pilietybę jis turi ir su kuria jis labiausiai yra susijęs, gali atsisakyti karinių prievolių kitoje ar kitose šalyse. Taip atsisakius galima netekti pilietybės kitoje ar kitose šalyse".⁸⁵

2-me Protokolo straipsnyje pažymima, kad "Jeigu asmuo turi dviejų ar daugiau valstybių pilietybę ir pasiekęs pilnametystę pagal kiekvienos tų valstybių įstatymus turi teisę atsisakyti ar vengti valstybės pilietybės ir neturi išankstinio nusistatymo šio Protokolo teikiamoms galimybėms, tai jis savo nepilnametystėje privalo būti paliuosuotas nuo tokios valstybės karinės prievolės".⁸⁵

Aukščiau nurodyto 1930 metais Hagoje pasirašyto protokolo straipsniai **neturi** nepriklausomos Lietuvos piliečiams ypatingai svarbios reikšmės, nes absoliuti dauguma, su mažomis išimtimis, Lietuvos gyventojų **turėjo vieną** vienintelę Lietuvos valstybės pilietybę. Tas protokolas yra svarbus būtent tuo, kad jis **išryškina** sovietų savikvailos keliu padarytų Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje nusikalstamų esmę, turinį ir beprasmybę tarptautinės teisės požiūriu. Pabaltijo valstybių karinį užgrobigumą **tuojaus lydėjo** Maskvos saviindukcinė savikvaila. Jos **turinį ir esmę sudaro** mėšlungiškai skubotas NKVD žudikų jėga pagrįstas "rinkimų" farsas, tariamojo seimo "prašymas" panaikinti Lietuvos nepriklausomybę po įvykdytos okupacijos fakto, prašant priimti Pabaltijo valstybes į Sovietų Sąjungos sudėtį, taip pat žeminanti pavergtuosius "priėmimo" procedūra.²¹ Tuo pačiu nusikalstamu būdu užgrobtiesiems

kraštams **galvotrūkščiais** buvo parengtos okupacinės “konstitucijos”, užsienio karinės jėgos pagrindu sudarytuose neteisėtuose “seimuose” minėtos “konstitucijos” buvo priimtos, “suteikiant” visiems Lietuvos, Latvijos ir Estijos piliečiams Sovietų Sąjungos, t.y. **grobiko šalies, pilietybę**.^{21, 86} Ši priešojvykdyta savikvailos grandinė yra sunkus, neturintis pavyzdžio, nusikaltimas prieš žmoniškumą ir tautų laisvę. Tuo užsitraukusi sau gėdą ir kaltę Maskva užgrobtuose kraštuose nieko neįtikino ir nieko nelaimėjo tarptautinės teisės srityje. Ta saviindukcinė savikvaila tik toliau tarnavo Maskvai vykdant kitus genocidinio masto nusikaltimus pavergtose tautose, įskaitant ir **prievartinį Lietuvos karių ir karinės prievolės amžiaus vyrų telkimą į savo priešoj armiją, į sovietų armiją, siunčiant karius mirčiai į grobikiškus karo žygius už Lietuvos ribų**. Šiuo požiūriu prievarta automatiškai Maskvos primesta sovietinė pilietybė neturi jokios teisinės reikšmės, išskyrus nusikaltimą. Tai matosi ir iš tarptautinės teisės dokumento apie dvigubą pilietybę, kurį čia aukščiau glaustai nagrinėjome.⁸⁵ Lietuvos, taip pat Latvijos ir Estijos, piliečiai turėjo **viengubą pilietybę**, o antroji — tėra tik Maskvos užmačių vaizduotėje, kaip jos pačios nusikalstamos veiklos įvaizdis. Tai patvirtina gyvenimo tikrovė. Visuotinis pavergtų žmonių priešinimasis sovietų okupacijai, masinis prievartos keliu patekusių į sovietų armiją karių **dezertyravimas 1944 - 1945 metais, 8-metės partizaninis kovos paliudija sovietų grobikiškos politikos beprasmiškumą, pragaištingumą ir nusikalstamąjį pobūdį**. Visa pokarinė patirtis, religinis, intelektualinis, politinės išraiškos priešinimasis okupantui buvo ir lieka visuotinis. Tai ypač atvirai išryškėjo šiais metais kai platus visuomeninis judėjimas pavergtoje Tėvynėje įgavo tautinio atgimimo mastą.

Vieno ko Maskva nesiryžo įrašyti į brutalia jėga primestą 1940 metų okupacinę konstituciją, tai straipsnio, kad 1938 metų Nepriklausomos Lietuvos Konstitucija nustoja galios.⁸⁶ Toks įrašymas, žinoma, nebūtų susilpninęs lietuvių priešinimosi okupantui. Tačiau šiandien jis turi daugiau negu simbolinę reikšmę. Okupuotos Lietuvos įvairių srovių pagrindis ir rezistentai didelių kančių ir aukų keliu atvedė lietuvių bendruomenę į tikrą didingo Atgimimo kelią. Tas gyvybinės reikšmės pastangas išplėtė į visuotinio judėjimo plotmes neseniai įsisteigęs Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis. Pagal Sąjūdžio programą numatoma siekti įvairiapakopio suvereniteto visose gyvenimo srityse Sovietų Sąjungos sudėtyje. Lietuvos Laisvės Lyga pasisako už pilną Lietuvos

valstybinį suverenumą ir ragina Maskvą numatyti apytiksles datą okupacinėms pajėgoms iš Lietuvos išvesti. Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis suvažiavimų, jo Seimo ir Tarybos bazėje bei Sąjūdžio programos apimtyje, kiek ji neprieštarauja 1938 metų nepriklausomos Lietuvos konstitucijai, glaudžiai bendradarbiaujant su Lietuvos Laisvės Lyga, galima sudaryti sąlygas nepriklausomos Lietuvos Prezidentui išrinkti ir Laikinajai Vyriausybei sudaryti. Tuo galima didžiai pasitarnauti Maskvai, padedant jai išbristi iš nusikaltėliškos grobikiškos politikos klampynių. Didžiosios tautos didžiųjų persitvarkymų ir sukrėtimų metais **apsivalo** nuo piktadarybių krūvio, kurios pridarytos mažosioms tautoms ir slegia jas. Laikas parodys ar rusų tautos, Maskvos asmenyje, protas jau yra **prabudęs** kilniems pilnos demokratijos ir tautų valstybingumo ir laisvės žygiams, panašioms kaip Ispanijos ir Portugalijos, ar dar ne. Jei ne, tai Sovietų Rusija Maskvos asmenyje ir jos pavergtos tautos **dar eilę metų murgdysis** neapibrėžtume ir **suirutėje**, kol nauja visaliaudinio judėjimo banga užgrius įskaudusio priespaudos gyvenimo atgyvenas ir nušluos jas nuo istorinės raidos kelio.

Sovietų karinis nusikaltimas Lietuvoje lyginamaisiais skaičiais

Aukščiau pateiktuose skyriuose išryškinome kokius tarptautinės teisės aktus, įvairias konvencijas Maskva sulaužė ir kokiuo būdu tą teisę paneigė prievartos būdu išvadydama 1941 metų vasarą iš Lietuvos nepriklausomos valstybės kariuomenės apie 3,000 karių. Maskva sutelkė “lietuviškoje” divizijoje 12,400 įvairiais motyvais patekusių Rusijon ir suklaidintų vyrų bei okupacinės valdžios aktyvistų, įskaitant ir dalį nevien simpatizuojančių Maskvai Lietuvos žydų. Tai pasitraukę iš Lietuvos sovietijos gilumon Lietuvos piliečiai, kurių Maskva neturėjo teisės, nepriklausomai nuo jų pažiūrų, prievarta mobilizuoti ir varu išvaryti pražūčiai ir suluošinimui į frontą. Tai grubus nusikaltimas prieš tarptautinę teisę. Dar sunkesnę nusikaltimą Maskva padarė antrą kartą okupavusi Lietuvą, kai 1944 metų rudenį ir 1945 metų žiemą prievarta sugaudė ir varu sumobilizavo 108,400 vyrų, gimusių 1908-1924 metais, ir visus juos išsiuntė už Lietuvos ribų. Žymių jų dalį Maskva išsiuntė į įvairius karo frontus, sovietų paversto grobikišku karu. Taigi, Maskvos prievarta žiauriai palietė 124,000 iš Lietuvos kilusių karių, kurių apsoliuti dauguma buvo šventai pasiryžusi ko-

voti ir **ginti Nepriklausomą Lietuvą, sutinkamai su Atlanto Chartos raide ir dvasia**. Tai viena iš labai svarbių 1944 - 1952 metų Partizaninio karo Lietuvoje kilimo ir užsitęsimo priežasčių. Neskaitant daugybės kitų Lietuvos Nepriklausomybės gynimo parengčių, **dezertyravimas iš sovietų armijos buvo svarbus partizaninių kovų kilimo ir neišvengiamumo faktorius**. Tai tautos, jos valstybingumo ir žmogaus, kaip Tėvynės idealo nešėjo, neturintis pavyzdžio naujųjų laikų istorijoje **nusikalstamas išniekinimo atvejis**. Tai pagaliau nežmoniškas žmogaus teisių laužymas, Vakarų Sąjungininkų neprincipingumo ar nepajėgumo akivaizdoje. Bendras visiems nekonjunktūrinių vertybių principas reikalavo ir šiandien reikalauja, kad Sovietų Sąjunga iš okupuotų Pabaltijo valstybių **besąlygiškai atitrauktų savo karines dalis bei MVD kariuomenę ir panaikintų okupacinę administraciją taip, kaip nacių Vokietija buvo priversta tai padaryti Danijoje, Belgijoje, Olandijoje, Liuksemburge, Prancūzijoje, Norvegijoje ir kitur, taip kaip Vakarų Sąjungininkai, sutinkamai su Atlanto Charta, savanoriškai tuose kraštuose panaikino okupacinę karinę valdžią ir dvišalėmis ir daugiašalėmis sutartimis atkūrė užgrobtų valstybių nepriklausomybę**.

Ką lyginamaisiais skaičiais reiškia tai, kad 124,000 iš Lietuvos kilusių karių — Lietuvos piliečių buvo priversti karo sąlygose tarnauti sovietų armijoje už Lietuvos ribų ir aukoti didelę kraujo auką karo Sąjungininkų pergalei pasiekti? Visų pirma tai **reiškia didžiulį įnašą** pasiekti tokiai pergalei, kuri laidoja tautai, visiems Lietuvos žmonėms Laisvę ir Nepriklausomybę, šių išplėstų vertybių atkūrimą. Yra žinoma, kad Jungtinės Amerikos Valstijos 1943 metais turėjo sutelkusios 6,662, 000 karių armiją.⁸⁷ Lygiai tą pačią skaitmeninę įtampą, krūvį ir auką **Lietuvai** reiškia 124,000 karių, nes tą skaičių perskaičiavus proporcingai Amerikos gyventojams jis **atitinka** 6,426,000 karių armijai. Tačiau Maskva iš Lietuvos išplėšė **tokį karių skaičių esant jai okupuotai** ir todėl karo nelaimių tragedija pavergtai tautai buvo nepalyginamai didesnė ir žiauresnė. Juo labiau, kad okupantas iš Lietuvos kilusių karių nė nemanė skaitlingai panaudoti **užfrontės** tolimose karo komunikacijose ar transporte: jie buvo skirti fronte veikiančios armijos "patrankų mėšai". Kitas dalykas, kad visų permalti fronte nesuskubo.

Reikia pasakyti, kad Amerika iki karo pabaigos savo ginkluotose pajėgose karių skaičių dar žymiai padidino. Maždaug iš 140 milijonų Jungtinių Valstijų gyventojų 1944 metais po ginklu buvo 10,290,000

karių, o 1945 metais — 11,809,000.⁸⁷ Tačiau karo pabaigoje Amerikos karinės komunikacijos, bazės ir transportai išsiplėtė visame pasaulyje. Dėl to daug karinių tarnybų buvo palyginti saugios, daug saugesnės negu daliniai fronte, pafrontėje ir dezertyravimo vietovėse. Todėl yra pagrindo tvirtinti, kad Lietuvos žmonėms sovietų prievartinis mobilizacinis psichologinis ir fizinis krūvis, išreiškiamas skaičiais, yra **nemažesnis** negu tokio pat pobūdžio našta Jungtinėms Amerikos Valstijoms, neskaitant, žinoma, **vergovinės nelaimės, kuri slėgė ir slėgia Lietuvą**.

(Užbaigia sekančiame K a r y j e)



Karo muziejaus kieme Laisvės statula š. m. Vasario 16 buvo atstatyta

DR. JONAS ŠLIŪPAS MANO PRISIMINIMUOSE

(Tąsa iš "Kario" Nr. 2)

Dr. A. MAURAGIS

Laimė nelaimėje

Išbėgau iš Vilniaus kaip iš gaisro ir dabar nežinojau nei kaip džiaugtis, nei kaip dėkoti Dievui, kad vėl esu Palangoje saugus su savo šeima. Liepos mėn. frontas sustojo Lietuvoje padalijęs kraštą į dvi dalis. Žemaitija liko vokiečių pusėje, vokiečiai gaudė vyrus apkasams kasti. Pagavo ir mane toks dailius simpatiškas puskarininkis. Sakau aš jam: "Palauk, ateisiu rytoj, šiandien negaliu, reikia žmonai pranešti, vaikai maži nežinos kur dingau". O jis man atsako: "Morgen, Morgen, nur nicht Heute sagen alle faule Leute" (rytoj, rytoj — ne šiandien, sako visi tinginiai). Bet aš šiaip taip atsiprašiau, prižadėdamas rytoj pats ateiti. Deja, rytoj jis manęs nesulaukė, gal ir neįėjo.

Apie Švediją niekas nebekalba, greičiausia teks pasilikti ir partizanauti. Bet koks iš manęs gali būti partizanas, jei aš negaliu gaidžiui galvos nukirsti nepasišlykštėjęs krauju? Visados mama pjaudavo paukščius namuose. Kai reikėdavo paskersti kiaulę, tėvas paprašydavo kaimyną, o aš nubėgdavau į lovą, užsidengdavau galvą pagalve, kad tik negirdėčiau kaip kiaulė žviegia. Nežinau, kaip galėčiau užmušti žmogų, nors ir didelį priešą.

Vieną rytą, apie 9 val., atėjo gen. Mieželis su didele naujiena: "Šią naktį žvejų laiveliai plaukia į Švediją". Pašokau kaip perkūno trenktas: "Iš kur žinai? Kas sakė?" "Gavau pranešimą iš ryšininko..." Ir mudu nieko nelaukę, dviračius pasigriebę, išlėkėme į Kunigiškius pas Sideravičių.

Žinia tikra. Sideravičius patvirtino, kad 12 kuterių atplauks auštant prie kranto ir pagal sąrašą susodins keleivius į laivelius. Visi keliautojai turi surinkti prieš aušrą ir laukti miškelyje. Blogiausiai tai man, aš negaliu atvesti seną Šliūpą ir du mažus vaikus.

Nusprendėme, kad geriausiai būtų man vienam čia būti ir laukti, o kitus laikyti Palangoje parengties padėtyje. Kai laiveliai pasirodys, tada dumti į Palangą ir atsigabenti likusius. Tokį pat planą pasirinko ir gen. Mieželis, nes ir jis turėjo du mažus berniukus. Reikia tik pasiruošti ir turėti priemones kaip atvežti. Su savimi galima pasiimti tiek bagažo, kiek

gali pasinešti. Taip viską aptarę ir apžiūrėję situaciją, grįžome į Palangą.

Iškilo vienas didelis pavojus: gali vokiečiai mus sulaikyti bevažiuojant anksti rytą per Palangą. Jeigu mėgintume važiuoti pašalinėmis gatvėmis, reikėtų sugaišti daug laiko, o taip rizikuoti neverta, nes galėtume pavėluoti. Grįžęs pranešiau Šliūpams. Ponia sutiko pasirūpinti vežimu ir arkliais. Sutarėm, kad vežimas turi būti gatavas mūsų kieme iš vakaro, kad galima būtų be jokių trukdymų tuojau išvažiuoti, kai tik sugrįšiu su pranešimu. Visą dieną buvome kaip ant žarijų. Pavakariais išvykau į Kunigiškius budėti ir laukti atplaukiančių laivų. Naktis buvo šviesi, pajūryje viskas gerai matėsi. Kopose sutikau Jankauską. Jis neramus, sako pastebėjęs kopose slankiojančius neaiškius tipus. Kad tik nebūtų vokiečių šnipai. Apėjome kopos, apsidairėme, bet nieko įtartinio neradę nurimome. Paplūdimyje sutikome prof. A. Salį. Jis papasakojo, kad prieš mėnesį iš čia išplaukė vienas jo pažįstamas (ar ne Vokietaitis?). Ta jo kalba mus padrąsino ir pataisė nuotaiką. Vadinas, tikras dalykas, išvažiuoja žmonės pagal eilę. Nuėjome į pušynėlį susitikti su kitais. Čia radome būrelius žmonių bestovinių ir besikalbančių prie savo vežimų.

Taip man bevaikštinėjant ir beieškant pažįstamų, staiga pasigirdo šautuvų šūviai iš visų trijų pusių. Visi supratome, kad esame vokiečių apsupti. Šaudymas tęsėsi apie 5 minutes ir nutilo. Tai buvo 12 val. naktį. Visi bėgo slėptis, kur kas išmanė. Mudu su Jankausku parbėgome į namus pas Sideravičių, šviesas užgesinę patys pasislėpėme daržinėje į šiaudus. Kokią valandą sulindę tūnojome, jokio garso, jokio šūvio nebuvo girdėti, kaime ramu. Išlindome iš šiaudų ir išėjome pasidairyti. Aš nieko nelaukęs sėdau ant dviračio ir iškūriau į Palangą. Bijodamas, kad vokiečių sargyba manęs nesulaikytų, važiauvau aplinkiniais keliais. Kai pasiekiau namus, jau aušo. Vežimas su arkliais stovėjo kieme pakrautas. Tamsoje sėdėjo Šliūpai ir mano žmona, mažiukai vaikai be rūpesčio miegojo. Pasakiau kas nutiko. Šliūpas liūdnas, vos girdimai, pasakė: "Nepavyko". "Taigi, nepavyko", — atsakiau ir nuėjau miegoti, nes jau buvo šviesu.

Apie dešimtą valandą Mieželis mane prižadino ir sako: "Jie išvažiavo". "Kas jie?" "Laiveliai atpaukė ir jie visi išplaukė". "Kas sakė"? "Žvejai". "Negali būti". Šokau iš lovos ir iškūrėme pas žvejus patyrinėti, kaip ten atsitiko. Tikrai, nei Sideravičių, nei Jankausko neradome. Žvejys trumpai atsakė: "Jie išplaukė ir juos pagavo vokiečiai. Auštant atvyko laiveliai, ir visi ten' buvę išplaukė", — dar pridėjo. "Aš ten nebuvau, bet kiti žvejai pasakojo, kad vokiečiai norėjo juos sulaikyti, šaudė į juos, bet jie atsišaudė ir išplaukė. Juos pagavo jūroje povandeniniai laivai". "Iš kur žinote, kad pagavo"? — paklausiau. "Žvejai rodo ant kranto kuterio sudaužytas lenteles, jūra jas išmetė kartu su biskvituais, cigarečių pakeliais, matyt, kuterį nuskandino", paaiškino žvejys. Daugiau jis mums nieko negalėjo pasakyti. Nutarėme pavažiuoti į Šventosios žvejų uostą, ten pasiteirauti, ką žvejai kalba.

Šventojoje susitikome dr. Kazlauską. Aš jo nepažinau, bet Mieželis palaikė su juo ryšį ir žinojo, kad jis, kaip ir mes, ruošėsi išvažiuoti į Švediją. Taigi pirmiasia ir užėjome pas jį patikrinti, ar jis išvažiavo. Kaszlauską radome namie ir jis papasakojo visą istoriją, nes buvo pats prie to išplaukimo. Pasirodo Palangos chuliganai, sužinoję apie šią išvyką, panoro apiplėšti keleivius. Jie savo šaudymais išgąsdino keleivius, kurie išbėgiojo, bijodami patekti vokiečiams į nagus, o patys pavogė jų paketus ir pasišalinė. Vyrai greitai suprato, kad čia ne vokiečiai, o vagys. Taigi dalis keleivių pasiliko ir laukė atplaukiančių laivelių. Kita dalis pabėgo.

Taip kaip buvo pranešta, auštant atplaukė laiveliai. Keleiviai jau buvo sulipę į paskutinį laivelį, kai pasirodė raitas vokietis. Jis norėjo sulaikyti ir nuo kranto su revolveriu ėmė šaudyti į laivelį, bet iš laivelio atsišaudė, ir vokietis buvo priverstas bėgti. Visi laiveliai su keleiviais išplaukė, o vokietis nuėjo į Palangą ir užaliarmavo Klaipėdos ir Liepojaus policiją. Tas vokietis buvo uosto viršininkas. Jis pastebėjo pakrantėje kuterius ir suprato sąmokslą, kad žvejai ne žuvis gauda, o žmones veža į Švediją. Jis negalėjo žvejų sulaikyti, nes telefono laidai buvo nupjauti. Kol užaliarmavo sargybą, kuteriai jau galėjo būti prie Gotlando salos. Ryte žvejai rado jūros išmestą lentelę kuterio 2 Nr. ir jūroj pludūriuojančius sausainius. Aišku, kad tą kuterį povandeninis vokiečių laivas sudaužė...

Taip baigėsi mūsų kelionė į Švediją. Bijojau ir pagalvoti, kas būtų atsitikę su daktaru ir su mano mažais vaikučiais. Šioje tragedijoje mudu su gen. Mieželiu jautėmės laimingi neišvažiavę.

Vilties nepraradome

Po šio nelaimingo įvykio buvome labai prislėgti. Neturėdami jokių planų ateičiai, gyvenome atsidavę Dievo valiai. Ponia Grasilda ėmė dažniau lankyti bažnyčią, daktaras dažniau ją palydėti. Mano žmona sugalvojo, kad reikia vakarinius poterius kalbėti visai šeimai kartu prie Marijos Aušros Vartų paveikslėlio, kurį ji atsivežė iš Vilniaus, ir dabar pakabino ant sienos papuošdama iš abiejų pusių gėlytėmis. Aš ieškojau tinkamos vietos, kur galėčiau pasislėpti nuo vokiečių, jei jie ateitų mane paimti apkasams kasti. Kitokios idėjos palaikančios mūsų viltį neturėjome kaip Dievo valią, tačiau to mums užteko, kad galėtume šalta svarstyti įvykius ir tvarkyti save.

Pasidariau gana patogią slėptuvę ne tik nuo vokiečių apsisaugoti, bet ir nuo bolševikų, jeigu jie kada čia ateitų ir reikėtų slapstytis nuo jų. Kambaryje po grindimis išsikasiau didoką duobę, kad galėtų tilpti pora žmonių. Įėjimo angą užmaskavau Šliūpo knygomis, kurias radau ant namo aukšto, palėpėje, sukrautas.

Taip susitvarkęs pradėjau apsiprasti su tokia Dievo valia, anot Šliūpo, kaip su migdančiom tabletem. Šliūpas kratėsi tos minties sakydamas, kad jis per daug gerbiąs dievišką autoritetą, kad galėtų prileisti, jog šitas pasaulis būtų Dievo valia tvarkomas; jau daug lengviau esą tikėti į Šetono valią. Taigi šitoji teologinė koncepcija, kad visos nelaimės ateina iš Dievo, ir kad pasaulis yra tvarkomas Dievo valia, yra nekrikščioniška, o žydiška.

Tada aš Šliūpo paklausiau, ar jis Mozės tikėjimą laiko pagonybe ir ar Dievas Jahve yra pagonių dievas? Šliūpas atsakė teigimu, kad žydų tikėjimas esąs pagonybė. Jahve esąs pagonių dievas. Mozės pasiskolintas iš Asirų, Babilonijos, Egipto vyriausių dievų, kurie sukūrė ir valdė pasaulį su kitų dievų pagalba. Nevisada dievai tarpusavyje sutarė ir ne visada klausė vyriausiojo dievo: kėlė maištus ir sukilimus. Judo-krikščioniškoje pasaulėžiūroje turime Liuciferio sukeltą karą danguje, kur Mykolas arkangelas su savo armija angelų nugalėjo Liuciferio kariuomenę ir išmetė jį iš dangaus į žemę, kur jie čia tapo velniais, pusdieviais, gundančiais žmones prieš Jahves valdžią ir tvarką. Pagal šitą teologinę koncepciją, Jahve ne vienas valdo pasaulį, o su Šetonu per pusę — vienas traukia į gerą, kitas į blogį, vienas į dešinę, kitas į kairę. Šitas pagoniškas mitas tebėra teologinė tiesa.

Pagonių dievų karai ir susitaikymai, pagal Šliūpo išvedžiojimus, atsispindi Senajame Įstatyme.

Paimkime Jobo knygą, ten Jahve atsitiktinai užkalbina Šėtoną, kuris sukelia Jahvei abejonių dėl Jobo pamaldumo ir ištikimybės. Šėtonas Jahve sugundo, ir jie sutaria išmėginti Jobo ištikimybę ir kantrybę. Iš to teologinio fakto išplaukia teologinė tiesa, kad Jahve ir Šėtonas nevisada kovoja, bet kai kada ir sutaria, randa bendrą interesą. Čia kaip tik ir matome Judo-krikščioniškojo pasaulėžiūroje du principus gero ir blogo, kada jie nesutaria (Mykolo ir Liuciferio atvejais) ir kada sutaria (Jobo atvejais). Bet geriausiai pagonybę matome rojaus mitologijoje.

“Esi girdėjęs Prometėjaus mitą”? manęs paklausė daktaras. “Jį graikų dievas Zeusas nubaudė amžina kančia užtai, kad jis pavogė iš dangaus ugnį ir išmokė žmones kaip ja naudotis. Panašią analogiją randame ir rojaus istorijoje. kur dievų pavydas tampa bausmių ir kančių priežastimi. Pavydus Jahve, patyręs, kad Adomas suvalgė uždraustą vaisių ir žino kas yra gera ir kas pikta, paskelbė dievų taryboje šitokį dekretą: ‘Štai Adomas pasidarė kaip vienas iš mūsų, žinąs kas gera ir kas pikta. Dabar tat, kad jis kartais neištiestų savo rankos nuskinti vaisių iš gyvybės medžio, jį valgytų ir gyventų per amžius, Viešpats Dievas išmetė jį iš linksmybių Rojaus, pasakydamas jam apgyvendinti žemę, iš kurios buvo paimtas’. Bet to neužteko, pavydus Jahve rado reikalą prakeikti ir žemę, kad ji želdintų tik erškėčius ir usnis. Kad savo veido prakaitu valgytų duoną, prakeikė ir žmogų sakdamas. ‘Dulkė esi ir į dulkę pavirsi’ (Plyg Prd 3,17-22).”

— “Visi pagonių dievai buvo pavydūs, kerštingi, visi jie buvo panašūs savo neapykanta kitų dievų išpažinėjams. Juos skyrė kitokie vardai, kitokios funkcijos, kitokie bausmių variantai, bet ta pati baimės dvasia gaubė išpažinėjus. Jahve yra tipingas pagonių dievas. Krikščionybės tragedija yra ta, kad ji pagonišką Jahvę sumaišo su Kristaus apreikštu Dievu Tėvu. Paprasta kaimiečio logika sako, kad vilkas niekada nepavirs avinėliu. Kaip čia teologams išėjo, kad iš rūstaus kerštingo, pavydaus pagonių dievo galėjo pavirsti maloningas, gailėstingas, visus mylintis Dievas Tėvas? To sveikas progas negali suprasti”.

— “Reikia pripažinti, kad krikščionybė savo originale geneze ir apaštališka sistema, naujų idėjų veikiamai sėkmingai keitė pasaulį. Per 300 m. ji pasiekė nuostabią pergalę, kai ji atsisėdo į Romos imperijos dvasinį sostą. Bet krikščionys buvo tada ne tokie, kokius matome šiandien. Apaštalai buvo ne tie, kuriuos matome Vatikane, tai galime matyti iš Apaštalų darbų aprašymo”, — tęsė toliau Šliūpas.

— “IV amžiaus pabaigoje gyveno vysk. Ambraziejus, Bažnyčios patriarchas. Jis parašė moralinės teologijos pirmąjį vadovėlį (matyt, kad jau prirėkė), kuriame išdėstė krikščioniškąją moralę ir nuosavybės teisę. Iš to aprašymo galime suprasti, kokie buvo pirmieji krikščionys ir kuo jie skyrėsi nuo mūsų laikų krikščionių”.

Daktaras atskleidė prof. L. Karsavino *Europos Kultūros istoriją* (I tg., p. 156 - 157) ir liepė paskaityti: ‘Meilė nėra išorės faktas, bet vidujinis žmogaus jausmas, besireiškęs gailėstingais darbais. Mes turime užjausti nelaimingą artimą ir šelpti jį kiek galėdami, net dar daugiau. Reikia aukoti prirėkus net savo gyvybę dėl artimo. Teisus bei protingas krikščionis neturi savo gyvybės, leisdamas žūti kitam. Net į ginkluotų plėšikų rankas pakliuvęs neturi ginti, kad gindamasis nenusidėtų meilei’.

“Ar esi girdėjęs, kad koks nors kunigas taip mokyty ir pats taip elgtusi, ar ką nors panašaus skaitęs mūsų krikščioniškoje literatūroje? Na, skaityk toliau”, — sakė man Šliūpas.

“Turtingasis myli save labiau už brolių, ir turtas tai savastis, prieštaraujanti ne tik Kristaus žodžiui, bet ir pačios gamtos tvarkai. Dievas liepė visiems augalams augti, kad kiekvienas žmogus maitintusi bendru visiems maistu ir kad žemė bendroji visų savastis būtų. Gamta nustatė visiems bendrąją savasties teisę. O papročiai padarė iš to privačią teisę’.

“Taip. IV amžiaus gale prireikė Bažnyčios patriarchui priminti patiems krikščionims moralines normas, kurių jau daugelis nebesilaikė. Kitas Bažnyčios šulas, Amjanas Marcellinas, pasipiktinęs Bažnyčios elgesiu, savo raštuose išjuokė dvasiškiją: ‘Popiežius Damasas (366 - 384) prikaltėjo Romos prefektą Pretekstatą krikštytis. ‘Mielai’ — atsakė Pretekstatas, — “jei tik padarysi mane Romos vyskupu. Įkopęs į šią vietą, ramiai galėsiu džiaugtis turtais, dosnių matronų papildomais. Vąžinėsiu sau puikiuose karietose, vilkėsiu brangiaisiais drabužiais ir kelsiu pokylius, šaunesnius už imperatorių’.”

— “Tuo laiku gyvenęs ir daug rašęs Jeronimas, taipgi vadinamas Bažnyčios patriarchas, aprašinėjo Romos kunigų gyvenimą: ‘Labiausiai jie rūpinasi kaip apsilvilti: ar gardžiai drabužiai kvepia, ar švelni avalynė ir ar tinka ant kojos. Atsargiai deda kojas, kad nesušlaptų puspadžių. Plaukai jų raityti, o ant rankų žiba žiedai’ (X t., p. 127)”.

— “Su Milano ediktu (313 m.) pasibaigė pirmieji krikščionys. Prasidėjo Bažnyčios era, kuri neatlaikė pagundos, ėmė tarnauti Dievui ir Mamonai.

Per tuos 300 m. krikščionys neturėjo nei kanonų, nei šv. raštų, visi buvo lygūs, visi žinojo, kas buvo Kristus ir jo vienintelį įsakymą: 'mylėk savo Dievą visa širdimi, o savo artimą kaip pats save'. Tai ir visa krikščionybės esmė. Augustinas, taip pat Bažnyčios patriarchas, sakė: 'mylėk Dievą ir daryk ką nori'. Bet tie Bažnyčios patriarchai, deja, savo raštais nesulaikė Bažnyčios naujos krypties, militarinė jos galia augo, krikščionys negalėjo daryti ką norėjo — reikėjo klausyti Bažnyčios. Tos tvarkos nesilaikantieji buvo kardu verčiami, prakeikimu nusmerkiami," — baigė ilgą pokalbį Šliūpas.

— "Šitie dalykai man nežinomi, daktare; mano teologinės žinios neviršija gimnazistiško багаžo, o ten apie tokius dalykus nebuvo pasakojama. Nieko nuostabaus, kad Bažnyčia klysta, įgimta žmogui klysti, bet mes turime Kristų, kuris neklysta, tad sekime Jį. Kristus tą dalyką numatė, kad taip gali atsitikti, todėl perspėjo savo mokinius sakydamas: 'O jūs nesivadinkite rabi (kunigu), nes turime vienintelį Mokytoją, o jūs visi esate broliai. Ir nė vieno savo tarpe nevadinkite tėvu, nes turite vienintelį Tėvą danguje. Taip pat nesivadinkite mokytojais, nes jūsų vienintelis Mokytojas yra Kristus. Kas iš jūsų didesnis, tebūnie jums tarnas. Nes kas save aukština, bus pažemintas, o kas save žemina, bus išaukštintas' (Mt 23, 8-12)."

— "Taigi neklaidinga ir išaukštinta Bažnyčia, su savo tituluotais dignitoriais bus pažeminta, to reikalauja pati krikščioniškoji dvasia. Kristus daug kartų tai pabrėžė. Pats Kristus neorganizavo Bažnyčios, nešventino kunigų, nerašė nei statutų, nei taisyklių, nekūrė kanonų nė liturgijos, nes to krikščionybei nereikėjo. Kristus atėjo ne naujos religijos įkurti, bet apreiškimą padaryti. Gerąją Naujieną paskelbti. Geroji Naujiena turi tik viena vienintelį meilės įsakymą, lengva jį atsiminti ir nėra jame vietos veidmainystei, melui, apgavystei. Krikščioniu tapti nėra reikalinga Bažnyčia. Kiekvieno žmogaus pareiga tapti krikščioniu išplaukia iš natūralaus pašaukimo tobulėti, nes nėra žmogaus, kuris nenorėtų būti tobulas; svarbu žmogui pažinti Kristų ir jį sekti, siekiant tobulumo: būkite tobuli kaip jūs dangiškas Tėvas kad yra tobulus".

— "Juk jeigu Kristus, Dievo Sūnus, atėjo į pasaulį su apreiškimu Tiesą paliudyti, tai toji Tiesa visus liečia be jokių suvaržymų, o ne vien antrąją Izraelio tautą, kaip interpretuoja Bažnyčia. Visos religijos, kokios jos bebūtų patyrusios apie Gerąją Naujieną turėtų išnykti, kaip rūkai saulei patekė-

jus, o dabar taip nėra, nes negali būti. Bažnyčia siekia savo hegemonijs visam žmogaus galvojimui ir gyvenimui, taip žmogus praranda laisvę ir iniciatyvą save sukurti ir tobulėti dėl to, kad Bažnyčia tikinčiam tapo Gerasis Ganytojas, tėvas ir mokytojas, kitaip sakant, pasisavino dieviškąsias teises. Dabar kasgi gaunasi: kai vienos tautos užsidega krikščioniškais idealais, tai kitos jau perdegusios kvėpia tik pelenais, netekusios vidinės jėgos apaštalauti, gi išviršinė forma tampa tik apgailėtina veidmainyste. Nežiūrint to, kol turime tikėjimą į Dievą, kad jis yra su mumis, reikalai gali pasitaisyti, nes žmogui yra natūralu į Dievą šauktis pagalbos, kaip vaikui į tėvą. Todėl ir negalime prarasti viltis."

Kai baigiau šias savo pastabas, valandėlę abu tylėjome, po to daktaras Šliūpas pridėjo savo sentenciją:

— "Veidmainystė ir prievarta tikėjimo negali sukurti. Žmogus turi turėti laisvę tikėti ir ieškoti tiesos. Jei Dievas yra Jis nepaliks savo vaikų ir jų neapvils. Jei Jo nėra, jokiom priemonėm Jo nesukursi.



Dr. J. Šliūpas Amerikoje 1910 m.

Nauji planai ir naujos kliūtys

Nors mes palaidojome savo svajones apie Švediją, tačiau negalėjome užmiršti savo nelaimingų draugų, rūpėjo sužinoti, kas su jais atsitiko. Iš Algio, burmistro, sužinojau, kad prof. A. Salys kalba iš Liepojaus per radijo stotį vokiečių ir latvių kalbomis, pranešinėja žinias, ir kad sugraibytus žvejų laivelius su žmonėmis nugabeno į Liepojaus uostą, vienus paliko apkasus kasti, o kitus išvežė į Vokietiją. Jei norime daugiau žinių gauti, reiktų nuvažiuoti į Darbėnus pas kunigą, jis dabar tuos reikalus tvarko.

Susitarėme su gen. Mieželiu pavažiuoti į Darbėnus patyrinėti reikalų, pasirinkti žinių. Įeiname į kleboniją, gi žiūriu jaunas kunigas Valavičius, su kuriuo kartu mokėmės Kražių gimnazijoje — jis porą klasių buvo žemiau — malonu buvo susitikti po tiek laiko nesimatymo. Iš jo sužinojome, kad pora laivelių suskubo nuplaukti į Gotlando salą, o kitus vokiečių povandeniniai laivai pagavo. Vieną laivelį nuskandino. Perdaužė šoną, o skęstančius žmones išgrabė iš vandens. Moteris, vaikus ir senelius išgabeno į Vokietiją, o vyrus paliko Latvijoje apkasų kasti. Tolimesnių išvažiavimų nebeįmanoma organizuoti. Taip mums besisvečiuojant prie pietų stalo, netikėtai įvykis: į duris pasibeldė Salys, atvykęs iš Liepojaus.

Salys mums visas smulkmenas papasakojo, nes jis pats ten buvo ir viską išgyveno. Sideravičius, kaip vyresnio amžiaus žmogus, su moterimis ir vaikais pasiūstas į Niurnbergo stovyklą. Jankauskas kasa apkasus, o Salys, kaip kalbas mokantis, buvo pakviestas prie geresnio darbo į radiofoną. Tarp kitko jis mums pasakė, kad vokiečiai fronto neatlaikys, ir kad mums teks bėgti į Vokietiją. Jis jau turįs leidimą, vokiečiai nesunkiai juos duoda, tik reikia turėti pažinčių. Taip viską sužinoję ir pas ūkininkus šio to nusipirkę, grįžome į Palangą su žiniomis ir maistu.

Po kurio laiko, rugpjūčio pabaigoje, išgirdome, kad į Kretingą atvažiavo iš Vienos kažkokia vokiečių statybos firma, verbuoja darbininkus į Austriją, prie Graco, darbams ir veža su šeimomis. Vienintelė legali galimybė išvykti iš Lietuvos, bet kaip patekti, kada aš tik vienas darbininkas, o septyni nedarbininkai? Vistiek nuvykau pasitesirauti. Žmonių daug, visi nori išvažiuoti ir visus priima. Atsistojau ir aš į eilę. Prie stalo sėdi lietuviai, duoda anketą ir liepia užpildyti, kas moka vokiškai, o kas ne — jis pats paklausinėja ir užpildo. Jokių kliūčių dėl šeimos didumo nedaro, visus priima. Atėjo mano eilė. Nedrąsiai pasiteiravau, ar galėtų jie mane priimti ir mano

dvi šeimas, aš noriu išvežti dr. Joną Šliūpą ir jo šeimą.

— “Šliūpą, palangiškį”?

— “Taip, palangiškį, su žmona ir sūnumi... Aš noriu jam padėti, padėk ir tamsta...”

— “Gerai, aš einu pas viršininką, tuoj sugrįšiu”.

Po trumpos valandėlės jis ateina su viršininku, rudmarškiniu, kuris, su neįprastu rudmarškiniams mandagumu, pasisveikino su manimi ir paklausė, kas jis toks yra ir kodėl daktaras Šliūpas nori išvažiuoti. Atsakiau, kad jis yra mūsų tautos patriarchas, daug nusipelnęs tautai, daug kovojęs su bolševikais, daug rašęs spaudoje prieš juos.

— “Gerai, įrašyk abi šeimas” įsakė raštininkui, “aš pats atvažiuosiu pas dr. Šliūpą kitą savaitę, pasiskambinsiu telefonu kada”.

Išėjau iš raštinės džiaugsmu apsvaigęs, nežinojau nei kaip džiaugtis, nei kaip Dievui dėkoti. Juk tai nuostabus įvykis mūsų gyvenime, tai kaip stebuklas, kuris gali išgelbėti mūsų ir mūsų vaikų gyvenimą. Ir kaip tik tą pačią savaitę atėjo iš gen. Nagiaus laiškas Šliūpui su kvietimu ir garantijomis, kad mūsų šeimoms apsigyventi vietos yra parūpintos, patvirtintos parašu Bregenz'o komendanto. Mūsų nuotaikos tuojau pakilo, pasijutome ėsą neužmiršti ir jau žinojome ką turime daryti. Ponia Grasilda paprovė karvę, padarė dešras, išrūkė ir sudėjo į keturius didelius maišus. Mudu su Mieželiu nutarėm važiuoti į Skuodą. Ten yra dideli turgai, pakeliui užsukti į Plachavičiaus malūną, gal gausime kruopų ir miltų. Mieželis buvo pažįstamas su Plechavičiais, todėl tikėjosi ką nors gauti. Grasilda pasamdė vienkinkį vežimėlį ir pasiuntė į Skuodą, o mudu su Mieželiu dviračiais išvažiavome. Turgus tikrai didelis ir visokių maisto produktų pilnas. Nusipirkome ko norėjome ir grįždami užvažiavome pas Plechavičius į malūną. Generolo neradome, bet ten jo brolis gražiai darbavosi, malūnas pilnas grūdų, didelis, daug darbininkų. Priėmė mus kaip didelius svečius, pavaišino ir pridėjo miltų, įvairių rūšių kruopų ir palinkėjo geros kelionės į Vokietiją. Nė cento nepaėmęs iš mūsų, išleido kaip savo brolius.

Važiuojame laimingi ir tariamės su Mieželiu: mes turime šiokių tokių skudurų, kuriuos galėtume iškeisti su ūkininkais į sviestą ar dešras. Pasukime pas ūkininkus ir pamėginkime, o vežikas tegul važiuoja tiesiai į Palangą. Kaip tarėme, taip ir padarėme.

Važiuojame šunkeliukais pas ūkininkus, žvalgomės kur gražesni pastatai ir jau ruošiamės eiti pas

vieną ūkininką, kai prieš mus pasirodė du raiti geštapininkai. Sulaiko mus, patikrina dokumentus, piniginę. Pas mane rado keletą dolerių, o pas Mieželį kelias dešimtis deutschmarkių. Apkaltina mus spekuliacija, areštuoja. Vyresnysis įsako jaunesniam mus pristatyti į Dimitravos darbo stovyklą, o pats pasiėmęs mūsų dokumentus nujoja toliau.

Geštapininkas, kuris mus pristatė į Dimitravą, buvo lietuvis Budrys. Mes dviračius vedini ėjome pėsti, o jis raitas iš paskos mus lydėjo. Norėjome susitarti ir pabėgti, bet jis sako: "jūs neturite dokumentų, kur jūs dingsite, o man į jus šaudyti ir nenušauti taip pat neapsimoka, tad eikite ir apie pabėgimą negalvokite". Mums baimę kėlė ne pati bausmė, bet kad jie gali mums sutrukdyti išvažiuimą į Vokietiją. Pagaliau po dviejų valandų ėjimo pasiekėme Dimitravos darbo stovyklą, kurią tautininkų valdžia 1937 m. įkūrė savo politiniams priešams "paatostogauti". Dideli mūriniai pastatai, panašūs į kalėjimą, stovi viduryje akmenuotų laukų. Priskaldytų akmenų krūvos stovi visur pakėlėse. Nei žmonių dirbančių, nei viršininkų nematyti — visi dideli pastatai tušti. Įvedė mus į raštinę ir liepė laukti, o Budrys kažkur dingo. Dabar galėtume pabėgti, bet neverta, lauksime kas bus. Nusibodo laukti, sutemo, o vokiečio viršininko nėra. Pagaliau parjojo ir girtas pas mus atėjo.

"Jūs spekuliantai, norite į Švediją pabėgti. Nepabėgsite. Kam jums reikalinga svetima valiuta?"

"Norime į Vokietiją išvažiuoti, esame užsirašę Kretingoje darbininkais..."

"Darbininkai? Vienas generolas, kitas advokatas, vienas iš Vilniaus, kitas iš Kauno. Jūs esate šnipai. Ar jūs žinote kur esate? Jūs esate darbo stovykloje, jūsų likimas liūdnas, čia jūsų nepaliksiu, o Stutthof vasarvietes, ten jūsų daug atostogauja, pasiūsiu, o jūsų turtą, dviračius, pinigus ir spekuliacija įgytus baltinius konfiskuoju".

Jo kalba kėlė mums baimės. Girtas, kas jam; prašome, kad jis patikrintų mus Bauhuette' e firmoje Kretingoje, kad mes tikrai esame geri vokiečių draugai ir norime išvažiuoti į Vokietiją. Pagaliau jis paima telefoną ir paskambina.

— "Gerai, aš jus paleisiu, galite eiti į Palangą, bet konfiskuoju pagal įstatymą užsienio valiutą, prekes ir dviračius — susisiekimui priemonės". Grįžome į Palangą kitą rytą pėsti, pavargę, bet laimingi. Galėjo būti blogiau. Svarbu, kad buvome apsirūpinę maistu ir kad nesutrukė išvykimą į Austriją.

Kitą dieną pranešė Šliupas, kad pas jį atvažiuoja vokiečiai su vizitu. Buvo įdomu, ką jie pasakys, ka-

dangi apie mane nebuvo užsiminta, tad aš nutariau ir nedalyvauti tame pasitarime. Apie pusę valandos jie užtruko pas Šliūpą, buvo du aukštesnio rango rudmarškiniai. Jie Šliūpai ir mano šeimai pažadėjo duoti trečios klasės vagone vietą ir leido pasiimti daiktų kiek tik norime. Pažadėjo atsiųsti sunkvežimį, nuvežti daiktus ir žmones į Kretinga, žodžiu buvo labai malonūs. "Tave atleido nuo įsipareigojimo vykti į Gražą, o mane įpareigojo pasakyti per Berlyno radijo stotį kalbą į Amerikos lietuvius. Sutinčiau. Važiuosime kartu į Bregenz'ą pas Nagevičius", — pasakojė Šliupas.

Dabar jau prasidėjo paskutino pasiruošimo fazė — reikėjo pasirūpinti kur paslėpsime daiktus, kurių negalėsime pasiimti su savim. Visi tikėjome, kad karas greitai baigsis ir visi grįšime į savo namus ir į savo darbą. Ieškome vietos patogios ir saugios daiktams paslėpti, pagaliau suradome. Nakties metu, niekam nematant, iškasėme duobes, supakavome daiktus ir užkasėme. Sulyginome žemę, kad kaimynai nepastebėtų. Tai ir viskas, dabar jau buvome ramūs, laukėme spalio 2 dienos, kada pasirodys kariškas sunkvežimis ir išves kaip ponus į tolimą kelionę nežinomam likimui.

Nauja kiauylystė

Atėjo lemiamoji diena — spalio 2. Kariškas sunkvežimis atvažiavo 10 val. ir sustojo prie dr. Jono Šliūpo rezidencijos. Iš sunkvežimio išsoko du jauni vokiečių kareiviai, pasisveikino kariškiai su Šliūpu ir pareiškė, kad pasiruošę jam patarnauti. Jie nešė daiktus, kuriuos moterys jiems parodė, ir krovė į sunkvežimį. Doktoras stovėjo sustingęs prie savo darbo stalo, giliai susikaupęs. Kai aš priėjau prie jo, jis sukruto dėlioti raštelius į portfelį, kuris gulėjo čia pat ant stalo. "Aš nieko daugiau nesiimsiu tik tuos kelius raštelius ir tą portfelį" — tarė doktoras. "Gaila knygų" — sakau jam. "Pasiimk, turėsi ką paskaityti", — pasiūlė. Aš nieko nelaukęs nubėgau į kambarį, ištuštinau vieną lagaminą, sukraudamas baltinius į pagalvės apvalkalą, ir grįžau su lagaminu pas Šliūpą. "Sakyk, daktare, kokias knygas norėtum pasiimti pats?" "Aš jokių knygų neimsiu, pasirink kokias tik nori". Aš pasiėmiau tas, kurios maniau man bus reikalingos: L. Karsavino *Europos Kultūros Istorija*, 5 tomai; M. Römerio *Valstybė*, 2 tomai; M. Römerio *Dabartinės Konstitucijos*; M. Römerio Konstitucinės ir Teismo Teisės Pasieniūose; Dr. A. Tamošaičio *Istoriškoji Teisės Mokykla Vokietijoje*; Dr. W. Gaigalat'o *La Lituanie*; K. Verbello *La Litua-*

nie russe; Dr. P. Michaelio *Kurland und Litauen*; Prof. M. A. Reiser'io *Esti i Latiši*; Alfred M. Frauenstein'o *Baltischen Dreibund — Problemen Lettland, Estland u. Litauen* ir kitų. Ant greitųjų pasiėmiau tas knygas, kurios man atrodė gali būti naudingos kaip mokslinė ir istorinė medžiaga. Tos Šliūpo knygos tebėra iki šiol pas mane, dalį jų daviau Juozui Brazaičiui 1946 m., kada jis atvažiavo pas mane į Bregenz'ą ir pasiskundė, kad Vlikas neturi literatūros apie sovietų okupaciją Lietuvoje. Tada aš jam parodžiau knygas, ir jis išsirinko metraščius ir dar kelias kitas knygas. *Livonijos Ordeno Kroniką* daviau Br. Kvikliui, kai buvau Amerikoje, kuris pripažino jos istorinę reikšmę. Kitas visas knygas tebeturiu savo bibliotekoje ir laikas nuo laiko jomis pasinaudoju. Gražinsiu jas po savo mirties į Dr. Jono Šliūpo muziejų, kurį sūnus Vytautas įsteigė tėvui atminti.

Taigi prisikroviau pilną lagaminą knygų, abu su Šliūpu valandėlę pastovėjome, aš persižegnojau ir išėjome iš namų. sunkvežimis buvo jau pakrautas ir keleiviai jau sulipę laukė mudviejų ateinančių. Ėjome iš palengva, sunkus lagaminas neleido skubėti. Su kiekvienu žingsniu jautėme didesnį širdies plakimą ir skausmą. Susirinkusieji išlydėti giminės ir pažįstami Šliūpą sutiko katutėmis. Atsiveikimas buvo graudus. Niekas mums tos laimės nepavydėjo, ir mes patys ja nesidžiaugėme. Važiuojome kaip per laidotuves iki pat Kretingos.

Kretingoje sustojome geležinkelio stotyje, kiek atokiau pastatytame sandėlyje barake. Kareiviai išrovė bagažą į kampą. Žmonių mažai, bet rinkosi greitai. Atsirado ir pažįstamų — Petras Balčiūnas, buvęs mano mokytojas, su žmona; leitenantas Gaizūtis su mažu vaikučiu ant rankų, bėgiojo po apytuštį baraką ir kiti. Malonu buvo juos čia sutikti. Visi važiuojame į tamsią nežinią, bet visi tikimės greitai grįžti, todėl nuotaika pas važiuojančius nebloga. Kada traukinys išeis nieks nežinojo; pagaliau pranešė, kad rytoj. Kas nori gali nakvoti mieste. Mūsų moteris su vaikais išėjo į miestą pas pažįstamus, mudu su daktaru pasilikome prie bagažo. Sutemus išgirdome aliarmą. Atskrido vienas lėktuvas ir pakabino virš stoties šviesą. Keleiviai išsigandę bėgiojo, kur kas galėjo slėpėsi. Daktaras man sako: "Aleksandrai, bėk ir tu, aš pasiliksiu prie daiktų vienas". Ir aš išbėgau ieškodamas kokio griovio ar kokios duobės, nes nieko kito nebuvo galima rasti. Išokau į duobę, kurioje moteris su mažu vaiku jau kiurksojo. Visi laukai šviesūs kaip diena. Žmonės, kiek patūnoję grioviuose, išlindo ir ėmė vaikščioti, išlin-

dome ir mes. Tylu, jokio garso negirdėti. Susipažinome su ponija, kuri vėliau buvo mūsų maloni kompanijonė visoje kelionėje iki Bregenz'o; jos vyras majoras buvo išvažiavęs anksčiau su kariuomenės daliniu.

Grįžau pas daktarą. Jis nemiega. Paklausė: "Nieko blogo neatsitiko"? "Ne, be reikalo išsigandome, dabar galime ramiai miegoti", — atsakiau, bet nei jis, nei aš negalėjome miegoti. Pirmoji naktis tokia svetima, be savo namų, be savo lovos, be žmonos ir vaikų. Kažkokiamė judančiame žmonių skruzdėlyne, tamsoje ir nežinioje — prarandame save ir tampame daiktais be minčių ir be ateities. Rytą sugrįžo mūsų moteris su vaikais, ir mes pradėjome iš naujo gyventi, rūpintis. Diena atėjo su šviesa ir klasta, bet mes to nežinojome.

Pranešė, kad išvažiuojame pirmą valandą, kad traukiniui atėjus visi suneštų savo bagažą ir suliptų į traukinį. Geras pranešimas, visi to laukė. Keleiviai sukručio bėgioti, kaip pajudintas skruzdėlynas. Nors dar traukinio nebuvo, bet visi jau vilko savo sunkų bagažą į peroną. Atėjo pas mane gen. Mieželis ir slaptai sako: "Tu nesėsk į traukinį ir nejudink bagažo; traukinys eis į priešingą pusę — į Telšius. Vyrus atskirs ir nuvarys apkasų kasti, o moteris ir vaikus išveš į Vokietiją". "Iš kur tu žinai, kas tau sakė, ar galima pasitikėti, kad čia nėra melas"? — paklausiau. "Vokietis majoras, kuris dirba toje įstaigoje. Aš jį pažinau Kaune, jis yra mano geras draugas. Aš garantuoju šimtu nuošimčių, kad taip bus". "Tai ką aš turiu daryti"? Palik Šliūpą vien prie daiktų, o patys pasišalinkite. Šliūpas paiškins, kad jis negali bagažo pernešti ir viskas".

Mieželiu aš pasitikėjau kaip savo vyresniu broliu, kurio patarimus labai vertinau ir jį patį labai gerbiau, bet kas gali žinoti, kad jis nėra suklaidintas, kad tas majoras nėra suklaidintas kito, kuriuo jis pasitiki? Nuėjau pas Šliūpus, visi pasitarėme ir nutarėme rizikuoti — nevažiuoti. Mums besvarstant atėjo traukinys, visi urmu bėgo su savo bagažais į vagonus, nešė, vilko. Kai jau visi sulipo, atėjo karininkai patikrino baraką ir rado Šliūpą vieną stovinti prie didelės krūvos daiktų. Šliūpas labai lengvai pasiteisino, kad jo artimieji nakvojo mieste ir dar negrįžo, o jis vienas čia palikęs prie daiktų, nežino kas jiems nutiko. Jis negali nei važiuoti, nei tų daiktų panešti. Vokiečiai numojo ranka ir nuėjo. Tuoj pat atėjo dalinys kareivių su šautuvais ir, užrakinę traukinio duris, atsistojo sargyboje. Visi pamatė, kad tai buvo apgavystė, bet jau pervėlu, traukinys nuvažiuavo fronto kryptimi.

Sugrįžome prie daktaro. Nei džiaugtis, nei verkti. Pikta. "Tokios kiaulystės niekada nesitikėjau, kad vokiečiai taip galėtų padaryti", — nusispiovė Šliūpas. Vieni barake dairomės, kas toliau bus. Nei kur eiti, nei ko klausti. Žinojau, kad Mieželis išvažiuoja rytoj su kita firma, berods 'Klimo' vadinama. Susitikau Mieželį, jis nuvedė prie saviškių. Ten buvo kokia dvylika keleivių, jų tarpe dr. Karvelienė su vyru, kuriuos gerai pažinojau. Jie miegojo ir gyveno jiems paskirtame vagonė, tai buvo didelė privilegija, jų niekas neapgavo. Mieželis man paaiškino, kad traukinys gal šiandien, gal rytoj grįš atgal su moterimis ir vaikais, ir tada prisijungsite su Šliūpu prie jų, jokios bėdos nebus. Taip jis mane nuramino, bėgau pasakyti Šliūpams. Kaip tik tuo pačiu metu tas pats rudmarškinis vokiečiai atėjo pas Šliūpą ir jo atsiprašė, sakydamas, kad tas nebuvo numatyta ir kad kariškam įsakymui jis negalėjo pasipriešinti.

Sudiev, Lietuva

Tą naktį traukinys negrįžo. Atsirado daugiau žmonių kurie laukė traukinio, matyti ir jie žinojo, kad pirmasis šuolis bus į Rytus, o tik antrasis į Vakarų. Kiekvieną valandą galėjo grįžti ir niekas nežinojo, kada jis turi išvažiuoti. Tą naktį nemiegojome, laukėme traukinio. Daktaras pavargęs — antrą naktis be miego.

Pagalčiau, anksti iš ryto grįžo traukinys ir tuoj pranešė kad 3 val. po pietų išvažiuos. Vadinas, laiko daug, galima bus iš palengvos susitvarakyti ir kad ko gero Mieželį išlydėti. Grįžo moterys piktos kaip širšės, vyrus palikusios. Atsirado 6 vyrai, kurie sugebėjo pasislėpti ir grįžti su tuo pačiu traukiniu, pačioms žmonoms nežinant. Nustebo pamačiusios savo vyrus, kai išlindo iš po vagonų. Pasirodo, kai Tryškiuose vyrus išvarė iš vagonų, jie vokiečiams nematant palindo po vagonais ir ten susirangę po ratais, atvažiavo iki Kretingos. Buvo taip suvargę ir purvais aptaškyti kad sunku juos buvo atpažinti, tačiau žmonos iš karto greitai juos atsirinko. Jie buvo šios dienos didvyriai, visi norėjo juos pamatyti ir pasveikinti už tokį pasiryžimą ir drąsą.

Šliūpo ir mano šeimą paskyrė į III klasės keleivinį vagoną. Kiti buvo prekiniai, grindys šiaudais išklotos. Kai pradėjome daiktus nešti, apsižiūrėjome, kad permažai vietos, nebus kur išsitiesti miegant. Paprašiau palydovo, kad jis leistų man persikelti į gretimą, keleivinį vagoną. Tada buvome visi patenkinti, nes vietos visiems užteko. Kadangi ne visos moterys važiavo, tai vietos vagonuose

buvo daug. Dalis moterų atsisakė važiuoti be vyrų, kitos pasitikėjo pažadais kad vyrai už kelių savaičių grįš atlikę savo prievolę.

Taip susitvarkę, neramiai laukėme kada traukinys pajudės, bijojome, kad vėl kokia nenumatyta kliūtis nesutrukdytų. Vyrams gresė didelis pavojus, kad važiuojant per sieną Tilžėje gali vyrus atskirti ir pasiūsti apkasus kasti, todėl reikėjo slėptis po maišais ar po moterų sijonais. Šliūpai tai ne problema, bet man reikėjo susirūpinti. Po sijonu vyrui pasislėpti nebloggerai, tik kai mano žmona mažiukė, reikėjo ieškoti kitos slėptuvės.

Traukinys pradėjo palengva judėti, tartum norėtų pratęsti skausmą, širdis netelpa krūtinėje. Toks netikrumas, tokie pavojai, taip visako gaila. Per langą matosi ramūs Lietuvos laukai, gyvulių bandos, medžių gojeliai, ūkininkų sodybos, mėlynų kaspinu tekantys upeliai, liūdnas dangus ir verkianti saulė. Sudiev, Lietuva, sudiev...

Kelionė į Austriją

Pravažiavome Nemuną ir sustojome Tilžėje. Laukiame kada pasirodys kontrolė. Tupiu po bagažu užkamšytas pagalvėmis, nieko nei girdžiu, nei matau. Laikas tarsi sustojo. Aš noriu pajudinti traukinį, kad jis imtų judėti, nes man čia ir oro ėmė trūkti. Nežinau kiek mano pastangos padėjo, bet traukinys greitai pradėjo judėti. Nurimau ir išlindau — veidai visų palinksmėjo. Dabar jau važiuosime iki Vienos, nes toks buvo mūsų maršrutas. Kelionė buvo gana smagi ir patogi. Už poros dienų, kažkur prie Poznanės, pavijo mūsų vyrai iš Tryškių ir pranešė liūdnas naujienas: sovietai pralaužė frontą ir užėmė visą Lietuvą. Apkasus kasę vyrai pabėgo ir kariškais traukiniais jie vejasi mūsų traukinį.

Mūsų traukinys ėjo labai palengva, reikėjo ilgai laukti stotyse, matėsi didelis judėjimas kariuomenės. Maistą mes gaudavome iš NSF, buvome aprūpinti maisto kortelėmis. Vaikai gaudavo pieno, o vyrai cigarečių, kurios buvo labai vertingos juo lojoje rinkoje. Vežė mus aplinkiniais keliais, turbūt dėl to, kad pirmos svarbos linijos buvo užimtos karine važta. Nežinojome nei kada nuvažiuosime, nei kokiais keliais važiuosime: nuo Poznanės pasukome pro Katowicų į Čekoslovakiją. Visi tie keliai, tos vietos buvo nematytos, todėl labai įdomios ir gražios. Važiuoti nenusibodo, man rodėsi, kad ekskursuojame, ir dėl manęs galėjom dar visą mėnesį keliauti. Tai ne tie vagonai, kuriais sovietai išvežė mūsų žmones į Sibirą. Visi buvome sveiki, pavalgę,

išsimiegoje; daugeliui šeimų trūko vyrų, bet ir jie beveik kiekvienoje didesnėje stotyje mus pasivydamo ir prisijungdamo prie šeimos.

Už Katowicų, kaž-kur gražioje Moravijoje, važiuojant per mišką, išgirdome aliarmą. Sustabdė traukinį ir liepė išlipti iš vagonų ir pasislėpti miške. Mes dar kurį laiką delsėme, galvodami kad greitai aliarmą atšauks, nes nebuvo girdėti skrendant lėktuvų, bet kai traukinį užtemdė ir visi ėmė bėgti iš vagonų, daktaras sako: “Bėkite ir jūs, ko laukiate, aš pasilieku čia”. Išbėgome ir mes. Kai atšaukė aliarmą, sugrįžome atgal į traukinį. Kai uždegė traukinyje šviesas, daktaras atsikėlė ir papasakojo savo išgyvenimus:

— “Atsiguliau, galvą užsiklojau pagalve, kad negirdėčiau aliarmo ir galvoju: pataikys, ką gi padarysi, toks jau mano likimas. Staiga pajutau tvirtą smūgį — nu ir pataikė — galvoju...judinu kojas, judinu rankas — neskauda. Bijau atsikelti, guliu ir nesuprantu ar esu sužeistas, ar ne... Tik šviesai užsidegus, pastebėjau, kad lagaminas nukrito nuo lentynos, garvėžiui staiga timpltelėjus vagonus”.

Netikėtas įvykis sukėlė gardaus juoko ne tik mums, bet ir pačiam daktarui. Aplamai kelionėje daktaras laikėsi gerai, buvo pilnas geros vilties ir nuotaikos. Mėgo pasakoti apie savo keliones po Ameriką, po Europą, po Lietuvą. Jis daug keliavo, daug matė, daug išgyveno, daug žinojo. Visada buvo malonu su juo kalbėtis ir jo klausytis. Juo daugiau pažinau Šliūpą, tuo jis man labiau patiko — jo aukšta moralė, gilus protas, aktyvus, dinamiškas, patriotiškas idealistas; apaštališka dvasia ieškojo tiesos, laisvės visiems, kovojo su piktu, su spauda be jokio kompromiso su savo sąžine. Į kairę jis nuėjo todėl, kad iš dešinės atėjo papiktinimas jaunose jo dienose. Nors Šliūpas stovėjo kairėje, o aš dešinėje, mes neturėjome jokio sunkumo pasaulėžiūrinius klausimus gvildinti, nagrinėti, ieškoti tiesos. Turime suprasti, kad kairė yra tiek pat svarbi, kaip ir dešinė. Opozicija demokratijoje yra tiek pat svarbi, kaip ir pozicija, ir kad blogis civilizacijos pažangai ir žmogaus pašaukimui yra tiek pat svarbus, kaip ir gėris. Tokia yra dalykų prigimtis, tokia turi būti ir realybė. Turime įsisamontinti, kad tiek kairė, tiek dešinė ieško tiesos, ieško ir nori gėrio, niekas nekovoja už melą ir už blogį. Niekas iš mūsų nėra tobulas, visi nuodėmingi, bet ne visi protingi, ne visi objektyvūs, ne visi sąžiningi, ne visi dori, ne visi moralūs. Čia yra tas šaltinis, iš kurio kyla visos blogybės, bet tas šaltinis amžinas, nepašalinamas ir nenugalimas. Su juo reikia apsiprasti ir gyventi, dėl to visiems

niekada negali būti gerai. Gerumas yra reliatyvus dalykas, tačiau lengvai atskiriamas ir suprantamas. Kaip noras būti gražiam, taip turėtų būti ir noras būti geram, tačiau juk ne visi esame sveiki ir gražūs, todėl negalime norėti, kad visi būtumėme ir geri.

Šliūpas buvo kairiosios linkmės vadovas Lietuvoje, jis gerai suprato tos linkmės svarbią funkciją visuotinam socialiniam žmonių gyvenimui — kultūrėjimui. Jis tą kovą vedė akademiniuose aukštumoje, tolerancijos dvasioje, bet jo pasekėjai nebuvo subrendę ir, kai išmušė jiems palanki valanda, jie išėjo į kovą prieš pačią tautą žiauriausiu bolševikišku būdu viską griaudami ir naikindami. Šliūpas to jiems negalėjo atleisti. Jis nekartą man sakė, kad jam gėda dėl jų. Kas vyko viduramžiais, tas neturėtų būti pavyzdžiu XX amžiuije.

Taigi kelionė su Šliūpu man buvo labai maloni. Aš mačiau, kad jis norėjo perduoti man savo idėjas, žinias. Jis tai pat gerai žinojo, kad jis mūsų plačioje visuomenėje tebėra nesuprastas ir neteisingai įvertinamas kai kurių sluoksnių.

Vienoje

Garsi Viena savo istorijoje savu grožiu, savo menu, muzika, savo linksmu gyvenimu, bet dabar to negalime tikėtis pamatyti. Garsus Dūnojus lietuviškose dainelėse gražiai apdainuotas, išgarsintas visame pasaulyje, dabar, mums važiuojant jo parkrantėm, atrodo tamsus murzinas jo vanduo. Krantai žemi, nuobodūs, nepalyginamas nei su Nemunu, nei su kitomis Lietuvos upėmis, kur vanduo kaip kristalas permatomas, skaidrus teka vingiuotais žaliais slėniais.

Važiuojame į miestą. Vaizdas kaip ir visų senų miestų prie senų aprūkusių stočių, nepatraukiantis, neįdomus. Stotis pilna žmonių, kareivių, pabėgėlių. Visi bėga, visi skuba, tik mes vieni išlipę iš vagonų dairėmės, žiopsuojame, kaip kokie kaimiečiai, nematę didelio miesto.

Autobusu nuvežė mus į Lietuvos komitetą. Čia greitai sutvarkė mūsų reikalus, susodino į autobusą ir pasiuntė į Inzersdorf priemiestį. Per langą pamčiau Vincą Krėvę einanti su savo ponija už parankės. Pamojau ranka, bet jis nepastebėjo. Atvežė mus į didelį pastatą, panašų į mokyklą ar kokią kitą instituciją, kuri dabar turėjo stovyklos vardą. Jos viršininkas buvo lietuvis pulkininkas Kaunas, simpatiška ponija ir graži dukrelė padėjo jam tas sunkias pareigas atlikti pakankamai gerai.

Šiaudų čiužiniai pakloti šalia vienas kito, su mažais praėjimais visoje didelėje salėje. Nurodė

mums mūsų vietą, pasitaisėme lovas. Likusį bagažą sukrovėme į sandėliuką. Arbatos atsigėrė, sumigom ir gerai išsimiegojome. Mums rūpėjo du dalykai: pamatyti kiek galima daugiau miestą ir kaip galima greičiau išvažiuoti į Brėgenzą. Kiekvieną dieną iš ryto važiavome į miestą ir į Lietuvos komitetą. Daktaras pavargo ir norėjo pailsėti, nes kiekvieną dieną buvo aliarmai ir bombardavimai, reikėjo bėgti į slėptuves ir ten sėdėti susikimšus ištisas valandas. (Pagal sūnaus atsiminimus, daktaras vieną kartą slėpėsi 'Romos' viešbučio rūsiuose, kitą kartą Šv. Stepono katedros katakombose; likusius Inzersdorfo miestelio slėptuvėse). Pirmiausia mes turime gauti leidimą iš policijos išvažiuoti iš Vienos į Brėgenžą. Parnešiau anketą, kurią reikia šeimos galvai užpildyti ir pasirašyti. Padaviau daktarui anketą, jis pažūrėjo ir sako: "Užrašyk man, aš neišmatau smulkios raidės". Aš paėmiau anketą ir perskaitau jam klausimą. Priėjome prie klausimo "kokios religijos"? Jis pažūrėjo į mane, uždėjo ranką man ant peties ir sako: "Rašyk katalikas. Kad antrą kartą gyvenčiau to nepakartotčiau".

Užpildęs anketas, išvykau į miestą ir nunešiau jas su gen. Nagiaus kvietimu į policiją. Leidimą išvykti gavome. Paliko laukti dar keturias dienas. Tai kaip tik gerai, turėsime laiko šiek tiek pamatyti miestą. Be to, dar turėjome išsikeisti valiutos iš ostmarkių į deutchmarkes. Oficialiai buvo galima išsikeisti, berods, tik vieną tūkstantį markių, bet buvau girdėjęs kad yra kas iškeičia daugiau. Lietuvos komitete sutikau gerą pažįstamą Adolfą Baliūną, jis buvo Vilniaus lombardo direktorius, taigi turėtų žinoti. Ir kaip tik jis man nurodė tokią "Wechselstubę" kuri pareikalavo pasporto. Tas man iškeitė 20,000, tai iš karto pasidariau turtingas. Tą naujieną pasakiau Šliūpui, bet jis jau buvo išsikeitęs banke. Supratau, kad jis daugiau ostmarkių neturėjo. Patyręs, kad Šliūpas turi pasenusius akinius, pasiūliau jam įsigyti naujus. Jis nudžiugo ir mudu susiradome akių gydytoją, bet gydytojas jam pasakė, kad reikia mėnesį laukti. Tada aš jam siūliau kitą išeitį: nusipirkti krautuvėje laikinus, kurie geriau prie akių tiktų, bet jis to nenorėjo; girdi palauksiu, kur ilgesnį laiką apsistosime, ten ir susitvarkysiu. Mačiau, kad jis buvo pavargęs ir niekur nebenorėjo vaikščioti. Pasiūliau užėiti į restoraną pavalgyti pietų ir ten išsikalbėjome apie jo finansus. Jam pinigų tuo tarpu netrūksta ir jis kuo mažiausiai jais rūpinasi. Jam rūpi jo pažadas, ar jis galės jį išpildyti šioje surizgusioje padėtyje, jo sveikatai silpnėjant. "Tuo nereikėtų baimintis, pasa-

kysi, kad apsirgęs negali važiuoti ir reikalas baigas", — mėginau jį paguosti.

Grįžome namo abu pavargę. Kitą dieną daktaras nebenorėjo važiuoti į miestą, sakėsi neturįs reikalų. Mudu su žmona nutarėme pavažinėti po miestą, vaikus palikome saugoti mamai. Rūpesčių kitų nebeturėjome kaip tik pasidairyti po bažnyčias, po parkus, aplankyti karališkus rūmus. Kvietėme ir Grasildą su Vyteniu, bet atsisakė, kadangi turėjo reikalų Lietuvos komitete.

Aplankėme karaliaus palocius, sales, parkus ir grįžome į miestą papietauti. Aliarmas! Nebaigę valgyti nubėgome į tų pačių namų rūsius, kur buvo įtaisyta slėptuvė. Namai šešių aukštų mūriniai turėtų atlaikyti. Žmonių kamšatis, specialūs sargai palaiko tvarką, higieną ir suteikia visas pirmosios pagalbos reikalingas paslaugas. Per garsiakalbį praneša visas žinias: kiek ir kieno lėktuvai bombarduoja, kokią miestodalį, kiek bombų nukrito ir kokios žalos padarė, kiek lėktuvų numušta. Pagaliau pranešė, kad lėktuvai bombas išmetę nuskrido, bet per Vengriją skrenda Vienos link kita amerikonių eskadrilė, kuri už penkiolikos minučių bus Vienoje. Aliarmas neatšauktas, iš slėptuvės niekas negali išeiti. Nepraėjo nė penkiolikos minučių kaip bombų sproginėjimai sujudino mūsų namo sienas ir aitrūs kalkių dulkių tinkas nukrito nuo lubų ant žmonių galvų. Jokios panikos, visi tyli... Pranešė, kad du lėktuvai nukrito, zenitinių bombų pašauti. Vėl tyla, bet aliarmo ilgai neatšaukia. Pagaliau praneša, kad skrenda britų bombonešiai per Tyrolį Vienos kryptim... Po kurio laiko išgirstame vėl pranešimą, kad bombarduoja vakarinę Vienos dalį, bet mes vos girdime bombų sprogimus. Pagaliau atšaukia aliarmą. Išeiname į gatvę. Tamsu. Namai subombarduoti, tramvajų nėra. Prie mūsų kompanijos prisidėjo p. Svilienė su berniuku. Nežinome kur eiti. Šiaip taip susiradome žmogų, kuris mums parodė kryptį į Inzerdorf, reikės eiti 14 km tramvajaus bėgiais. Taip mes ir parėjome ketvirtą valandą ryto.

Tą dieną ilgai miegojome. Atsikėlęs nuėjau į netoli esančias kapines pasižiūrėti. Buvau girdėjęs, kad Vienoje kapinės esančios labai gražiai užlaikomos. Vaikštinėju, džiaugiuos gėlėmis, paminklais, skaitau man nieko nesakančius įrašus. Staiga — aliarmas. Žiūriu, virš miesto skrenda trys eilės po tris bombonešius. Saulės nušviesti blizga sidabru, juos apšaudo zenitinės patrankos. Kapinės pastatytos ant aukštos kalvos, miestas gerai matosi. Pribėgo prie manęs kapų sargas ir liepė slėptis, nurodė slėptuvę. Aš manau, čia jokio pavojaus nėra, o man taip įdomu

žiūrėti į tą dvikovą. Pamojau ranka ir savo rizika pasilikau. Vokietis kažką pamurmėjo, bet aš nesu-pratau ir palikau stovėti. Po valandėlės girdžiu ore aukštai skamba muzika — negi dangaus angelai gieda kalėdinę giesmę? Tikrai, klausausi, ore dejuoja, skamba keisti balsais. Pajutau rankoje skausmą, lyg bitė būtų įgėlus. Žiūriu — kraujas bėga, juntū kren-tančias mažas zenitinių sviedinių susprogusias dale-lytes, tarsi koks geležinis lietus kristų į žemę su savotiška muzika. Greitai nubėjau į slėptuvę. Vokie-tis ėmė mane barti, pasiteisinau, kad aš jo nesupra-tau.

Buvome girdėję, kad Vienoje yra didelis zoolo-gijos sodas. Norėjome vaikams ir mamai parodyti, nes ir ji tais dalykais labai įdomavosi, Taigi sekančią dieną iš pat ryto visi į jį išvažiavome. Diena praėjo ramiai, visa šeima buvome kartu tokioje nuostabioje aplinkoje, drauge su gyvulėliais. Rytoj turime pa-skutinę dieną Vienoje, bet ji bus mums sunki: reikės perkraustyti bagažą ir pasilikti stotyje nakvoti, nes traukinys į Bregenz'ą išvažiuoja anksti iš ryto. Gerai pailsėję ir pasidžiaugę tuo rojaus kampelių, grįžome į namus žvalūs ir laimingi. Šliūpai taip pat visą dieną ilsėjosi. Daktaras nors ir nesiskundė, bet matėsi, jog jis yra pavargęs.

Paskutinė diena Vienoje buvo sunki. Buvome susidarę tokį planelį: iš ryto išvažiuoti į stotį ir ten palikti bagažą, dieną pavaikščioti po miestą, aplan-kyti Lietuvos komitetą ir naktį praleisti stotyje. Pa-sirodė, mūsų bagažas per didelis — nei su tramva-jum, nei su autobusu neįmanoma nuvežti — reikia samdyti sunkvežimį, kurio negalime gauti. Per di-delį vargą susiradome vežiką su arkliuku. Sudėjome bagažą, susėdome aštuoni žmonės, arkliukas vos pa-traukia. Taip žingine kol nuvažiavome, visa diena ir prabėgo. Galėjome, žinoma, patys važiuoti tram-vajum, bet nenorėjome atsiskirti nuo bagažo ir ne-norėjome paskutinę dieną atsiskirti vieni nuo kitų, kad nepasimestume. Atvykome į Franz-Josef stotį gana vėlai. Kol atidavėme sunkųjį bagažą, jau ir sutemo. Pasirinkome didelėje laukiamoje salėje kampelį, susidėjome savo "babakus" ir sutūpėme nakčiai, kaip tikri Dievo paukšteliai. Stotis pri-kimšta pabėgėliais, kareiviais: vieni miega ant grin-dų, kiti skuba bėga. Apie 11 val. nakties išgirdome aliarmą, vieni bėga į slėptuves, kiti nekreipia dėme-sio; miega, slankioja iš vienos vietos į kitą. Šliūpas miega ir negirdi, mano vaikai miega, bombardavimų negirdėti. Niekas nemano slėptis, daug žmonių vaikščioja, kiti snaudžia, pasilikome ir mes visi.

Pagaliau ir Bregenz

Pagaliau spalio 20 dieną, 6 val. atsisėdome į Bregenz traukinį. Visi gavome atsisėsti vienoje kupė, buvome be galo laimingi. Visi tolimi rūpesčiai nuslinko, žiūrėjome per langus į bėgančius gražius vaizdus. Iki Salzburgo neturėjome jokių nuotykių. Prieš Salzburgo stotį traukinys ilgai stovėjo, nes su-bombardavo prieš mus einantį traukinį ir stotį. Kaip vėliau patyrėme, ten buvo subombarduotas ir mūsų bagažas, tik dalis jo atėjo į Bregenzą. Naktį pravažia-vome Innsbruką. Tyrolio sostinę, ir gražius alpių kalnus. Atvykę į Bregenzą, apsistojome viešbutyje "Bahnhof" prieš pat stotį.

Nors buvome išvarginti ilgos kelionės, truku-sios mums kone visą mėnesį (spalio 4 - 22), tačiau gerai išsiprausę, išsimiegoję gerosse minkštose lovo-se, pasijutome atsišviežinę, pailsėję ir sukultūrėję. Papyrusčiavę tuojau susirišome su generolu Nagiu-Nagevičiu, gyvenusiu už Bregenzo, kuris tą pačią dieną su ponia Veronika atvyko mūsų aplankyti ir paguosti. Nagiai mus nuteikė optimistiškai: "Čia gražu, ramu, žmonės geri. Išsinuomoti patalpas galėsite lengvai kur norėsite: ar čia mieste, ar pas ūkininkus kalnuose. Taip praleisime visi kartu karą. Ilgai laukti nereikės. Leidimą apsistoti gausite, aš jau kalbėjau su Landratu. Jis Prūsijos lietuvis, moka kelis lietuviškus žodžius ir rodo mums respektą".

Taip gerai nuteikti nuėjome visi trys pas Lan-dratą — "Der Landrat des Kreises Bregenz". Nagius pristatė Landratui Šliūpą ir mane kaip savo gerus draugus. Jaunas uniformotas vokietukas maloniai mus priėmė, pasiteiravo apie Lietuvą ir išdavė 'Be-scheinigung' — leidimą apsigyventi Bregenz'e pusei metų — iki 1945.4.30. Patarė apsigyventi toliau už miesto, o man laisvai susirasti darbą. Išėję iš Landra-to, pasijutome tvirtai atsistoję ant žemės, kad ir sve-timos — Bregenz am Bodensee.

Iš Nagių sužinojome, kad prieš dvi savaites yra atvykę į Bregenz'ą Gražina ir adv. Kazimieras Siliūnai. Gražina yra Šliūpo giminaitė, brolio Roko duktė. Taigi atsirado netikėtai giminių ir mūsų lie-tuviškas būrelis padidėjo.

Nespėjome dar apsiprasti su padėtimi, kai spa-lio mėn. gale atvyko iš Berlyno J. Petrėnas, 'Litauische Hilfsstelle' — Lietuvos globos įstaigos atstovas, prašyt Šliūpą, kad jis vokiečiams prašant, atvyktų į Berlyną pasakyti per radijo Amerikos lietuviams kal-bą. Pasirodo, kad vokiečių saugumas Šliūpo kelionę sekė, nes kaipgi jie ten Berlyne galėjo žinoti, kad Šliūpas jau atvažiavo į Bregenzą? Tuo labiau ne-

galėjo žinoti 'Litauische Hilfsstelle' nei kada Šliūpas išvyko iš Lietuvos, nei kada atvyko į Bregenzą. Matyti, Šliūpo kalbai vokiečiai pridavė daug reikšmės. Kaip ten bebūtų, Šliūpas ištikrųjų neturėjo važiuoti, jis buvo pavargęs ir, be to, jam buvo skubiai reikalingi nauji akiniai. Aš Šliūpą atkalbinėjau nevažiuoti, o per Petrėną pasiūsti gydytojo pažymėjimą, kad serga. Šitaip jam patarė ir Nagius. Bet Siliūno prikalbėtas važiuoti, jis vėl kreipėsi į mane, kad palydėčiau į Berlyną. Aš nesutikau, bijodamas atsakomybės ir žinodamas kad jis neprimato. Tą patį pasakiau ir Grasildai, bet ji man atsakė, kad Kazimieras palydės.

Tuoj pat išleidome į kelionę ir Šliūpą su Siliūnu, berods tai buvo spalio 31 d. Man buvo gaila žiūrėti į Šliūpą. Jis taip nenoromis važiavo į Berlyną ir taip jautriai atsisveikino su saviškiais, tartum nujausdamas ką negero. Po savaitės, lapkričio 6 d. 1944 m., p. Šliūpienė gavo telegramą kad vyras mirė. Šį kartą p. G. Šliūpienė paprašė manęs, kad ją ir sūnų palydėčiau į Berlyną atsisveikinti su daktaru.

Berganz'o lietuviai, išgirdę tą liūdną naujieną, surinko pinigų vainikui ir mane įgaliojo nupirkti ir padėti prie karsto. Kelionė į Berlyną buvo sunki, bet mums jauniems buvo pakeliama. Berlyne sustojome 'Aleksandria' viešbutyje. Pirmas mano rūpestis buvo nupirkti vainiką ir paruošti kaspinus su įrašais. Tą darbą man padėjo atlikti viena simpatiška ponja kurios pavardės neatsimenu. Ji gražiai įrašė kaspinus: — "Dr. J. Šliūpui — Lietuvos Patriarchui Bregenzo Lietuviai".

Sekančią dieną nuėjome su p. Grasilda į laido-tuvių biurą aplankyti mirusio Šliūpo. Radome jį pašarvotą, gulintį karste ir pridengtą balta drobule. Sukalbėjome trumpą maldelę ir atsisveikinome su velioniu. Biuro tarnautojas atidavė velionio daiktus — lazdą ir portfėlį. Ponia Šliūpienė giliai susijaudino ir ėmė verkti, sakydama: "Paimk, Aleksandrai, šitą daktaro lazdą atminimui ir eik daktaro pėdomis". "Miela Ponia, aš labai dėkingas už šitą man brangią dovaną, aš ją parvešiu į Lietuvą kaip aušrininko lazdą, bet daktaro pėdomis ne man eiti. Aš neturiu nei tų gabumų, nei tos energijos, kuria daktaras buvo apdovanotas, bet Lietuvą myliu taip pat, kaip ir jis kad mylėjo". Paėmiau lazdą ir ją tebeturiu iki šios dienos. Ji tebeina garbingas pareigas, mano motina Ieva Januškaitė-Mauragienė (98 m.) senelė, laimingai ją tebesinaudoja.

Su dr. Jonu Šliūpu lietuviai atsisveikino gražiai, iškilmingai, kaip ir dera atsiskiriant su tautos didvyriu. Laidotuvės įvyko Berlyne 11 lapkričio. Dr. Joną



Dr. J. Šliūpas Berlyne. Tai paskutinė jo grupinė nuotrauka, daryta 1944.XI.5. Sėdi iš k. doc. J. Elisonas, dr. J. Šliūpas, prof. M. Biržiška. Stovi iš k. doc. J. Grinius, žurn. K. Obolėnas, dr. J. Urmanas, dr. J. Paukštys ir žurn. V. Ozkinis.



Lietuvių tautinėse kapinėse Čikagoje lietuviai 1949 m. pastatė dr. Jonui Šliūpui gražų paminklą. Paminklo atidarymo metu prie paminklo Valerija Ragauskaitė, sūnus Vytautas, Aušrininko našlė Grasilda, šaulė Gedminaitė ir kt.



Inž. Vytautas Šliūpas su žmona Vanda Sydnėjuje aplankė Mauragius, su kuriais 1955 m. traukinio vienoje kajutėje 10 dienų iš Kretingos važiavo į Vieną. Iš k.: Vanda Šliūpienė (R. Ph.), A. Mauragio dukra, ponija Mauragienė, Marytė Linienė, Aleksandras Mauragis ir inž. Vytautas Šliūpas Mauragių kieme 1987 m. gegužės 3. (Nuotrauka iš "Pasaulio lietuvių", 1987 m. Nr. 12, psl. 218).

Šliūpą sudegino Wilmersdorf'o krematoriume, dalyvaujant didelei miniai žmonių. Karstas skendėjo gėlių ir vainikų gausoje, o didelė koplyčia, pilna žmonių, skambėjo giesmėmis ir atsisveikinimo kalbomis su mūsų tautos veteranu. Tegul jo didvyriški darbai Lietuvos tautai pasilieka niekada neužmirštami.

* * *

*Jei tavo protas neranda Dievo,
kreipkis į išmintį, ji tau padės.*

Užbaigiamasis žodis

Šiais savo prisiminimais apie dr. Joną Šliūpą, manau, sukelsiu kontraversinių kalbų, bet kaip kitaip būtų buvę galima apie jį rašyti, kai jis toks ir buvo. Šiuose prisiminimuose stengiausi išryškinti jo pasaulėžiūrą, kuria jis gyveno paskutiniaisiais savo gyvenimo metais. Jo asmenybė ir jo veikla buvo kontraversinė, nesutapo nei su kaire, nei su dešine. Jis ėjo savo keliu, ieškodamas tiesos ir sąžinei laisvės, ugdydamas tautoje dorą ir kultūrinį mąstymą, pasitikėdamas proto ir mokslo galia. Tačiau vien mokslo neužtenka, rašė Šliūpas, reikia moralės, doros: "Kur esti etiški impulsai, ten mokslas esti labai našus der-

liumi, o kur jų nėra, ten mokslas padaro žmogų sumaningai velnišku ir žvėrišku". Vadinasi, Šliūpas ne mokslą pirmoje vietoje laikė, o etiką, dorą. Tos doros jis nematė pas kunigus ir davatkas, todėl jis kitaip ir nebuvo jų vadinamas kaip *bedievis laisvamaniš*.

Savo ideologiniuose pasikalbėjimuose su Šliūpu aš norėjau visų pirma pasisemti sau naudos iš jo turtingos patirties ir žinių bagažo. Savo rašinyje stengiausi nors mažą dalį tų prisiminimų atkurti, kad galėčiau atitaisyti bent dalinai mūsų visuomenėje susidariusią klaidingą pažiūrą, kad Šliūpas buvo ateistas, kai tuo tarpu Šliūpas savo pasaulėžiūra ir erudicija rikiavosi su tokiais pasaulinio garso mokslininkais, kultūrininkais, deistais kaip Th. Hobbes, John Locke, John Teland, M. Tindal, F. M. A. Voltaire, J. J. Rousseau, G. E. Lessing, Herderis, Kantas ir šimtais kitų deistų.

Mūsuose buvo įprasta vadinti visus tuos *bedieviais* — ateistais, kurie nesutiko su Bažnyčios mokslu ir jos reikalavimais. Tuo, žinoma, padaryta didelė skriauda tikėjimui apskritai, bet su ta blogybe Bažnyčia niekada nesiskaitė. Gal dėl to ir vyksta toks didelis nukriukščiavimas, kokį mes matome šiandien pasaulyje.

Sena yra deistų kova su Bažnyčia dėl tikėjimo interpretacijos. Deistai neneigia nei Dievo, nei religijų, skaito tai natūraliniu reiškiniu, bet prie Dievo supratimo eina proto keliu, atmeta apreiškimą ir Bažnyčios primatą kalbėti Dievo vardu.

Deizmas kaip sąjūdis prasidėjo XVI amžiuje, bet jis reiškėsi ir tebesireiškia visais laikais įvairiomis filosofinėmis srovėmis. Prof. L. Karsavinas yra teisingai pastebėjęs, kad anais krikščionybės augimo laikais kiekvienas filosofas tapo krikščioniu, o kiekvienas krikščionis — filosofu. Šiandien to negali būti, kadangi krikščionybėje nebėra vietos filosofijai, nei mokslui. Viskas dogmatizuota, viskas kanonizuota, nebėra vietos laisvai minčiai, nei abejonei, tarsi tikėjimas jau būtų tapęs žinojimu. Žinojimas panaikina abejones ir tikėjimą, prasideda neišvengiama stagnacija — stagnacija — stovėjimas vietoje. Gyvenimo raida negali sustoti, ji tebesiveržia pirmyn. Kol Dievo karalystė neįgyvendinta, tol ir pats Dievas pasilieka abejonių rūke paskendęs. Taigi kad tikėjimas būtų gyvas, turi būti aktyvus, o ne žinojimu apvainikuotas. Toks tikėjimas tinka tik žmonių gimimo ir mirimo registracijai vesti. Kol tikėjimas yra tiesos ieškojimu paremtas bendrai gerovei siekti, tol jis aktyvus, gyvas ir prasmingas, bet kai tikėjimas tampa savanaudiška priemone dangumi apsirūpinti,

jis praranda artimo meilę ir tampa spekuliacija. Ir taip tikėjimas, tapęs žinojimu, tampa vaidmainyste.

Mano supratimu, tikėjimas ar netikėjimas yra esminis žmonijos ateities klausimas ir rūpestis, nes nuo to priklausys pasaulio ateitis. Šiandien žmonija gyvena dvasinį chaosą, bet taip ilgai būti negalės, teks vienai katrai varsiškai sunykti iki nereikšmingos įtakos kultūriniam gyvenimui. Dievo nebuvimas pa-

keis žmogaus vertę ir prasnę. Oligarchija sieks rojaus, bet gali pasiekti ir pragaro, nes žmogum pasitikėti negalima. Anot Aristotelio, žmogus be įstatymo yra blogiausias gyvulys, bijau, kad be Dievo nepavirstų į velnią ir pasaulio nepaverstų į pragarą.

Adv. dr. Aleksandras Mauragis
Sidney, Australija
1987 m. spalio 22 d.



Dr. Jono Šliūpo laidotuvės Berlyne 1944.XI.11 Wilmersdorfo krematoriume. Nuotr. V. Augustino

KARAS BRAUKIA KRUVINĄ AŠARĄ

(Iš Algirdo Gustaičio spaudai paruoštos knygos — dienoraščio
ANTROJO PASAULINIO KARO METU)

Isikuriame Potsdame Berlynas 80% sunaikintas
1945 m. — rugsėjo mėn. 14 d.

Berlyne neturime kur apsisotti. Vykstame į Potsdamą. Ėjome iš gatvės į gatvę, iš namo į namą. Gavome kambariuką! Brangiau kaip viešbutyje, bet ką daryti?

Vakare persikraustėme. Važinėjimai tramvajais ir požeminiais krausto pinigais, atima daug laiko. Keistai skamba mūsų adresas: pas ponus Berlin, Zepellin gatvėje 54, Potsdam.

Darbo ieškau Berlyne. Vaikštinėjant, vaikščiojant susidarėme nuomonę, kad apie 80% Berlyno sugriauta. Šaligatviuose įvairūs gruzai. Daugumas namų sunaikinta padegamosiomis bombomis. Susisiekimas tebevyksta. Vandens yra. Maisto mažoka. Griuvėsiai tvarko belaisviai. Parkuose, aikštėse vietoje gėlių auga bulvės, morkos. Žmonės pikti, bombardavimų išvarginti, nemandagūs. Gražių moterų kaip ir nėra.

Užsieniečiai, nors pabėgėliai iš savų kraštų, dažnai lengvai atskiriami nuo vokiečių: aukštesni, tiesūs, geriau apsirėdę, smagiau atrodantieji. Kai palyginam Kauno, Vilniaus lietuvių jaunimą su dabar matomų vokiečių jaunimu Berlyne, neabejotina pirmenybė tenka lietuviams. Aišku, daug vokiečių jaunuolių karo laukuose, bet ir lietuvių daug žuvo, naikino rusai ir vokiečiai, į čia atvažiavome nei parinkti, nei kuo pranašesni už kitus lietuvius.

Rytuose bolševikai puola su 40 divizijų
Rugsėjo mėn. 15 d.

Berlyno laikraščiai rašo, kad Rytuose atremta 40-ties bolševikų divizijų puolimas. Vakaruose puola amerikiečiai.

Tarybos reikalui buvau Arbeitsamte pas tautietį Žemecką. Jis išdidžiai, iššaukiančiai priėmė, nieku nepadėjo.

Tada kun. Puišio patiriamas, nuvykau į Rytų ministeriją pas dr. Paukštį, kuriam, esą pavesta sudaryti naują lietuvių administraciją. Tenai buvo asmenys ar posėdžiavo, ar pietus valgė, — nei pakalbėti, nei gauti tikslesnių žinių. Jų pastatas stuk-

teltas bombų, kai kurios lubos vos besilaiko. Tas rajonas — Kurfürstenstr. — nykus: griuvėsiai, griuvėsiai. Netoliese mačiau vaikštinėjantį generolą S. Raštikį,* jam, rodos reikėjo pratęsti leidimą gyventi viešbutyje.

Netoliese esančion mėsos parduotuvėn atvežė mėsos: elnią, danielių, ožį. Šie puikūs laukiniai gyvuliai jau be ragų, bet dar su odom. Susirinkusieji maksėjo galvomis, traukė pečius. Ar tuoj ims ir drambliaus mėsinėti?

Susitikau iš Vienos atvažiavusių lietuvių. Dail. A. Šepetys pasakojo, kad Vienoje tragiška kambarių reikalas. Esą, tūkstančiai žmonių nakvoja geležinkelio stotyse. Gerai, jei kam pavyksta gauti leidimą nakvoti kavinėse visiems svečiams išėjus. Prieš kelias dienas buvo smarkus Vienos bombardavimas, tada žuvo daugokai lietuvių, įskaitytinai rašytoją Petrą Rimkūną.

Ir Potsdame negalime ramiai miegoti
Rugsėjo mėn. 16 d.

Potsdame vidurnaktį prikėlė iš lovos oro pavojus, kuris truko net dvi valandas. maždaug nuo 1 iki 3 val. nakties. Sėdėjome rūsyje. Girdėjome šaudant priešlėktuvinę gynybą.

Vokiečių spauda rašo apie Prūsiją. Pvz., Leipzige spausdinamas mėnesinis žurnalas *Daheim Welt und Haus* duoda Hennig von Koss rašinius *Preussische Gerechtigkeit*. Nacionalsocialistų dienraštis *Volksischer Beobachter* vartoja šūkį "Laisvė ir duona". Jau 26-toje atkarpoje eina Eckart von Naso vienos meilės pasakojimas užvadinimu *Preussische Legende*, visas teises pasilaiko leidykla Wolfgang Kruger, Berlyne.

Vos ne vos gavau maisto korteles. Sako, jei liekate, tai gaukite kambarį ir registruokitės, o jei ne, tai kraustykitės kitur.

Bevykdamas į Rytų ministeriją, sutikau prof. Mykolą Biržišką. Jį telegrama iškviėtė pasitarimams. Įstaigoje nieko neradome, nei lietuvių, nei vokiečių, išėjome. Jis priešingas bet kokioms politinėms kombinacijoms su vokiečiais, dabar, kai matosi, kas da-

rosi. Mes gerai žinome, kaip vokiečiai elgėsi su lietuviais. Jam pilnai pritariu.

Vokiečių spauda praneša apie kautynes Vokietijoj: Aachen ir Stolberg apylinkėse.

Iki šiol Ffm. gelž. stotyje gulėjusius daiktus nugabenome pas kun. Šuminą į Potsdam gatvę 94. Maloniai priėmė globoti.

Iš Berlyno Lietuvių Sąjungos gavome pažymėjimus, kad esame pas juos užsiregistravę kaip lietuviai. susipažinau ir maloniai pasikalbėjau su Vaelovu Sidzikausku.

Lietuvių kariai Wansee

Rugsėjo mėn. 17 d. Sekmadienis.

Ryte bičiuliams rašau laiškus. Valgome Potsdame. Pasakoja, miestas turi apie 60.000 gyventojų.

Puiki katedra, jėjimas 10 pf., negalima lipti nei viršun, nei apačion. Niekas neaiškina. Sutinkame lietuvių karių, stovinčių Wansee (visai netoli Potsdamo). Jie labai apsidžiaugė, sutikę lietuvių.

Per Potsdam miestą išmūrytas gražus perkasas, bet dėl sausros beveik nėra vandens, esantis dumblas dvokia. Kitoje vietoje — kitas perkasas pilnas vandens, net laiveliai plaukioja. Pasigėrėtinas parkas. Maloni kavinė. Daugybė įvairiaspalvių gėlių, žalumų, medžių. Toliau — net motoriniai laivai plaukioja, meškeriotojai daug žuvų sugauna. Pirmą kartą gyvenime išgirdau skrendančių gulbių sparnų plez-

denimo garsus, — skamba lyg dangiški vargonai (nors tenai nesu buvęs). Pakrantėje pilna išnuomavimui laivelių, baidarių.

Einame toliau. Friedricho laikais išlipdyti kariai. Dar kiek — ežeras, gausus žolių, augmenų, aplinkui gražiai išdėstytų namų, tarsi mažučiu sodų, supamų vaismedinių sodų. Ant žemės daug nukritusių obuolių. Šeimininkai leidžia pasirinkti (nemokamai). Skanu, sveika!

Studentams kvietimas prie darbų

Rugsėjo mėn. 19 d.

Šiaip taip prisimušiau pas tarėją Paukštį, persikėlusį į Prinz Louis Ferdinandstr. 2. Turi du stalu, du kambariu, penkias kėdes. Persitvarkymo laiku nieko negalys priimti, nei ką pažadėti. (Pagalvojau: ar tikrai?). Pasiūlė ateiti po savaitės su prašymu lietuvių ir vokiečių kalbomis.

Per vokiečių kalbos pamokas Berlyno universitete visiems vyrams įteikė kvietimus po dvi valandas

dirbti prie sutvarkymo, valymo. Atleidžiami, tik rašytiškai įrodę savo tarnybiškumą.

Vakare maloniai pasikalbėjom su šeimininkais Berli'ais, pavaišino vynu, pyragaičiais. Gal pagelbėjo mano kortelė pokeliui cigarečių. Ir nuomą sumažino perpus.

Vokiečius puola Vakaruose

Rugsėjo mėn. 19 d.

Pagal butų įstaigos duotus adresus, visą dieną trunkėmės Berlyne, ieškodami nurodytų namų. Pagaliau suradome, bet visi jau išnuomoti prieš kelias dienas.

Vokiečius puola Rytuose, juo labiau Vakaruose, centras — Olandijoje. Berlyne labai smarkiai tikrina karius, jų pažymėjimus, leidimus. Užkliūva ir civiliai. Ypatingai smarkiai tikrina geležinkelių stotyse, tramvajų stotyse, net valgyklose. Užsieniečius tuoj palieka ramybėje.

Daug — bet neaiškiai rašoma apie JAV prez. Roosevelto-Čiurčilo pasitarimus, kurie jau pasi- baigė. Vienoje, garsioje "Praterijoje", kilęs gaisras sunaikino įrengimų. Sovietų Sąjungoje uždaryti visi universitetai ir pan. įstaigos, o iš jų žmonės imami į kariuomenę, fabrikus. Taip čia rašoma.

"Gautas" butas — kitam išnuomotas

Rugsėjo mėn. 20 d.

Mano pirmas "biznis" Vokietijoje: PARDAVIAU KORTELĖMIS GAUTAS 24-rias cigaretes už 35 RM. Po 1,50 RM lengvai visur moka. Girdėjau, net po 2 RM gaunama už vieną cigaretę. Dar už 15 RM pardaviau atsivežtus 18-ka lietuviškų papirosų. Vokietijoje pinigai turi reikšmę, reikia susirūpinti pajamomis.

Kambario ara buto reikalai nekokie. Viena jų įstaigų (Kummel) man "iš po skverno" davė adresą gražiai apstatyto butelio kuris tikrai esąs laisvas. Toliau. Privargau, iki suradau, prisišaukia šeimininką. Nagi — jau išnuomotas.

Kalbama, kad šiuo laiku Berlyne esą keturi lietuviai generolai. Vokiečiai juos spaudžia šaukti susirinkti lietuvius prie ginklo. Mūsų generolai nuo to visai išsisukinėja.

Dingsta muilas

Rugsėjo mėn. 21 d.

Kai atvykome pas Berlinus, jie prausykloje turėjo savo muilo, rankšluosčių. Netrukus pradėjo

naudoti mūsų muilą, rankšluosčius, o savuosius paslėpė. Ne viską paslėpė: vienas jų rankšluostis stovi nejudinamas, o mūsų visad šlapias.

Vieną vakarą savo daiktelius parsinešėme į kambariuką, tuo davę suprasti. Kitą dieną vėl padėjome. Negelbėjo: jie tuoj šoko prie mūsų muilo, rankšluosčių. Ir dar kaip! Per kelias dienas didelį skalbiamo muilo gabalą nušiūravo iki skiauturėlės.

Betikrindamas ant kortelių gautus papirosus, šešių neradau.

Visus vonios reikalus atlikinėja prie atdarų durų. Nenorint pamatai tupint, ar vienais marškiniiais besitriūssiant. Ne tik vyrai, bet ir šeiminkė, jų dukra.

Šiandien grįžome anksčiau, nei paprastai. Mūsų kambarėlyje mugė: žaidė krūva vokiečių vaikų. Prišiuokšlinta, išvartyta, suterliota, pripurvinta. Panašiai elgdavosi rusai, lenkai — Vilniuje.

Kambarys Berlyne

Rugsėjo mėn. 22 d.

Kummel nuomavimo įstaigos adresu nuvykome pas Gabrielį, Danzigerstr. 10, Berlin N 58. Senukas kalba tik pravėręs duris bijosi triukšmadarių, rūkorių, vėlai pareinančių. Viską pažadame. Senukas kraipė kraipė galvą, žiūrinėjo nuo galvos iki pėdų, vėl klausinėjo. Ar tikrai nerūkome, ar tikrai blogų skysčių negeriamo?

Įsileido apžiūrėti kambarį. Penktame aukšte, 22 kv. metrų, dvi lovos, sofa, spinta, stalai, minkštos

kėdės, trijų rūšių užuolaidos. Mėnesiui dviem 60 RM, su lovos baltiniais dar po 5 RM. Pradedame persikrausyti.

Berlyne pagrindinės Vokietijos įstaigos. Daug lietuvių tremtinių lankosi Hilfstellėje (Lietuvių Globos Įstaigoje), esančioj Prinz Louis Ferdinandstr. 2. Šiandien ten radau gen. Raštikį, gen. Nagių*, Tal-lat-Kelpšą, nemaža kitų žymių vyrų. Džiugiai pasisveikinau su Domu Krivicku, kuris pasitarimams telegrama iškvietas į Freiburg i. Br. Pasitarimai baigti.

Dresden'e 3,000 lietuvių

Rugsėjo mėn. 23 d.

Palikus Potsdamą apsigyvenus Berlyne, reikia gauti tarnybą, arba galiu užkliūti už policijos, maisto kortelių. Čia yra tūkstančiai lietuvių, beveik visi ieško darbo.

Iš kun. Šumino parsitempiaiu mūsų daiktus ir trejetą laiškų. Iš Dresdeno rašo, tenai — apie 3.000 lietuvių, visi neseniai pasprukusieji. Arbeitsamtas (Darbo įstaiga) žiauri, svetimtaučius kemša į blogiausias vietas. Užsieniečiams neduoda leidimų nakvoti viešbučiuose. Miestas gražus, yra meniškų, senų pastatų su Vyčiu ar kitokiais lietuviškais ženklais. Dar beveik nebombarduotas.

* Gen Stasys Raštikis trentyje, JAV-se, parašė keturis tomus atsiminimų. Mirė Los Angeles, Calif. 1985.V.3 d.



Savanoriai kavaleristai 1920 m.



J. S. ir S. T.

LENGVASIS "BRADLEY" ŠARVUOTIS

Ginkluotėje atsirandant naujų priemonių, kurioms nepriklausomybės metu dar neturėjome nustatytų terminų, tenka bandyti "kalti" naujus terminus. Ar jie vykę, tęsprendžia skaitytojas.

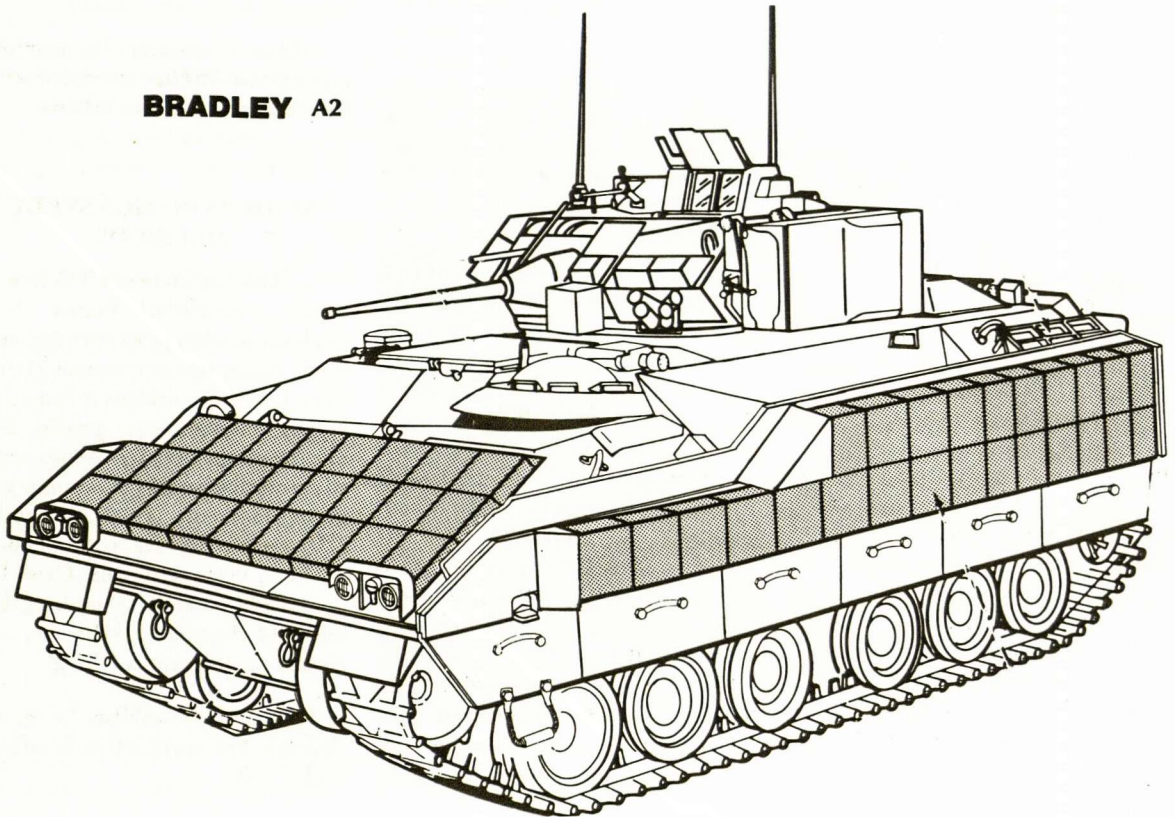
Sausumoje vis didesnis vaidmuo tenka šarvams. Kautynėse lemiamas vaidmuo tenka anglų kalba vadina-

miems "main battle tank" — pagrindiniam mūšio tankui, sutrumpintai žymimam MBT. Dėl jo svorio, šarvų storio ir ginklavimo juos vadinsime sunkiaisiais tankais. Toliau padėtis darosi komplikuočiau. Mažesnio kalibro pabūklais ginkluoti ir lengviau šarvuoti tankai ir šarvuoti automobiliai skiriami žvalgybai, žygio apsaugai

ir panašioms lengvesniam uždaviniams. Tokie ir panašūs uždaviniai skiriami ir vadinami "armored fighting vehicle" — AFV — šarvuotiems kovos vežimams, kurie dažnai veža ir kelių karių grupę, kurie gali greit išlipti ir kautis pėsti. Sunkiesiems tankams kautynėse reikalinga apsauga pėstininkų, kovojančių su priešo pėstininkais, ginkluotais įvairiais prieštankiniais ginklais; judrioje kautynėse pėsti pėstininkai negali spėti sekti greit judančius tankus. Jiems reikalingos priemonės, galinčios judėti kautynių lauke. Įvairiose kariuomenėse jos vadinamos įvairiai, mes jas vadinkime subendrintu lengvųjų šarvuotųjų vardu.

"Bradley" šarvuočiai prieš 6 metus pradėjo keisti ligi tol naudotus M113 šarvuotus personalo sunkevežimus, kurie buvo pradėti naudoti Vietnamo karo kautynėse ir žvalgybai. "Bradley" vardu naujieji šarvuočiai pavadinti pagerbiant II pasaul. karo metu

BRADLEY A2



pasiformėjusį JAV generolą Omar Bradley.

JAV pajėgos šiuo metu naudoja apie 4,000 "Bradley". Jų yra du variantai: M2 pėstininkų ir M3 kavalerijos. Juos įvedus naudoti, jie buvo tobulinami, ir aukščiau nurodytame skaičiuje yra ir dalis naujų: M2A1 pėstininkų ir M3A1 kavalerijos. Armija numato jų įsigyti iš viso 8,000, įskaitanti ir dar daugiau patobulintą trečios "kartos": M2A2 pėstininkų ir M3A2 — kavalerijos.

Pirmosios "kartos" Bradley buvo ginkluoti TOW prieštankinėmis raketomis, kurios buvo pakankamos prieš tuometinius sovietų sunkiuosius tankus T-55 ir T-62 Sovietams įvedus naujus T-64 ir T-72 tankus, M2 A1 ir M3A1 versijos Bradley buvo perginkluoti TOW II raketomis, galinčiomis sunaikinti ir tuos naujuosius tankus. Jie taip pat gavo priešcheminius filtrus, apsaugančius vairuotoją ir du įgulos narius bokštelyje. Likę vežami 6 pėstininkai turėjo naudoti savo asmenines apsaugojimo priemones, nes jie turėjo būti pasiruošę greit išlipti. M3A1 kavalerijos versijoje, skirtoje švalgymui, priešcheminė apsauga apima ir visus įgulos narius, nes jiems mažiau reikalo išlipti.

Vėliausios, A2 versijos, Bradley šarvuočiai gauna atsparesnius šarvus. Pirmosios versijos šarvuočiams buvo reikalavimas atlaikyti 14,5 mm kulkosvaidžių prieššarvines kulkas ir 155 mm artilerijos skeveldras. Vakarų Vokietijos "Marder" šarvuočio priekiniai šarvai nepramušami 20 mm patrankėlių. A2 versijos "Bradley" šarvuočiai abiejuose šonuose šarvuoti 1 colio plieno plokštėmis. Kiek daugiau apsaugos duoda šios plokštės, neskelbiama, bet galima prileisti, kad jos apsaugo nuo sovietų lengvųjų BMP šarvuočių 30mm greit šaudančių patrankėlių, kurios dabar statomos tuose šarvuočiuose. Papildomomis plieno plokštėmis sustiprintas "Bradley" priekis ir bokštelis.

Apsaugai nuo prieštankinių raketų M2A2 ir M3A2 "Bradley" dabar padengti reakciniais šarvais, kurie savo

sprogimu reaguoja į tokių raketų pataikymus. Reakcinius šarvus sudaro plieno dėžės su nedideliu sprogstamu užtaisu, kurios yra pridamos šarvuočio išorėje. Prieššarvinės raketos kliudyta tokia dėžė sprogstama tuo susilpnindama raketos veiksmingumą.

Armija reakcinius šarvus ant "Bradley" jau išbandė Aberdeen poligone Marylande. Juos pradėjus visuotinai naudoti, jie būtų laikomi sandėliuose atitinkamais komplektais ir uždedami ant šarvuočių, jei padidėjusi įtampa grėstų karo veiksmais.

Ankstesnės šarvuočio versijos svėrė apie 25 tonas, Sustiprintas šarvavimas svorį pakėlė iki apie 32 tonų. Tai pareikalavo padidinti sugebėjimą plaukti, sustiprinti Cummins variklį nuo 500 AJ iki 600 AJ, perkonstruoti greičių dėžę, dulslintuvus, oro filtrus ir kuro vamzdžius. Šarvuočio vidus buvo išklotas tam tikru "pamušalu" kuris sulaiko šarvo atšaukus, kurios atšoka šarvuočio viduje, sviediniui smogus lauke.

Padidėjęs svoris pareikalavo ir geresnio pakabinimo. Dėl tų patobulinimų, nors ir sunkesni, šarvuočiai išlaikė ankstesnių, lengvesnių versijų judrumą. Jie lengvai perlipa 3 pėdų aukštumo statmeną sienelę, gali kopti į 60% statumo atkalnę, važiuoti išilgai 40% šlaito ir lengvai pervažiuoti 8 pėdų griovius.

Armija numato visus antros versijos šarvuočius perdirbti į trečią versiją, paliekant neperdirbtus pirmosios versijos, nes tai nebūtų ekonomiška.

Pastaruoju metu sovietai įveda naujus sunkiuosius tankus, kurie gali būti atsparūs TOW II raketoms. Hughes b-vė jau konstruoja naują raketų sistemą, kuri galėtų naikinti naujausius sovietų šarvuočius.

"Bradley" šiuo metu yra ginkluoti McDonnell Douglas gamintomis 25 mm automatinėmis patrankėlėmis, kurios naudojamos prieš prieš šarvuočius ir atakos helikopterus. 7,62 mm kulkosvaidis naudojamas prieš gyvuosius taikinius. Sovietų šarvuočiams darantis atsparesniems, da-

romi bandymai "Bradley" aprūpinti naujais bokšteliais su 35 MM automatinėmis "Talon" patrankėlėmis.

Iš ICA 1989 m. sausio nr.

S.T.

"ŽVAIGŽDŽIŲ KARO" JAUTRUKAS

ICA žurnalo sausio mėn. numeryje aprašomas Hughes Aircraft b-vės pagamintas ilgų bangų infra raudono spinduliavimo jautrukas (sensor). Boeing Aerospace jį naudos išbandyti galimumą dideliais atstumais pastebėti ir sekti balistinių raketų sprogmenis (warheads). Jis turėtų veikti net ir kliudant netikriems sprogmenims ir žvaigždėms. Jautrukas turi platų matymo lauką dideliais atstumais. Šis aparatas savo židinyje turi daugiau kaip 38,000 infra raudono spinduliavimo jautrukų. Gautų duomenų panaudojimas pralenkia vaizduotę. Per sekundę gaunama 387 milijonai žodžių, kas prilygstą *Encyclopedia Britanica* 19 tomų perskaitymui 13 kartų per sekundę.

1989 m. ši aparatūra bus bandoma ją įmontavus 767 tipo specialiai pritaikytame komerciniame lėktuve.

MODERNINAMOS ŠVEDŲ HAUBICOS

Švedijos kariuomenės 155 mm savieigės haubicos, kurios buvo pradėtos naudoti prieš porą dešimčių metų, bus aprūpintos naujais Detroit Diesel 300 AJ varikliais ir Bofors gamybos automatinėmis greičio dėžėmis (transmisijomis). Švedijos artilerija prototipą bandė per metus ir gavo gerus duomenis. Pabūklas naudoja 7,75 metrų ilgio vamzdį, duodantį taiklumą ilgais atstumais. Greit šaudant haubica per 48 sekundes gali išleisti 14 sviedinių, kiekvieną sviedinį po 106 svarus (48 kg).

Tokiais pat varikliais ir greičių dėžėmis bus aprūpinti ir Švedijos S tankai 103.

“HARM” PRIEŠRADARINĖS RAKETOS

HARM (high-speed antiradiation missile) raketos, skirtos naikinti radaro spinduliavimo šaltinius, naudojamos JAV laivyno ir aviacijos, dabar bandomos Australijos, naudojant F-111 C lėktuvus. Vakarų Vokietija neseniai HARM išbandė “Tornado” lėktuvais.

MODERNINAMAS VAK. VOKIETIJOS C-160 LĖKTUVAS

Vakarų Vokietijos ir Prancūzijos bendrai statomi karinio transporto lėktuvai C-160 Transall buvo pradėti naudoti prieš 20 metų. Rockwell Collins b-vė dabar gavo užsakymą tiems lėktuvams pagaminti autonomines navigacijos sistemas, kurios lėktuvų tinkamumą naudojimui pratęs iki 2010 metų.

NAUJI TAIKYTUVAI “GAZELLE” HELIKOPTERIAMS

Prancūzijos armija savo lengviems “Gazelle” helikopteriams užsakė patobulintus taikytuvus, kurie pagerins tų helikopterių priešlėktuvinę gynybą, kuriai bus naudojamos “Mistral” raketos ir 20 mm patrankėlės.

RADARAS ARTILERIJAI SURASTI

Švedijos ir Norvegijos kariuomenių ginklavimo valdybos susitarė su Švedijos Ericsson Radar Electronics b-ve išvystyti ARTHUR (artillery hunting radar). Radaras bus imantuojamas švedų Hagglund BV 209 vikšriniam vežime. Ši sistema automatiškai, atras nustatys ugniaviečių vietas ir klasifikuos priešo ginklus (artilrijos, raketų, minosvaidžių). Duomenis perduos kautynių vadovietei. Vienas sistemai statomų reikalavimų: veikti prieš elektronikai kludant, nepriklausomai nuo kitų remiančių priemonių. Bandymai ir įvertinimas turi prasidėti anksti ateinančiame dešimtmety.

EUROPOS PRIEŠTANKINĖS RAKETOS

Paryžiuje esanti EMDG pramonės grupė gavo 1,35 milijardų dolerių vertės užsakymą išvystyti dvi trečios “kartos” prieštankines raketas. Grupę sudaro “British Aerospace”, Vak. Vokietijos Messerschmitt-Boelkow-Blohm ir Prancūzijos “Aerospatiale”. Vidutinių atstumų sistema bus pėstininkų nešama, lazerio spindulių vedama sieks iki 2,000 m. Ilgų atstumų raketa sieks iki 4,500 m, vadovausis infra raudonu spinduliavimu ir taktinį smogs iš viršaus, kur šarvai plonesni. Numatoma, kad šios raketos galės sunaikinti visus ir ateityje numatomus tankus, net ir apsaugotus sprogstamais (reakciniais) šarvais. Raketos bus tinkamos naudoti ir prieš helikopterus.

Belgija ir Ispanija veda derybas dalyvauti ilgų atstumų versiją išvystant, Graikija ir Olandija nori dalyvauti vidutinių atstumų versiją išvystant.



Gen. št. plk. ltn. Antanas Sperauskas, Lietuvos nepriklausomybės kovų dalyvis, Karo mokyklos II laidos absolventas, paskutiniame Lietuvos nepriklausomybės laikotarpyje tarnavęs Kariuomenės štabo IV skyriuje sus. dal. vedėjo pareigose, š. m. vasario 7 d. atšventė savo 90-ąjį gimtadienį.

Geriausi sveikinimai su linkėjimu tvirtais žingsniais pasiekti šimtmetį!
“K a r y s”



Žemės ir oro priešui sutikti. Nuotr. iš 1939 m. “Kario”



PARAMA LIETUVAI

JAV LB Krašto valdyba pasiskelbė siekianti surinkti 250,000 dol., kad už tuos pinigus galėtų padėti išleisti 250,000 egz. A. Šapokos *Lietuvos istorijos*, padėti grįžti tremtiniais iš Sibiro, atstatyti svarbesnius paminklus ir kt. reikalams. Suprantama, kad kai kuriems mūsų ir tokie planai gali atrodyti kaip bendradarbiavimas su okupantu, nes okupantas šių planų vykdymą gali sustabdyti, tačiau nieko nbandydami daryti, nusikalstumėm savo tautinei sąžinei ir nuolatkartojamam Lietuvos nepriklausomybės atstatymo šūkiui. Nieko nedarydami, kad nesuteptume rankų bendradarbiavimu su okupantu, Lietuvos nepriklausomybės tikrai neatstatysime.

Šiuo klausimu atvirai pasisako žinomas rašytojas ir visuomenės veikėjas, buvęs JAV LB Krašto valdybos pirm-kas Vytautas Volertas ("Būtinai reikia", *Draugas*, 1988. 12.29). Jis rašo:

"Būtų gėdinga nuo šio prašymo slėptis arba nuo jo išsisukinėti, jei prašymas iš tikrųjų yra, jei tikima, kad galima užtikrintai pagalbą suteikti.

Lietuvos Persitvarkymo sąjūdis atgaivino blėstantį lietuviškumą. Be jo už poros dešimtmečių tauta būtų likusi tik blankių atsilikusių Sovietų Sgoje piliečių masė, zirzianti dėl trūkumų, vargstanti įstaigose dėl nepakankamo rusų kalbos mokėjimo, bei sunkokai susigaudanti, iš kur šioje antraeilės ar net trečiaeilės vertės padėtyje atsirado. Lietuvos istorijoje gerai susigaudą jau pasene, o gal prievarta arba per ligas anapus iškeliavę.

Truputį jaunesni, siekią 50 - 60 metų amžiaus, nespėjo įsigyventi nepriklausomos Lietuvos nuotaikose, išaugę ir subrendę baimėje, vengia garsiau sušukti. Daugiausia kalba viduriniai ir jauni, tik apgraibomis apie tikrą Lietuvos kelią žiną. A. Šapokos istorija ne tik praplėstų jiems ir jų vaikams, s žinias, bet žymiai padidintų tautos entuziazmą ir jį dešimtmečiams pratęstų. Gaila, kad Šapokos darbas neliečia okupacijos proceso ir žaizdų, tačiau knygos vertė vis tiek yra milžiniška. Paramos atsakymas, jei jos ieškoma, būtų neprotingas. Net verta pagalvoti apie *Lietuvių enciklopedijos XV tomo* perspausdinimą ir jo bent 10 tūkstančių persiuntimą Lietuvon, jei atsirastų tikras kelias. Tome yra sukaupta daug medžiagos apie nepriklausomo laikotarpio gyvenimą, ypač ekonominę ir kultūrinę veiklą, sudaryta gera pradžia okupacijų laikotarpių studijoms. Kas tokią paramą tautai pavadintų pragaištinga, po šio savo sprendimo turėtų antrą kartą pagalvoti. JAV LB ruošia dokumentinį leidinį apie Ribbentropo-Molotovo paktą (anglų kalba). Jo tiražą taip pat reikėtų kiek padidinti ir skirti dalį Lietuvai.

Tikro kelio leidiniams į Lietuvą klausimas yra labai svarbus. Vilkimės, kad JAV LB jį turi, nors tas kelias labai išduobėja, jei skersai stoja Maskva. Dėl patirties nepatikėdami ir dar ilgai nepatikėsia sovietais, atsargumo nestumiame šalin. Atsargumas karmo pagalbą ir tiems geriems tikslams (pvx. paminklai, kultūros

fondas), kuriems pinigai keliauja pro Kremliaus pašone, Atsargumo negali paneigti nei JAV LB, nei tie, kurie okupuotoje Lietuvoje pagalbos tikisi.

Lyg šmėkla visada stovi nepasitikėjimas. Bet kodėl nepasitikėti žmonėmis, net srašininiais komunistais, grąžinusiais okupuotoje Lietuvoje tautinę vėliavą, himną ir kitus simbolius, kodėl nepasitikėti ieškančiais Lietuvos istorijos, priimtiems (jei priimtu) enciklopedijos XV tomą, Ribbentropo - Molotovo paktą dokumentus? Kokį pragarišką planą jie būtų sugalvoje šiais žingsniais siekdami Kremlui naudoti? Atrodo, kad toks planas yra neįmanomas, kadangi šie visi žingsniai yra naudingi lietuvių tautai. Šie žingsniai veda pavergtos tautos ir iševijos artėjiman, jie rodo kultūros ir politikos neatmezgamą ryšį.

Yra tariama, kokia nauda iš Lietuvos istorijos ir vėliavėlės vergo rankose? Jei vergas istoriją ir vėliavėlę laiko, jis žino tautos kelią, turi vilčių išsilaivinti, išsilaivinimo siekia ir sieks. Kokia ateitis vergo, tautiniai neparuošto, bespalvio, vien duonos trupinius lesinėjančio? Jis net besisiūlančios išsilaivinimo progos nepastebės. Neigia sąjūdžio vaisius ir be pagrindo įtarinėją jo dalyvius nerą rimtai pasvarstę. Tautinis atgimimas veda valstybiškuman, nors nebūtinai rytoj".

KO GORBAČIOVAS NEPADARĖ PABALTIJO VALSTYBĖM?

Į šį klausimą labai taikliai atsako LLL atstovas Vakaruose ir buvęs politinis kalynas dr. Algirdas Statkevčius pr. m. gruodžio 14 *Drauge*. Cituojame:

"Jis nuolat skelbdamas savo vadovaujamą persitvarkymą, esant revoliuciniu, iki šiol nerado reikalo viešai pasmerkti rusiškųjų komunistų teorinės bazės — kraštutiniškai ydingos marksistinės-lenininės ideologijos, privedusios prie visų gyvenimo sričių krizės. Priešingai, jis pasisakė už to pačio nusikalstamo tikslo tolesnį bei



Vienas iš Laisvės Lygos vadų, Sov. Rusijos ilgai kankintas lietuvis patriotas dr. Algirdas Statkevičius, išleistas 1988 m. į JAV. Nuotr. Al. Gustaičio

ryžtingesnį siekimą, tiktai jau kitomis priemonėmis. Jis, tapęs nauju komunistinės valstyvės vadovu, visai nerado reikalo viešai atsiprašyti pavergtąsias tautas už savo pirmtakų vykdytą plačios apimties genocidą, skriaudas bei kitų nežmoniškumu pagrįstų priemonių praktikavimą.

Jis nenumatė kompensuoti tautoms ir žmonėms padarytus nuostolius ir nė vienai iš daugiau kaip šimto blogio imperijoje vergaujančių tautų nepažadėjo laisvės. Priešingai, jis, 1987.II.19 d. lankydamasis Rygoje, lietuvių, latvių ir estų kalbas nepriklausomybei atstatyti prilygino šunų lojimui.

Jis nerado reikalo besąlyginiai amnestuoti visus neteisėtai represuotuosius asmenis, pasipriešinusius Stalino ir vėlesnių Kremliaus diktatorių nusikalstamai politikai. Daug jų ir dabartyje tebelaikomi įkalinimo vietose. O tuo tarpu pasibaisėtinus nusikaltimus prieš žmoniškumą įvykdžiusius ir tebevykdančius partie-

čius, saugumiečius bei jų kolaborantus visai net neplanuoja patraukti teisminei atsakomybėn”.

GRUODŽIO 16 IR VASARIO 16

Draugo pr. m. gruodžio 17 antrojoje dalyje inicialais K. G. pasirašęs autorius nagrinėja komunistų visą laiką priekini iškišamą “nepriklausomos” Lietuvos valstybės atstatymą 1918 m. gruodžio 16 manifestu ir visais būdais menkinančią Vasario 16 akto reikšmę.

Pagal autorių dar pr. m. lapkričio 14 partijos centro komiteto sekretorius Lioginas Šlepetytis ragino Lietuvos istorikus iš esmės atskleisti buržuazinių istorikų suidealizuotą vasario 16 aktą. Klusnūs Lietuvos istorikai papylė srautą “mokslinių” straipsnių, įrodinėjančių vasario 16 akto menkavertiškumą, bet atsirado keletas, kaip Aldona Gaigalaitė ir Alfonsas Eidintas, įrodinėdami, kad vasario 16 aktas buvo savavališkas, o ne vokiečių, in-

spiruotas Lietuvos tarybos nutarimas, ir kad šis aktas reiškė siekimą kurti savarankišką, buržuazinę valstybę.

Kiek vėliau istorikai Liudas Trunška ir Vytautas Kancevičius išdrįso teigti, kad Vincas Kapsukas ir Zigmas Angarietis yra pasisakę prieš tautų apsisprendimo principą ir nepriklausomybę laike buržuazinių išmislų, nes jie jau buvo “lietuvių kilmės pasaulinės tarybų respublikos piliečiai”. Jie teigia, kad Maskva raginusi lietuvius komunistus skelbti Lietuvos respubliką, bet jie atsikalbinėjo. Jie pažymi, kad gruodžio 16 manifestas buvo tik taktinis manevras.

MENKOKAS ATGARSIS Į LB ATSIŠAUKIMĄ

Pr. m. pabaigoje JAV LB paskelbtas atsišaukimas surinkti 250,000 dol. Šapokos istorijos masiniam leidimui ir kt. reikalams iki šiol pagal neoficialius

šaltinius surinko tik per 100,000 dol. Didelė dalis besiskelbiančių patriotų galvoja, kad Lietuvos istorijos Lietuvos jaunimui nereikia, kad jie dar gali palaukti, kol Lietuvos padangė pasidarys aiškesnė. Tik, duok Dieve, kad neatsitiktų taip, kaip mūsų patarlėje — ilgą iešmą bedrožiant, vilkas kepsnį nunešė.

DIDŽIAUSIA KLAIDA – NIEKO NEVEIKTI

Rašytojas ir visuomenės veikėjas Vytautas Volertas sausio 19 *Drauge*, atsiliepdamas į prof. Vytauto Skuodžio *Tėviškės žiburiuose* skelbtus straipsnius apie ok. Lietuvoje veikiančių laisvės sąjūdžių raidą ir istoriją, stebisi, kad ten veikia Lietuvių komunistų sąjunga (ne partija), kuriai priklauso žmonės įrodinėja, kad Lietuva turi pasitraukti iš Sov. S-gos.

Prof. Skuodis įspėja, kad Sov. S-ga Pabaltijo kraštus laiko ekonomikos eksperimentine laboratorija, kol kas pakęsdama tautinį atgimimą. Jis taip pat teigia, kad Lietuva atsiskyrimui nuo Sov. S-gos dar nėra paruošta.

Straipsnio autorius (V. V.) pripažįsta, kad klaidų gali daryti ir Lyga ir Sąjūdis ir net patys komunistai. Klaidų pasitaiko ir mūsų visuomenėje, bet didžiausia klaida yra nieko nedaryti. JAV LB pastangos padėti išleisti A. Šapokos Lietuvos istorijai yra tikroviškas mostas, bet visai negirdime nieko, kas seks po šito mosto. "Gal didesne jėga atsistoti prie J.T. durų ir daugiau dėmesio skirti Batusnui"? — klausia autorius. Valstybės d-tas yra pareiškęs, kad ką Pabaltijo žmonės pasieks, tas ir bus pasiekta, o senatorius Specter Filadelfijoje yra pareiškęs, kad Pabaltijo klausimas nekeliamas todėl, kad nenorima gaudinti santykių su Sov. S-ga. Autorius mano, kad reikia pasekti arabų pavyzdžiu, nes arabai J. T. turi daug draugų. Jų naujoji Palestinos valstybė gali būti pripažinta, net ir neišpildžiusi įvairių formalumų.

Jis įtaigauja sukurti bent informacijos centrą, pabaltiečių lygą Vašingtone ir Kalifornijoje ir Europoje, kurie

pasiduoda demokratiškam daugumos sprendimui ir ką nors pradėti daryti, nes nesiruošdami galimoms staigmenoms, galime susilaukti katastrofos.

Autorius nurodo, kad, būdamas JAV LB valdybose siūlydavęs sudaryti didesnę sumą pinigų, įvairiems netikėtumams, bet jo niekas neklausęs. Girdi, kai atsiras reikalas, atsiras ir pinigai. Tačiau dabar teks siūlymas turėtų būti įgyvendintas, nes dabar LB turimi pinigai yra skirti anksčiau užpanuotiems darbams vykdyti ir naujiems projektams ne kažin kas lieka.

Autorius pritaria Lietuvos istorijos išleidimo projektui ir tikisi, kad visi šį projektą parems, tik reikia vengti ne visai aiškių projektų.

SAJŪDIS PASKELBĖ MORALINĘ NEPRIKLAUSOMYBĘ

Pareiškime apie tą reikalą taip skelbiama:

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis skelbia moralinę Lietuvos nepriklausomybę. Mes tvirtiname, kad jokia politinė situacija negali suvaržyti Lietuvos laisvos valios kaip aukščiausios jos teisės. Tik Lietuva gali priimti ir vykdyti savo įstatymus. Kol šis principas netaps teisine noarma, jis turi būti kiekvieno asmeninis nuostatas.

Nuo šiol Lietuvoje bus gerbiami tik tie įstatymai, kurie nevaržo Lietuvos nepriklausomybės. Mūsų nepriklausomybę pažeidžiančių įstatymų nevykdymas gali užtraukti juridinę atsakomybę, bet nepažeidžia doros.

Šiems principams ginti Sąjūdis įsteigė savo garbės teismą. Remdamasis konstitucijos deklaruojamu Lietuvos valstybiniu suverenitetu, garbės teismas skelbia antikonstituciniais visus įstatymus ir veiksmus šį suverenitetą pažeidžiančius.

Priimtas Sąjūdžio seimo tarybos išplėstiniame posėdyje 1988.XI.20 Vilniuje.

Už moralinės nepriklausomybės pareiškimą balsavo 135; 1 prieš; 4 su-

silaikė. Posėdžio pirmininku buvo Kazimieras Antanavičius.

EKONOMINIAI RYŠIAI SU LIETUVA

Šiuo klausimu sausio 28 *Drauge* pasisako visuomenės veikėjas Algimantas Gečys. Persitvarkymo vėjams Sov. S-goj išblaškius įtampą tarp Rytų ir Vakarų, kapitalistinės valstybės susijudo megsti ekonominius ryšius su sovietais. Net ir Lietuvos agropromoninio komiteto pirm-ko pavaduotojas Genadijus Konopliovas tuo reikalu lankėsi JAV. Jis norėjo gauti užsienių įrengimų maisto produktų, gamybos technologijai pagerinti. Jam tarpininkavęs čia iš Lietuvos bene 1972 m. atvykęs Simas Volonskis, "Albert International" korporacijos vadovas.

Tiesioginių prekybinių ryšių be Maskvos Lietuva negali turėti, nes Lietuva privalo turėti savo sąskaitą ir savarankišką atskaitomybę su užsieniu ir atsiskaitymą doleriais. Esą Konopliovas pasirašęs protokolą tokiom sąlygom įgyvendinti, o ministerių taryba tam pritarusi. Tarpininkai pageidauja, kad veiksniai išleistų tam reikalui gaires, kad žmonės jų neįtartinėtų ir nekeltų visuomenėje įtampos.

Filadelfijoje veikianti žydo Slepak fundacija pataria su Sov. S-ga prekiaujančioms įmonėms štai ką: neprišidėti prie Sov. S-gos karinio pajėgumo stiprinimo; nenaudoti gaminių pagamintų priverčiamo darbo stovyklose; nenaudoti gamybai patalpų kurios anksčiau buvo naudojamos tikėjimo reikalams; nepritarti darbininkams pavojingų darbo sąlygų naudojimui ir nepirkti sovietų bonų.

Amerikos Latvių sąjungos paskelbtos gairės yra dar griežtesnės: privalo būti naudojama vietinė Latvijos darbo jėga; projektai neturi teršti ar kenkti gamtai; kultūriniai paminklai turi būti saugomi; projektai ir prekybinės sutartys pasirašomos tik su Latvijos respublikos kontroliuojamomis įmonėmis; finansiniai rezervai ir pelnas paliekami Latvijoje; įmonės vadovų daugumą turi sudaryti latviai.



LIBERTÉ — EGALITÉ — FRATERNITÉ

Šios trys elementarios sąvokos — **Laisvė — Lygybė — Brolybė** sudaro pagrindinį šūkį, kurį paskelbė didžioji prancūzų revoliucija, įvykusi prieš 200 metų, 1789 metais. Ji įvyko jau seniau ir tik vienoje valstybėje, bet jos reikšmė yra didžiulė, belaikė, tarptautinė, ir jos pasekmės jaučiamos dar ir dabar, ir bus jaučiamos dar tolimoje ateity.

Kai kas spėja, kad į tos revoliucijos raidą turėjo įtakos ir 1776 metais įvykusi revoliucija Amerikoje, kai Amerikos kolonistai nusprendė nusikratyti Anglijos karaliaus Jurgio III valdžia ir pasiskelbti nepriklausomais. Šiai Amerikos revoliucijai didelio būtino reikalo nebuvo; tiesa, karalius Jurgis III ėmė mokesčius ir Amerikos kolonistai skundėsi, kad jie neturėjo įtakos į mokesčių nustatymą ir rinkimą (jų šūkis buvo "no taxation without representation") bet tas skundas dabar atrodo bereikšmis, turint galvoje, kokius mokesčius reikia mokėti dabar, laisvoje demokratijoje.

Amerikos revoliucija tačiau buvo sėkmingai įvykdyta, ir tai, žinoma, turėjo įtakos ir Europos tautose. Spėjama, kad Thomas Jefferson, vienas iš Amerikos nepriklausomybės kūrėjų, tuo laiku buvo Paryžiuje, Prancūzijoje, ir padėjo suformuoti revoliucinius principus. Revoliucijai dirva buvo ypatingai palanki prancūzų tautoje, nes ten valdė absoliutūs monarchai, ypač garsusis Liudvikas keturiolikasis (Louis XIV), kuris visai be sąžinės graužimo žiauriai spaudė ir išnaudojo tautos plačiąsias mases, kurios buvo murkdomos į skurdą vis

labiau ir giliau, tuo tarpu karalius ir palyginamai negausi aristokratų klasė gyveno spindinčioje prabangoje.

Prancūzai visai su pagrindu pabrėžia "Žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją", paskelbtą 1789 m. rugpjūčio 26 d., kurioje buvo iškelti tie gražūs idealai, kuriais mes ir dabar dar gėrimės ir kurie turėjo ir dar tebeturi gilios įtakos visame plačiame pasaulyje.

Įvykiai rutuliojosi maždaug šitaip: 1789 m. liepos 14 d. Paryžiaus gyventojų minios puolė ir nugriovė Bastilijos kalėjimą, kuriame buvo laikomi karaliui nusikalte kaliniai. Ta diena, liepos 14, laikoma ir dabar prancūzų tautine švente. Trumpai po to, 1789 m. rugpjūčio 27 d., buvo priimta "Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija", kuri pagarsėjo visame pasaulyje ir tebeaidi ir dabar.

1790 - 91 m. buvo priimta nauja konstitucija, kurią karalius Liudvikas XVI patvirtino, tokiu būdu sukurdamas konstitucinę monarchiją. Kai 1791 m. karalius mėgino — nesėkmingai pabėgti iš Prancūzijos, dar labiau iškilo įvairios radiklios grupės, kurių labiausiai kraštutinė turbūt buvo Jakobinai. Jų tarpe pasižymėjo vadai Danton, Marat, Robespierre. Jie pasireiškė ir veikė taip stipriai ir smarkiai, kad 1792 m. monarchija buvo panaikinta, o jau 1793 m. karalius Liudvikas XVI buvo nuteistas mirti ir jam galva buvo nukirsta gilotina. Tuo metu vyko baisus teroras, kurio metu gilotina veikė beveik be perstojo ir žuvo tūkstančiai nekaltų žmonių.

Tais pačiais 1793 metais buvo paskelbta visuotinė mobilizacija. Tuo buvo sudarytas istorinis precedentas, nes ligi to laiko, kai karaliai ir kunigaikščiai dažnai kariaudavo, jie daugiausia kareiviais naudodavo tik savanorius ir samdinius, kurie visai nesivaržydavo kariauti šiandien už vieną kunigaikštį, o rytoj jau už kitą.

1793 m. naujoji valdžia taipogi įvedė naują kalendorių ir panaikino Dievo kultą, jį pakeisdama proto kultu. Šitokia baisi situacija negalėjo ilgai tęstis. 1794 m. Robespieras buvo nuverstas ir pats nugiliotinuotas. 1795 m. buvo įvesta nauja konstitucija.

Naujoji valdžia — **konventas** — tvarkai ir saugumui palaikyti paskyrė jau pasižymėjusį generolą Napoleoną Bonapartą, kuris visai atmetė demokratinius principus, pasiskelbė net imperatorium ir ėmėsi kariauti, išplėsdamas prancūzų imperiją į visą Europą, kol po savo nepasisekusio žygio į Maskvą, 1812 metais, buvo pagaliau nugalėtas ir mirė tremtyje.

1814 m. Paryžiaus sutartimi Burbonų dinastija buvo grąžinta į sostą, o 1814 - 1815 m. Vienos kongrese Europos valdovai visą Napoleono sukeltą suirutę sutvarkė ir atstatė maždaug senąją prieš tai buvusią tvarką.

Visa tai nesumažina reikšmės įdėjų, kilusių iš prancūzų revoliucijos. Prieš ją įvykusi Amerikos revoliucija pakeitė valdžios formą iš monarchijos į demokratiją, bet ekonominė ir socialinė santvarka pasikeitė tik labai mažai.

Iš kitos pusės, prancūzų revoliucijos reikšmė buvo tiesiog milžiniška ne tik prancūzų tautai, bet ir, galima sakyti, visam pasauliui. Ji baigė vieną istorinę epochą ir pradėjo kitą.

Nacionalizmo, tautiškumo, demokratijos, socializmo ir kitos panašios sąvokos arba atsirado naujai, arba bent susilaukė žymių permūnų kaip tik dėl tos prancūzų revoliucijos.

Ypač nacionalizmas, būtent idėja, kad kiekviena tauta, nesvarbu ar didelė ar maža, turi teisę būti nepri-

klausoma. Iš kilo dėka šios revoliucijos. Tad Prancūzijos vyriausybė visai su pagrindu paskelbė šiuos 1989 metus revoliucijos metais ir švęs, minės ištisus metus. Prancūzai švęsdami, žinoma, iškels žymiąją 1789 metų žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją ir daug mažiau kalbės apie baisųjį terorą, apie giliotiną ir jos gausias aukas. Prancūzai sako, kad jų revoliucija parodė didelį laimėjimą prieš tironiją ir prieš diktatūrą. Faktai tačiau rodo, kad buvo nevisai taip. 1793 m. jie nugiliotinavo savo karalių, bet tik vienuolika metų vėliau, 1804 metais, naujas imperatorius užsidėjo karūną. Šiame 200 metų laikotarpyje prancūzai turėjo tris karalius ir du imperatorius. Tame 200 metų laikotarpyje Prancūzija buvo respublika tik 120 metų. Dar yra nemažai prancūzų kurie prisipažįsta su šypsena, kad širdyje jie tebėra monarchistai.

Įdomu pažiūrėti, kaip tie garsieji revoliucijos paskelbti trys pagrindiniai idealai — laisvė, lygybė, brolybė — pasireiškė per tuos du šimtus metų nuo jų paskelbimo.

1) Laisvės supratimas, vertinimas ir taikymas plečiasi gerai ir sėkmingai. Žmogaus pagrindinės teisės plečiamos vis toliau ir toliau ir įsigalėjo jau tiek, kad net diktatoriai kaip pvz. Gorbačiovas randa reikalo pakartotinai pabrėžti, kad jis visai nėra nusistatęs prieš laisvę ir prieš žmogaus teises, net jeigu kasdieninio gyvenimo realybėje jis jų visai nepaiso.

Taipogi reikia apgailestauti štai ką: pasaulyje šiuo metu yra apie 160 valstybių: jeigu mes jų tarpe paieškosime tikrų, bona fide demokratijų, kuriose yra daugiau negu viena politinė partija, kur rinkimai yra lygūs, visuotini, slapti, ir kur pabojamos bent pagrindinės žmogaus teisės, tai mes jų rasime apie 30 - 40, atseit mažiau negu trečdalis viso pasaulio valstybių. Tai reiškia, kad pasaulyje yra dar daugiau negu šimtas valstybių, kuriose nėra demokratijos, kurios yra daugiau arba mažiau žiaurios diktatūros, ir kuriose pagrindinės žmogaus teisės pabojamos arba nedaug arba iš viso ne. Tad prašosi išvada, kad pirmasis prancūzų

revoliucijos paskelbtas idealas — laisvė — dar yra toli nuo visiško įsikūnijimo.

2) Žiūrint į antrąjį idealą — lygybę (egalitė) vaizdas dar mažiau malonus. Pagrindinė problema tame, kad žmonės iš prigimties nėra lygūs. Vieni sveiki ir stiprūs, kiti ne; vieni gabūs, protingi, kiti ne. Arčiau pasižiūrėjus, laisvės ir lygybės idealai nesiderina, vienas kitam prieštarauja. Jeigu pvz. kuri nors valstybė norės visus savo piliečius padaryti bent ekonominiai lygiais, atseit visus padaryti vienodai turtingus (arba vienodai neturtingus), tai ji greitai pamatys, kad davus pilną laisvę, vieni, gabesni, apskuresni, greit praturtės, tuo tarpu kai kiti, neturintieji tų savybių, liks neturtingi. Tad valstybė norėdama pasiekti visų piliečių ekonominės lygybės, turės tų gabesniųjų laisvę sumažinti, suvaržyti. Tad, kalbant apie lygybę, reikia konstatuoti, kad visiškos lygybės neįmanoma pasiekti. Žinoma, valstybė gali ir turi visus piliečius traktuoti lygiai, kad valstybėje nebūtų sūnų ir posūnių, tačiau visiškos lygybės negali būti.

Tad čia prašosi išvada, kad prancūzų revoliucijos veikėjai, sukūrę tą žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją išskeldami tuos du idealus — laisvę ir lygybę, ne visai pergalvojo tuos klausimus ir nesuprato, kad tie du idealai yra nesuderinami bei vienas kitam prieštarauja.

Tas lygybės reikalavimas iškintinas tik istoriniai turint galvoje tą tikrai didelį, net pagrindinį skirtumą teisėse tarp aristokratijos, kuri turėjo maždaug visas galimas teises ir, iš kitos pusės, plačią paprastų piliečių masę, kurios teisės buvo tik menkutes, bet vis dėlto reikia pasakyti, kad iš esmės laisvė ir lygybė nesiderina.

3) Žiūrint į trečiąjį revoliucijos idealą brolybę (fraternitė), reikia konstatuoti, kad čia vaizdas dar liūdnesnis. Pačiai žmogaus prigimčiai prieštarauja polinkis broliuotis su kitu žmogumi. Žmogus turi draugišką, brolišką jausmą, jeigu iš viso, tai tik savo šeimai, savo giminei, gal savo

tautai, nors ir čia, pvz., mes lietuviai turime pastebėti, kad net mūsų tautiečių tarpe toli gražu ne visados reiškiasi broliški jausmai. Panašūs reiškiniai rodosi ir kitose tautose. Ryškus pavyzdys yra rusų tauta: jos pilietinio karo metu, 1917 - 1920 m., baltieji ir raudonieji rusai žudė vienas kitą negirdėtu žiaurumu. Prisideda dar ir tai, kad prancūzų revoliucija sukėlė arba bent didžiai sustiprino nacionalizmą, tautiškumą, kurio iki tol beveik nesijautė. Tai reiškia, kad žmogus įgauna daug stipresnį jausmą savo tautai, bet tuo pačiu ir sukelia stipresnį neapykantos arba bent paniekos jausmą kitoms tautoms. Tokiu būdu gaunasi liūdna pasekmė, kad pvz. rusai nekenčia vokiečių, vokiečiai — žydų, žydai — arabų ir taip toliau.

Tiesa, gyvenimo faktai verčia tokius jausmus keisti arba bent švelninti. Štai pvz. Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai iš kilo iš įvairių Europos valstybių nacionalizmų konfliktų ir susidūrimų. Abu tie karai sudarė tokius baisius, milžiniškus nuostolius žmonėmis bei medžiaginėmis gėrybėmis, kad europiečiai pagaliau panūdo Europos tautų tarpe mažiau kreipti dėmesio į tai, kas skiria, bet kas jungia. Iš to kilo Jungtinės Europos mintis. Panašia kryptimi veikia Jungtinės Tautos (United Nations), kurios irgi taiko jeigu ne į visišką tautų brolybę, kas turbūt neįmanoma, tai bent į tautų savitarpiinių santykių sušvelninimą ir sukultūrinimą. Tad bent tam tikra prasme tretysis prancūzų revoliucijos skelbtas idealas, brolybė, artėja į įsikūnijimą, nors tik lėtai ir sunkiai.

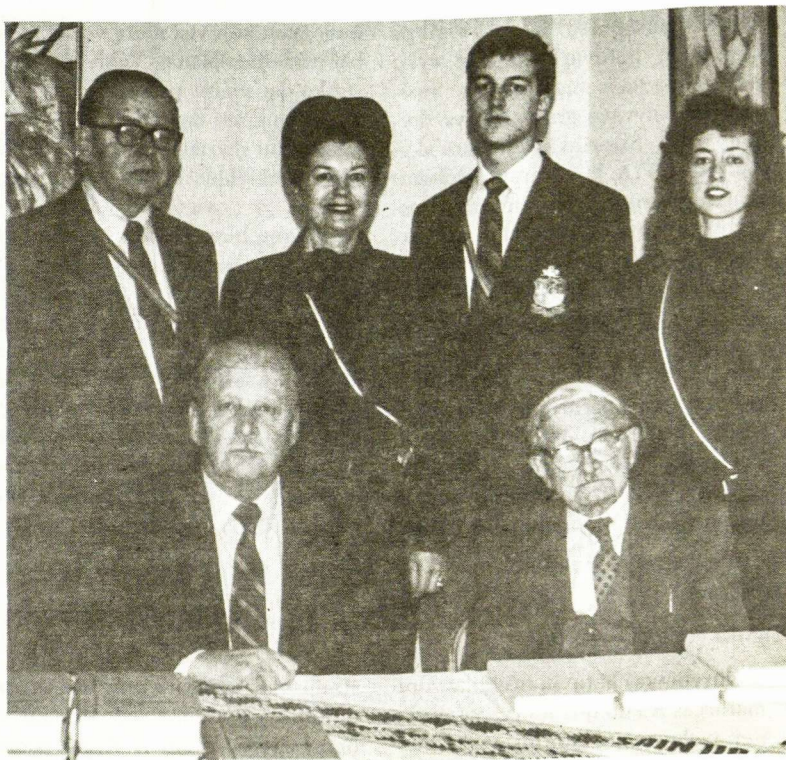
Tad išvada: didžiosios prancūzų revoliucijos iškeltos mintys ir idealai turėjo ir tebeturi tikrai didelės, tiesiog milžiniškos reikšmės, ir jos dar ir dabar nebeįtaigoja visos žmonijos raidos kryptį.

SKAITYK ir PLATINK

K A R I

ČIKAGOJE LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS ĮVYKO 1988.XI.20

Akademinio skautų sąjūdžio nariai prie "Vydūno" jaunimo fondo išleistos knygos *Lietuvos Ginkluotos Pajėgos 1918-1940 m.* platinimo stalo, Lapkričio 23-sios minėjime. Sėdi iš k.: Vytenis Statkus — knygos autorius, Jonas Dainauskas — istorikas, stovi iš k. Vytautas Mikūnas — VJF pirm., Jūratė Variakojienė — vice-pirm., Jonas Variakojis ir Renata Variakojytė — akademikai.



Kairėje — iškilmes prie Lietuvos laisvės kovų paminklo pravedė LKVS "Ramovė" Čikagos skyr. pirm. A. Juškevičius. Matomi VD rinktinės šauliai, šaulės.

IŠ KLIVELANDO RAMOVĖNŲ PADANGĖS

Š. m. sausio mėn. 29 d. 4 v. p. p. Klivelando lietuvių namuose vyko metinis skyriaus susirinkimas. Susirinkime dalyvavo gražus būrys skyriaus narių. Susirinkimą atidarė skyriaus p-kas V. A. Januškis, kviesdamas visus atsistojus, tylos minute, pagerbti mirusius skyriaus narius ir perskaitė mirusiųjų skyriaus narių sąrašą. 1987 - 1988 m. laikotarpyje Klivelando ramovėnų skyriui mirtis buvo negailėstinga: į amžino poilsio vietą į Visų Sielų kapines palydėjome gerus skyriaus narius buvusius senus karius: a. a. B. Nainių, S. Jurgaitį, J. Kaklauską, V. Knistautą, G. Motiejūną, J. Virbalį ir P. Vencijų. Mūsų gretas mirtis retina. Šiame susirinkime

buvo paminėti visi metų veiklos darbai ir ateities planai. Valdybos nariai sutiko dar metus pasilikti valdyboje, Todėl rinkimų nereikėjo. Tik geram ilgamečiui skyriaus išdininkui J. Šlapeliui atsisakiusiam valdyboje pasilikti, jo vietoje susirinkimo pasiūlymu buvo išrinktas buvęs ilgametis Klivelando LB apylinkės išdininkas V. Čečys. Visuotiniam sąjungos suvažiavimui, kuris įvyks š. m. gegužės mėn. 20 - 21 d. d. išrinkti atstovai: J. Šlapelis, J. Malskis, V. Jokubaitis, 5 sk. v-bos ir skyriaus garbės narys K. Gaižutis. Suvažiavimas vyks Klivelande, tad skyrius turės daug rūpesčių ir išlaidų. Dabartinė skyriaus valdybą sudaro: p-kas sudaro:

p-kas V. Januškis, v.p. S. Butrimas, išd. V. Čečys, sekr. J. Stankus, narys įv. reikalams E. Prancus. Buvę revizijos k-os nariai — B. Bernotas, J. Skavičius ir J. Citulis sutiko pasilikti revizijos komisijoje. Susirinkimas praėjo geroje nuotaikoje ir visiems pagiedojus Lietuvos himną buvo baigtas. P. N. Čečienės paruoštais užkandžiais pasivaišindami, tarpusavy dalinomės įvairiais įspūžiais, linksmi tęsdami tradicinę "kuprinės pabirų" valandėlę. Žinodami *Kario* finansinę padėtį, "kuprinės pabirų" laiku skyriaus nariai surinko *Kario* spausdinimui ir leidimo reikalams \$200.

J. Citulis

KALIFORNIJOJE A. KAIRIO "KRIKŠTO VANDUO"

Kūrybingas lietuvių rašytojas, dramaturgas Anatolijus Kairys visuomenei padovanojo istorinį veikalą — apie pakartotiną lietuvių tautos apkrikštąjimą, kurį atliko Jogaila su talkininkais. Tasai vaidinimas užvardintas *Krikšto vanduo*. Los Angeles dramos sambūris *Krikšto vandenį* vaidino Čikagoje, po to pakartotojo Los Angeles, Calif., 1989 m. sausio 21 d. vakare (šeštadienį) ir sausio 22 d. tuoj po pamaldų. Abu kart Šv. Kazimiero parapijos salėje. Gausu žiūrovų.

Spaudoje rašyta, kad originale *Krikšto vanduo* gerokai ilgesnis, kaip suvaidintas. Neskaičius, neįmanoma palyginti. Jei ilgesnis, tai autorius bus numatęs platesnio masto, didingesnį pastatymą su gausesniais dalyviais, puošnesnėmis scenomis, gal didesnėje erdvėje ar pilies kieme, sakysime Trakuose, Lydoje ar kitur. Tada įspūdis būtų įspūdingesnis, aplinka, drabužiai, ginklai ir kitkas prakalbesni. Istoriniai veikalai ilgai išsilaiko, tikėkime, kada nors Kairio *Krikšto vanduo* bus pastatytas Lietuvoje.

Pakartotinas Lietuvos krikštas — sudėtinga, paini tama. Tuo klausimu užsienio lietuvių spaudoje buvo daug

straipsnių, vieni už tuos metus, kiti už kitus. Vieniems atrodo vienaip, kitiems visiškai kitaip. A. Kairys paėmė krikštą žvelgiant iš Vytauto ir Jogailos pusės. Kokioje padėtyje lieka lietuvių tauta, Lietuva su senąja religija, papročiais? Keblų klausimą nelengva užbaigti. Autoriaus pasirinkta pabaiga, priverstinai apkrikštijant pagoniškos Lietuvos simbolį gražią mergaitę su žalčiais — pateisino kai kurių kritikų nuomonės, antruosius kiek apvylė, tretieji ieškotų kitokios pabaigos. Pabaiga priimtina, nes tuo vaidinimas baigtas.

Jei režisierius Petras Maželis "Krikšto vandenį" sutrumpino, tai sutrumpino žiūrovams priimtina. Sakiniai skambėjo įtikinamai, su mintimi ir prasme. Veikalas nėra lengvas, painokas nežinantiems to laikotarpio Lietuvos istorijos, nėra juokų ar špelių. Jei Anatolijus Kairys kartais būdavo pakritikuojamas dėl lengvai parašytų vaidinių, nors teigiama priimamų mažiau kritiškų žiūrovų, tai šiuo kart tokio lengvumo nėra, viskas apdengta istorinės paslapties, miglotos praeities skraiste.

"Krikšto vanduo" sunkokas. Padėka kūrybingam režisieriui Petriui Maželiui, jo parinktiems artistams:

Vytautas, Gardino kunigaikštis — Antanas Kiškis

Ona, Vytauto žmona — Viltis Jatulienė

Sofija, jų duktė — Teresė Giedraitytė

Ringailė, Vytauto sesuo — Raimunė Vitkienė

Tautvilas, Vytauto brolis — Fredas Prišmantas

Motiejus Trakiškis, prelatas — Saulius Stančikas

Mergaitė su žalčiais, pagoniškos Lietuvos simbolis — Sigutė Mikutaitytė

Jogaila, didysis Lietuvos kunigaikštis ir Lenkijos karalius — Vincas Dovydaitis.

Karigaila, Jogailos brolis — Aloyzas Pečiulis

Marina, Jogailos sesuo — Ema Dovydaitienė

Andrius, pirmasis Vilniaus vyskupas — Juozas Pupius.

(Nukelta į 139 psl.)



IŠ
GROŽINĖS
LITERATŪROS

ANATOLIJUS KAIRYS

KARDAS IR KRIKŠTAS

Lietuvos Krikšto trilogija

(Tąsa iš "Kario" Nr. 2)

DAUMANTAS

Ne krikštas, o pasidavimas.,
Ir tu žinai ir aš, ko ordinas
Iš mūsų nori. Nepasikeitė.

MINDAUGAS

Aš tau pridėsiu žemių kita tiek—
Sutik ir pasilik kartu.

DAUMANTAS

Jie tau karūną duos, o sau?
Ką tu manai, jie sau paims?
Tave! Su pilimi ir su žeme.

MINDAUGAS

Mozūrai laukia, Erdvilai. Pas jų
Valdovą jok ir auksu jį papirk.

ERDVILAS

Dabar jie nesutiks — tu pralaimėjai.

MINDAUGAS

Praneški, kad susitaikiau—
Jie kuo greičiausiai bėgs namo,
Kad neužpultų jų kryžiuočiai,
Į Marienburgą grįždami.

ERDVILAS išeina.

O Tautvilui susprogs širdis iš pykčio,
Kai sužinos, kad su kryžiuočiais
Ir vyskupu Rygos aš taiką padariau.

DAUMANTAS

Sukils jie prieš tave, būk tikras:
Ir Tautvilas ir vaidilai! O ką
Tau pasakys žemaičių rikiai?
Tarp jų ir aš — esu tau priešas!
Kryžiuočių užperėtas lizdas!
Eikš, Sanga, eikš — namo...

*MORTA įeina pirmoji. Ją seka kunigas KRISTIJO-
NAS giedodamas maldą. Jį lydi du riteriai ir jų gink-
lanešiai: vienas riteris neša kryžių, — kitas — van-
dens šalną. DAUMANTAS, kuris buvo bešėinąs,
iškelia kardą.*

DAUMANTAS

Nė žingsnio!

MINDAUGAS, prieš Daumantą

Iš kelio, Daumantai!

DAUMANTAS

Tu krikštą savo galva apmokėsi!

SANGA jėga ištempia DAUMANTĄ.

MINDAUGAS

Sanga, pasilik...

MORTA

Mindaugai!

SANGA neatsisuka.

MINDAUGAS

O, Sanga, Sanga...

Suklumpa prie durų.

U Ž D A N G A

Trečias epizodas

*Karališkoji menė. Pagarbioje vietoje karūna ir kitos
insignijos, šalia — žmogaus dydžio kryžius. Pro lan-
gą matyti bažnyčios fasadas, sodas.*

MINDAUGAS

Ne karalystė, o vergytė, Bet po laiko jau...
Kryžiuočiai lenkiasi, tiesa, kai mato, bet
Dažniausiai jie nemato. Gyvuliai...

Du riteriai įeina ir išeina į karalių nepažvelgę. Tyla.

Matai, bičiuli Erdvilai?

ERDVILAS

Kad tik blogiau nebūtų.

MINDAUGAS

Nežaisk, bičiuli. Man sunku pakelt
Kas jau yra, labai sunku.

ERDVILAS

Kryžiuočių dovana. O dovana,

Kiek ji brangi, tiek ir niekinga:
Uždaro burną, suriša rankas.

MINDAUGAS

Iš pragaro atėję žmonės, ne dangaus.
Sekioja, šnipinėja, klausinėja...

ERDVILAS

Bet ant galvos auksinė karūna.

MINDAUGAS

Ant rankų sidabriniai pančiai.

ERDVILAS

Priimkite užuojautą.

MINDAUGAS

Vis tik — stebuklas. Netikėjau, bet
Įvyko. Aš gavau, ko laukiau, kas
Žadėta buvo. Ir daugiau.

ERDVILAS

Tai ne stebuklas, viešpatie—
Jėga. Upes praliejai kraujo, daug
Galvų nukėlei nuo pečių draugams
Ir priešams, giminėms. O kiek
Gėrybių tiems velniams atidavei?

MINDAUGAS

Pasikeitimas visakuo: valdžia
Ir dovanomis, tačiau garbės
Nepraradau. Gavau karūną sau.
Ir žmonai. Nemelavo Kristijonas.
Stebuklas dar — mozūrai sidabru
Ir auksu pasitenkino, o jotvingiai
susizavėjo mano eržilais — išjojo.
Danieliui savo dukterį jauniausią — kaip
Trigalviui slibinui — atidaviau.
Treniotą įveikiau., o Tautvilas,
Praradęs viltį karūnuotis — pats
Atėjo ir nusilenkė. Ar ne stebuklas?

ERDVILAS

Stebuklas ir mainai: už žemę ir
Kelius kryžiuočiams, vyskupui...

MINDAUGAS

Tos visos žemės nenaudojamos:
Pelkynai, balos ir dirvonai. Tik
Keliai naudingi jiems, tačiau,
Jei būtų reikalas, tuoj uždaryčiau.

ERDVILAS

O kas dvare, karaliau, dedasi?

MINDAUGAS

Kentėti tenka, sutinku, jaučiuos blogai.
Kiek duodu jiems, iš jų tiek gaunu: už
Daugiau — daugiau, o už mažiau — mažiau.
Gavau karaliaus diademą. Popiežius
Patvirtino rusinų žemę, kaip teisėtai mano.
Jis davė valią sūnų karūnuoti Lietuvos
Karaliumi kada tik panorėsiu. Ir
Vainiką atsiuntė iš anksto. Aš
Galvoju valdžią sūnui perleisti tuojau —
Tegu pripranta, kol esu dar gyvas.

Įeina KRISTIJONAS.

KRISTIJONAS

Didybe...

MINDAUGAS

Brangusis vyskupe, prašau
Užimti kėdę ir papasakoti man
Visas naujienas: geros jos ar blogos?

ERDVILAS

Atleiskite, karaliau.

ERDVILAS išeina.

KRISTIJONAS

Ką tik iš Romos grįžo mūsų delegatai,
Skubu pranešti — Šventas Tėvas
Patenkino karaliaus prašymą.
Didžiosios Lietuvos vyskupija
Priklauso Romai nuo dabar —
Ne Kulmui ir ne Rygai.

MINDAUGAS

Skolingas popiežiui nebūsiu, vyskupe,
Ir tau pridėsiu žemės naują gabalą.

KRISTIJONAS

Dešimteriopai tau atlygins Dievas.

MINDAUGAS

Praneški Šventajam Tėvui mano dėkingumą
Už karūną man ir žmonai, sūnui. Ir
Pranešk, kad aš, karalius, su visa
Šeima Šventajam Tėvui atsiduodu —
Jo globai tėviškai, jo širdžiai.

KRISTIJONAS

Aš parašysiu dar šiandien, didybe.

(Bus daugiau)

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunelienė

531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Šiuo adresu siųsti visą "Tremties trimitui" skirtą medžiagą

Su viltimi širdyse lietuviai visuose kraštuose švenčia 1989 metų Velykas. Su viltimi, kad laisvės prašvaistės virs galutine laisve. Laisve ir nepriklausomybe būti pačiai savęs valdove, būti šeimininkais savo tėvynėj, patiems tvarkytis, kurti ir siekti aukščiausio Gerio.

Švenčiant su viltimi, kad gražiausio tautos žiedo — Lietuvos jaunimo nebedaužys milicininkų lazdos, nespardys jų enkavedistų batai, kad jie laisvi dirbs laisvoje tėvynėj, kad mokysis ir kurs tautos ateitį.

Švenčiame šią didžiąją Prisikėlimo šventę tikėdamiesi, kad kris vergijos pančiai, kad laisvės šaukimo niekas nebuslopins. Kad degančio Romo Kalantos šaukimas "LAISVĖS LIETŪVAI" virs tikrove . . .



Sesės šaulės ir kiti prie Paminklo žuvusiems už Lietuvos laisvę Šv. Jono kapinėse Missisauga, Kanadoje, 1988.05.29 Nuotr. St. Dabkaus

1940 – 1946 M. UŽRAŠAI

A. M.

Prisiminimus pradėjau rašyti 1940-tųjų metų birželio mėn., sovietų rusams okupavus Lietuvą. Tuo metu buvau 19-os metų, tarnavau — dirbau V. Žemės ūkio kooperatyve. Dienoraštyje mėginau pasižymėti kaikuriuos įvykius, kad po daugelio metų galėčiau tiksliau prisiminti. Kas čia surašyta, parašiau iš turimų pageltusių užrašų, darytų 1945 m.

1940-tieji metai. Okupacija

Pirmiesiems rusų daliniams įvažiavus į V. miestą, juos pasitiko 8 žmonių grupelė: 3 žydai, 2 žydės, 1 rusas Lietuvos gyventojas, veltinių vėlėjas ir 2 lietuviai. Įteikė gėlių, lydėjo miesto gatve, žmonės gatvėse nesirodė, stebėjo tarpduriuose ir pro langus. Visi susirūpinę, nežinodami ką neša rytojus.

Atvykėliai rusai keliavo per krautuves ir už litus bei rublius pirkto viską. Kooperatyve pirmomis dienomis rublius imti atsisakydavo, aiškindami, kad nežinome kurso. Buvo kelios išimtys. Tuo būdu daug prekių galėjome parduoti lietuviams ar paslėpti ateičiai.

Sekančią savaitę prekių negavome ir nuolat besilankantiems rusams aiškinom, kad prekių nėra, nes visi keliai užimti. Už dviejų dienų pas mane į kooperatyvą užėjo šaulių kp. vadas A. (kooperatyve dirbom du šauliai) ir slaptai pasakė, jog atrodo, kad turėsime atiduoti turimus ginklus. Taip pat davė suprasti, kad turėsime atiduoti tik registruotus, o turimus asmeninius ar kišeninius — slėpti. Už poros dienų gavau iš milicijos įsakymą atnešti mano vardu registruotą karišką šautuvą ir šovinius milicijon. Nunešiau. Savo kišeninį pasilaikiau. Tą pat savaitę kuopos vadas asmeniškai šauliams pranešė, kad oficialiai šaulių kuopa nebeegzistuoja.

Kooperatyvo vedėjui B. priskyrė žydų tautybės komisarą D. Už savaitės pradėjo privačių krautuvių nacionalizavimą (trys priklausė žydams).

Nacionalizavus vieną iš didžiųjų miesto privačių krautuvių (lietuvio A. J.), mane paskyrė vedėju. Mano žinioje buvo keturi tarnautojai.

Maždaug po trijų savaitių nakties metu dingo man gerai pažįstami du šauliai ir policininkas. Niekas nežino, kas atsitiko.

Vieną vakarą, uždarant parduotuvę, pardavėjas F., jaunas žydukas, pranešė, kad tą vakarą Žemės

ūkio mokyklos patalpose šaukiamas susirinkimas ir bus steigiamas komjaunimo skyrius. Kad neįtartinėtų, nuėjau. Susirinko keliasdešimts jaunuolių, daugumoje vyrų ir merginų žydų kilmės. Supratau, kad gali skyrius būti įsteigtas, todėl tinkamu momentu pasitraukiau. Niekas manęs neklausė, kodėl išėjau, bet po 8 dienų buvau atleistas iš vedėjo pareigų ir buvau perkeltas į buvusią K. galanterijos krautuvę pardavėju. Čia išdirbau apie porą mėnesių. Vėl pažemino ir perkėlė į centrinės parduotuvės žibalo, tepalų ir dažų skyrių pardavėju.

Parašiau laišką tėvams, painformavau kaip eina reikalai prie naujos tvarkos ir kad galvoju V. miestą palikti ir grįžti tėviškėn. Tėvai tam pritarė, nes manė, kad geriau šį neramų laikotarpį praleisti namuose.

1940 m. lapkričio mėn. parašiau kooperatyvo valdybai, kuri dar buvo nepakeista, pareiškimą, kad noriu grįžti tėviškėn padėti tėvams ūkyje. Prašymą patenkino ir nuo gruodžio 1 d. mane iš pareigų atleido. Grįžęs pas tėvus prisiregistravau valsčiuje ir ramiai dirbau ūkyje, laukdamas nežinios...

Gruodžio mėn. 12 d. apie 5 val. ryto kažkas pasibeldė į langą. Atsikėlęs tėvas, priėjęs prie durų pažino L., kooperatyvo vedėjo balsą, įleido į vidų. Jis man pasakė, kad jo žmona turi važiuoti į ligoninę gimdyti, jis važiuojas kartu ir prašė keletai dienų jį pavaduoti. Vedėjas ir žmona tėvams gerai pažįstami. Aš juos žinojau tik iš matymo. Sutikau padėti. Jis man parodė kur kas yra, pasakė kainas, per pusantros valandos apžiūrėjau ir 8 val. ryto atidariau kooperatyvą. Buvau vienas — pats vedėjas ir pardavėjas. Žmonės daugumoje pažįstami, jaunimas iš mokyklos laikų, buvusios mažos mergaitės jau panelės, užėjusios neskuba apsipirkti... Šioje parduotuvėje jau buvau kiek dirbęs prieš keletą metų, kada švogėris turėjo savo krautuvę, tada dirbau nuo mokyklos atliekamam laikui. Vedėjas su žmona ligoninėje užtruko ilgėliau, paskambinęs pranešė, kad toliau tvarkyčiausi kaip vedėjas. Užsaciau trūkstantų prekių, kai kurių gavau. Šv. Kalėdos čia pat, darbo daugėja. Iki švenčių dirbu vienas. Po švenčių grįžo vedėjas. Parsivežė žmoną ir naujagimį sūnų. Man gerai atsilygino. Norėjo, kad dirbčiau toliau. Nesutikau. Grįžau į ūkį.

1941 m. sausio 4 d., šeštadienį, atvyko pas mane Ž., Žemės ūkio kooperatyvo valdybos pirmininkas (jis buvo paleistas iš pareigų vėliau, sausio pabaigoje). Prasidėjus vokiečių-rusų karui buvo partizanų vadas. V-bos pirmininkas mane informavo, kad kooperatyve vedėjas esąs pasimetęs, nėra tvarkos, prekės neišpakuotos, neįkainuotos, nieko negalima rasti, sąskaita nevedama. Prašė, galų gale reikalauja, kad pirmadienį atvykčiau ir viską sutvarkyčiau. Išaiškina visą padėtį ir užtikrina, kad pasitrauksime kartu...

Šaltą sausio 6 d., pirmadienį, tėvas nuvežė į Ž. miestelį. Apsistojau pas dėdę. 8 val. ryto nuėjau į kooperatyvą ir išsigandau. Manęs jau laukė vedėjas ir 8 tarnautojai, manau visi komjaunuoliai, o vedėjas partietis. Visi neparuošti ir be patyrimo. Gavę leidimą kooperatyvą laikinai uždarėm. Dvi dienas dirbom visi po 14 val., kol susitvarkėm. Trečiadienį 1 val. p. p. vėl atidarėme, nors ir toliau dėstėm tvarkingiau prekes ir vyko pardavėjų apmokymas. Vedėjas nesipriešino ir reikalavo iš kitų tarnautojų, kad klausytų ir dirbtų nemurmėdami. Per tris savaites darbas įėjo į normalesnes vėžes, ir jau buvau pasiruošęs grįžti namo, kai vieną dieną kooperatyvan užėjo naujas valdybos pirmininkas, ar kaip kitaip tada vadinosi, su kompartijos sekretoriumi J., ir, neatsi- klausę ar sutinku, paskyrė mane L. kooperatyvo vedėju.

Buvusios L. privačios parduotuvės visos nacionalizuotos, viskas suvežta į erdvesnes patalpas. Buvęs vedėjas pasitraukęs. Naujasis vedėjas, buvęs amatininkas tam darbui nepasiruošęs. Negaliu grįžti pas tėvus į ūkį, nors ir labai noriu. Perėmiau kooperatyvą. Gavau du tarnautojus: vietinį komjaunuolį, kalvio sūnų, ir mergaitę, irgi panašiai galvojančią. Stengėsi gerai dirbti ir man įtikti.

Praeina vasaris, kovas, balandis. Ateina pavasaris. Keičiasi žmonės. Žmonės, kurie anksčiau sėdėjo kalėjime, įvairūs dykaduoniai. Šiandien jų tvarka, jų klausome. Vyksta suėmimai...

Mintimis grįžtu į sausio 13 d., kada mano tėvas buvo išvežtas į ligoninę. Operavo sausio 14 d., apendicitas. Aplankiau jį sausio 16 d. Planavo sausio 18 d. grįžti namo. Pasikalbėjom apie "naują valdžią", mano darbą kooperatyve, darbus ūkyje. susitarėm, kad šeštadienį pasimatysime ūkyje. Tai buvo mudviejų paskutinis pasikalbėjimas, Sausio 18 d. ligoninė pranešė, kad tėvas mirė. Sekmadienį parsivežėm. Sausio 22 d. palaidojom. Ar teks dar jo kapą aplankyti, nežinau.

L. dirbant, vienas mano pardavėjas, aktyvus komjaunuolis, nuolat ragino mane rašyti į komjaunuolius. Bet vis atidėliojau... Pakeičiau gražuolę pardavėją, ji paklusni, tik gaila ne šiam darbui tinkama. Gavau kitą, bet ir tai tik vyrukai rūpi... Jaučiu, kad spaudimas didėja. Esu apskūstas už keletą kartų nepalankius naujai valdžiai ir "tėvui" išsireiškimus. Šias žinias man perdavė mano pardavėjas J., mokyklos draugas, ir įspėjo būti atsargesniam.

Gegužės pradžioje atvažiavo komisija iš Ž. kooperatyvo kartu su kompartijos sekretoriumi J. Apžiūrėjo, apklausinėjo mane, tarnautojus, patikrino. Po visko mane J. įspėjo griežtai laikytis nurodymų, paklusti kompartijos reikalavimams... Jei esu netinkamas, prašau atleisti, bet dar griežčiau, įspėjo dirbti taip, kaip reikalaujama, esą su laiku "mūsų žmonės" perimsią visas pareigas, o tokius kaip aš jie žinosią kaip atleisti. Subartas įsitraukiau į savo kevalą ir stengiuosi kuo mažiau išlįsti ir dirbu "naujos tėvynės gerovei"...

Birželio mėnuo. Vietos komunistai kažkaip kažkuo užsiėmę, komjaunimas irgi keletą kartų savaitėje posėdžiauja. Mano pardavėjas irgi neramus, susirūpinęs. Prasitaria, kad taip anksčiau negalvojęs, kad taip galėtų būti. Paklaustas apie ką jis kalbąs, atskė, kad greit pamatysiu...

Birželio 11 d. pamačiau, kad geležinkelio šakoje atkabino vagonus. Nežinojau kodėl ir kam, bet J. sakėsi žinąs. Vakare pamačiau rusų kareivius aplink vagonus. Galvojau, kad saugo vagonus, taip ir buvo... Naktį 4 val. kažkas pasibeldė į langą. Pamačiau pardavėją J.. Įleidau į vidų. Jis man padavė 6 šeimų sąrašuką. Dvi šeimos mano giminės. Prašė juos įspėti, kad pasislėptų, nes juos išveš. Klausiu, kur išveš. Jis nežinąs, bet tie vagonai jiems ir kitiems paruošti. Greit išėjo. Atsisėdęs ant dviračio greit įspėjau. Be esančių sąrašė, įspėjau dar kelias šeimas nuo savęs.

Dieną pradėjo sunkvežimiais atvežti žmones. Juos laipino į vagonus. Tas tęsėsi iki vėlaus vakaro. Naktį vagonai dingo.

Birželio 22 d. sekmadienis. R. dvaro parke gegužinė. Nuvažiavau. Pavakariais išgirdome dundėjimus, sako, kad prasidėjo vokiečių - rusų karas. Gegužininkai greit išsiskirstė. Grįžęs namo atsisukau radiją. Taip, karas prasidėjo. Naktį negaliu užmigti. Susisiekiu su L. Šaulių būrio buvusiu vadu S.. Jisai jau su keletu vyrų miškelyje. Pakvietė mane prisijungti. Sutikau. Buvome jau septyni. Taigi birželio 23 d. ankstyvą rytą pradėjau partizanauti.

Partizanas

Partizanų būrys pradėjo veiksmus. Septyni vyrai, 4 kariški šautuvai ir kišeniniai ginklai. Aš dar turėjau savo "walteriuką" 7, 65". Šovinių turėjome nedaug. 6 val. ryto atvyko atsargos leitenantas H., vieno Lietuvos generolo brolio sūnus, su dviem vyrais. Visi trys gerai ginkluoti, patyrę, pagyvenę šauliai. H. apie 30 metų. Jis sutinka ir perima šio partizanų būrio vado pareigas. Mane ir vieną vyrą su šautuvu pasiunčia saugoti kooperatyvą. Buvęs pasienio policininkas D., pasienio sargybos uniformoje, su dviem vyrais vyksta apsaugai į geležinkelio stotį. 10 val. ryto, prisidėjęs dar dviems partizanas, 7 partizanai su vadu H. išvyksta į P. miestelį, už kokių 9 km pakviesti vietos partizanų būrį padėti nuginkluoti rusų apsaugos būrį. Aš lieku vietoje, 3 val. p. p. sugrįžta su dviem vežimais ginklų bei amunicijos, ir kitomis kariškomis gėrybėmis. Du mūsiškiai lengvai sužeisti, vienas vietinis partizanas žuvgęs, 4 sužeisti. Rusų žuvo 11, 4 paimti nelaisvėn (juos vėliau perdavėm vokiečiams).

Visi esame gerai ginkluoti, turime du lengvus ir vieną sunkųjį kulkosvaidį, visi po šautuvą, granatų. Naktį pakaitomis einame sargybon. Būstinė įrengta pieno perdirbimo pieninė, didžioje salėje. Vakare prisideda dar du partizanai.

Antradienio rytą 8:30 atvažiuoju iš M. stoties traukinys. Sustoju stotyje. Išlipę rusų vyresnieji, pamatę stotyje iškeltą trispalvę, klausinėjo kas iškėlė vėliavą. Komjaunuolė telefonistė pasakė, kad partizanas D. iškėlė. Jis patruliavo neginkluotas. Rusai jį ir stoties viršininką B. įsodino į traukinį. Vėliavą nutraukė, bet savo nepakabino. Išvažiuoju į Latviją. Traukiniui išėjus, buvo suimta telefonistė ir dar keltas asmenų, žinomi komjaunuoliai. Vyresnieji ir gudresnieji jau buvo pabėgę. Už geros valandos paskambino V. stoties latvių partizanai, kad traukinio neįsileidę, ir jis grįžtų atbulas atgal. Skubiai nutarėm paimtą partizaną ir stoties viršininką išlaisvinti. Sudarytas gelbėjimo planas. Pirmiausia paskambinome į Ž. vietovę prašydami paramos. Pažada. Atpalaidavome vieną geležinkelio bėgių liniją ir maždaug metrą pasukame į šalį. Sunkųjį kulkosvaidį įstatom į pieninės pastogės skydą, po vieną lengvąjį kulkosvaidį išilgai šoniniuose grioviuose. Mes penki likusieji pasirenkame šone apsaugą ir su automatais laukiame traukinio ir paramos. Pamato me ateinantį atbulą traukinį iš keturių vagonų. Važiuoja 15 - 20 km greičiu. Paramos dar nėra. Pri-

važiuoja išardyta linija, pravažiuoja ir už kokių 200 metrų vagonai pradeda svyruoti, o garvežys, pasiekęs pabėgius, už kokių 300 metrų šonu atsigula į griovį. Vagonai pasiliko stati, nors vienas ir atrodė, kad tuoj nuvirs, bet išsilaukė. Apviręs garvežys šnypsčia, leidžia garus ir matomumo beveik nėra. Tuose garuose kala mūsų kulkosvaidžiai, šautuvai ir granatos. Stipresne ugnimi atsako iš vagonų bei geležinkelio pylimo. Aiškiai nieko nematyti. Nuo nuvertimatome gulomis slenkančius civilius vyrus, moteris, net ir vaikus. Pradeda rodytis ir rusų kareiviai, šaudymas kiek apimsta. Parama vėluoja. Tačiau matome, kad ir be jos susitvarkysime. Prasideda belaisvių paėmimas, nuginklavimas ir tikrinimas. Atvyksta ir žadėta parama, sunkvežimiai. Pavėlavo, nes pasikraunant virš sunkvežimio kabinos išstatytas kulkosvaidis iššovė ir žuvo partizanas S., o du buvo sunkiau sužeisti. Atvykus paramai, greitai paėmėm visus rusus ir išrikiavom. surinkom civilius. Suskaitom su žuvusiais ir užmuštais 84 rusus. Žuvusių 16, 8 sužeisti. Civilių 152, 4 žuvę, 18 sužeistų. Įėjus į vagonus vaizdas žiaurus. Traukinyje rasti latviai buvo vežami į Rusiją, Sibirą. Mes buvome jų išlaisvintojai. Rusus uždarome daržinė, pastatom sargybą. Latviai laikinai paskirtomi globoti lietuviams ir latviams ūkininkams. Kiek apsitvarkius, paramos atvykusio būrio vadas A. stebėjosi, kad su tiek vyrų ėmėmės tokio drąsaus žygio. Traukinyje žuvo partizanas D., kurį norėjame išgelbėti, o stoties viršininkas buvo lengvai sužeistas į šlaunį. Išdavikė telefonistė buvo amžiams paslėpta...

Pavakary prie mūsų prisidėjo dar 8 vyrai, o sekančią dieną dar 14. Esame jau 36. Mergaitės neskaičiuojamos, nors labai daug padėjo, dirbdamos kaip sanitarės, ryšininkės ir virtuvė.

Trečiadienį po pietų reikėjo dalyvauti stipresnėse kautynėse su rusų daliniais, besitraukiančiais iš Latvijos. Susirėmime žuvo mūsų partizanas, jaunąs vyras S.

Birželio 26, ketvirtadienio vakare aplankėme pašarvotus mūsų partizanus. Vykome po keturis, du viduj, du sargyboj. Pašarvotieji buvo atskirose vietovėse, pas namiškius. Lankydamas pirmąjį žuvusį, susistikau savo motiną, kurios nebuvau matęs nuo sekmdienio. Iš džiaugsmo mama apsiverkė, nes nežinojo, kur esu ir ką veikiu, o apie mūsų darbus sklido įvairios žinios.

Nakties metu rusų daliniai, traukdami iš Lat-

vijos aerodromo, plėšikaudami, nužudė porą ūkininkų. Padarėme didesnę medžioklę miškuose, bet ar tikruosius kaltininkus radome — nežinome, bet jie visi buvo mūsų priešai. Per savaitgalį mūsų būrys paaugo iki 50 vyrų ir atrodė, kad jau nieko nebebijome. Maistą neprašant pristatydavo apylinkės ūkininkai, kurie daugumoje patys, arba jų sūnūs partizanavo. Iš kooperatyvo, būrio vadui leidus, aprūpinu gėrimėliu, rūkalais ir kitais reikmenimis. Nešame sargybą prie įstaigų, parduotuvių, kelių mazgų, geležinkelio įrengimų.

Pirmadienį pavakariais gavome žinią, kad iš apskrities miesto M yra išvažiavę 3 sunkvežimiai su kariuomene "sutvarkyti" mūsų partizanų grupę. Pasirošiamė pakelėje, išsidėstome ir laukiame pasirodant. Pralaukėme visą naktį, bet jokių sunkvežimių ar "draugų" nesulaukėme. Su besitraukiančiais palaidais daliniais dabar lengvai apsidirbame, nes mūsų persvara. Keletą kartų suteikėm paramą užpultiems ir pagalbos reikalingiems G. ir Y. partizanams.

Praslinkus porai savaičių, belaisviai buvo išvežti į M. miestą. Latviai savom priemonėm grįžo Latvijon. Jie už išlaisvinimą buvo labai dėkingi. Dėkingumą parodydavo kiekvienais metais, jų išlaisvinimo metu, traktuodami mus kaip brolius, priimdami ir vaišindami.

Pradėjau atidarinti kooperatyvą kasdien porai valandų. Naujų prekių tada dar negavau, bet ūkininkams reikėjo druskos, degtukų ir kitų krautuvėjų esamų prekių. Kautynės, susirėmimai, pavojai vis rečiau pasitaiko. Pareiškę norą, paleidžiami namo. Gyvenimas pamažu grįžta į normalesnes vėžes.

Vieną dieną buvo teisiami visi suimti komunistai ir komjaunuoliai. Keturi žinomi komunistai buvo išvežti į kalėjimą. Apklausti 6 komjaunuoliai. Keturi, prisipažino klydę, gavo po 10 kirčių diržu, pasirašę pasižadėjimą, buvo paleisti. Du komjaunuoliai buvo išvežti į V. vietovę. Taip mūsų apylinkė buvo išvalyta nuo žinomų priešų.

Rugpjūčio mėnesį atvyko iš M. geležinkelio tarnyba su kranu, pastatė garvežį atgal ant bėgių. Sutvarkę ir užkūrę, išvažiavo. Už poros dienų atvažiavo traukiniu vokiečiai. Pusė mūsų pasitinkame stotyje jų šarvuotą traukinį, gerai atrodančius vokiečių karius, kurių buvo apie 50. Jie mums padaro gerą įspūdį. suprantama, kodėl rusai negali prieš juos atsilaikyti ir bėga, taip pat kaip buvo Lenkijoje, Prancūzijoje ir kituose vokiečių užimtose vietovėse. Vertėjais buvome S. ir Aš, nes šiek tiek buvau pra-

mokęs keliose gimnazijos klasėse ir nebuvau dar pamiršęs. Susikalbėti galėjome. Tą pačią dieną vokiečiai perėmė geležinkelio stotį, paliko sargybą, mus apdovanojo šnapsu, cigaretėmis, išdavė specialius pažymėjimus, liepė užsirišti išduotus vokiečių ženklus ant rankovių. Pasiliko 9, o kiti atsisveikinę grįžo atgal į M. miestą. Savaitės bėgyje buvo atstatyta tvarka, pradėjo veikti paštas, telefonas, atidarėm kooperatyvą, pradėjo kursuoti traukiniai ir tos savaitės bėgyje mūsų partizanai išsiskirstė, atiduodami dalį ginklų vokiečiams, ypač sunkesnius.

Nustojęs partizanauti, grįžau į kooperatyvą, kuriame dirbau prieš karą, Priskyrė pardavėją P., buvusią partizanę, labai lėtą judesiu, nuolat užsisvajojusią. Darbe ji man buvo veik nenaudinga, daugiau trukdydavo, bet nenorėjau atleisti, kadangi buvo graži, patraukli mergaitė ir likimo draugė. Taip praleidome šaltą žiemą. Pavasarį ją iškėlė kitur. Kadangi prekių negalima būdavo pakankamai gauti, atsisakiau kito pardavėjo. Nesant prekių, apytuštėj krautuvėje darbas pasidarė nebepatrauklus ir krautuvę perdaviau nepriklausomybės laikais buvusiam pardavėjui A.. Mane pasikvietė į kooperatyvo centrinę raštinę ir čia nuo gegužės iki 1942 m. liepos pabaigos išbuvau inspektoriaus pareigose. Kas savaitę aplankydavau kooperatyvo skyrius, išsimėčiusius keturiuose miesteliuose.

Liepos pabaigoje buvo atidaryti rekvizicijos sandėliai, pyliavos priėmimo punktai. Mane paskyrė šios lupikavimo institucijos raštinės vedėju. Be manęs, buvo dar keturi tarnautojai. Į šį priėmimo punktą suveždavo gyvulius, grūdus, bulves, pašarą ir šiaudus. Darbas buvo įdomus, kombinuotas, nadingas ir atsakingas... Prie sandėlių buvo priskirtas vienas vokiečių karys, kurį nuolat keisdavo. Man teko eiti, ypač pirmaisiais metais, ir vertėjo pareigas. Dažnai teko važinėti į kitus du miestus ir kas antras mėnuo į Kauną. Lietūkio raštinėn. Turėjau visus reikiamus pažymėjimus, kas esu, kur ir ką dirbu bei kokiais reikalais važinėju. Darant kratas traukiniuose ar kitur, parodydavau tik savo pažymėjimą ir to pakakdavo. Kartą vos išėjęs iš vokiečių valgyklos, sulaukė mane du vokiečių žandarai ir pareikalavo dokumentų. Parodžiau savo pažymėjimą. Patikrinę grąžino, pasakę viskas tvarkoj, palinkėjo geros sėkmės ir nuėjo.

Iš Kauno dažnai perveždavau prekių kooperatyvai ir sau

L. geležinkelio stotyje taip pat veikė dar ir Y.

miesto kooperatyvo sandėlis, bet dėl mažų patalpų priimdavo tik grūdus ir tikrai iš poros kaimų. 1945 m. "Lietūkis" suorganizavo buhalterijos pasitobulinimo kursų. Į juos siuntė ir mane. Kursus baigiau gerais pažymiais, gavau diplomą, kurį įsireminau ir pakabinau. Rudeniop man pridėjo ir kasininko pareigas, nes kooperatyvo išdininkas V, būdamas vyresnio amžiaus, nesutiko važinėti. Gavau dar vieną tarnautoją, gal tik dėl dekoracijos ar konkurencijos. Turime vieną mergaitę, kuriai, ypač pradžioje, buvo sunku įsitraukti į darbą, nes dažnai būdavo trukdoma dėl atvežamų "dovanų" iš ūkininkų, kurias tekdavo tuoj pat paragauti...

1943 m. "Lietūkis" suorganizavo sėklų pažinimo kursų. Siunčia ir mane. Kursai vieno mėnesio. Visą išlaikymą sumokėjo. Į šiuos kursus siuntė, kad grįžęs, reikalui esant, galėčiau supažindinti kitus tarnautojus su įvairiomis sėklomis. Šiuose kursuose dėstė vienas agronomas, vėliau pasitraukęs į Vakarų.

Darbo daug, ypač rudens metu. Bulvių, šiaudų, pašaro, aviečių, miežių normas dalinai galima prikombinuoti. Už tai ūkininkai yra labai dėkingi ir nenori likti skolingi, stengiasi iš savo pusės parodyti gerą širdį, kviesdami svarbesnėmis progomis pas save į svečius. Per dienas dirbi, vakarais puotauji, poilsio mažai...

1943 m. vienas Lietūkio tarnautojas įdavė man pakietuką pervežti studentui Z.. Šis buvo jau ketvirtas. Šį kartą studentas atidarė pakietuką prie mano akių. Pakietėlyje buvo pogrindžio literatūra. Nustebau. Studentas paaiškino, kad žinodami, jog manęs nekratys, pasinaudojo mano patarnavimais, o jei jie būtų prašę paaiškinti ką vešiu, gal nebūčiau sutikęs. Sutikau vežti ir toliau, bet, kiek tų "jų" mano vietovėje buvo, nežinau. vėliau kitas pranešė, kad esu įtrauktas į L. Šaulių pogrindžio pulką. Paklaustas, kokios bus mano pareigos, atsakė, kad aš pareigas dvejį metai atlieku. Visai nežinodamas, buvau įtrauktas ir dirbau pogrindyje.

1943 m. lapkričio mėn. vieną rytą atidaręs raštinę pasigėdau keletą raštinės reikmenų. Tikrindamas toliau, pastebėjau, kad dingo kelios sąskaitybos knygos. Neradau ir kitos raštinės medžiagos. Pranešiau policijai. Kooperatyvo administratorius įtalogą policiją apkaltino mano dokumentų sunaikinimu. Esąs išekvojimas ir mudu — mane ir sandėlio vedėją P. — uždaro į Ž. kalėjimą. Po poros dienų Ž. policija rado visą raštinės medžiagą, pas vieną mokyklos knygynėlio apiplėšime įtartą, penkto sky-

riaus mokinį. Viskas baigėsi laimingai, o jei nebūtų radę, tada neramiais laikais galėjo labai liūdnai pasibaigti.

Kooperatyvo administratorius nesugyveno su sandėlio vedėju, pasinaudojęs proga apkaltino sandėlio vedėją, planuodamas pats užimti jo vietą, bet nepasisėkė. Po to nežinau kur administratorius dingio.

Praslinkus porai mėnesių, pas mane bute buvo daroma krata. Kratė du lietuviai ir du vokiečiai. Nei bute, nei raštinėj jokios "atvežtos" medžiagos nelaukiau. Ką ieškojo nesakė, man buvo aišku, kad buvau įskustas.

Rytuose rusai ėmė spausti vokiečius. Vokiečiai traukėsi. Vakaruose prasidėjo antrasis frontas. vokiečiai iš vieno fronto metė jėgas į kitą.

Trūko karo medžiagos, ypač benzino. Ėmė krauti lietuviams ūkininkams vis didesnes duokles. Mano tarnyba pasidarė man nebepakeliama. Galvojau kas daryti, kaip toliau elgtis. Bijojau, kad rusai vėl grįš į Lietuvą. Sekdamas žinias, pradėjau galvoti stoti į vokiečių kariuomenę. Vakarų fronte, jei liksiu gyvas, pirmai progai pasitaikius galvojau pasiduoti nelaisvėn. Begalvodamas, sulaukiau 1944 m. vasario mėnesio, tada įstojau į gen. P. Plechavičiaus rinktinę.

Kareivis

Balandžio mėnesį pulkas likviduojamas. Vėl keletą savaičių dirbu kooperatyvo raštinėje. Gegužės mėn. pradžioje pašaukia į M. miesto komendantūrą miesto apsaugai. Esame apie 40 vyrų. Atliekame apmokymus ir stovime sargyboje prie kariškų institucijų bei valdžios civilinių įstaigų ir pastatų. Dažnai turiu progos aplankyti namus ir pažįstamus. Keletą kartų sustabdė ir nubaudė už išėjimą be leidimo, bet tai manęs nesustabdė. Apginkluoti esame daugumoje prancūzų šautuvais, o lengvieji ir sunkieji kulkosvaidžiai vokiečių. Praeinau detalų apmokymą. Dažnai lauke pratimai ir kitokie užsiėmimai. Esame gerai aprūpinti maistu ir rūkalais, o ko trūksta, patys apsirūpiname.

Rugpjūčio pradžioje, pagal įsakymą, važiuojame traukiniu Vokietijos link. Rusai jau Lietuvoje. Kariuomenė ir civiliai pradėjo masinį pasitraukimą. Pabėgėliai daugiausiai sustoję Žemaitijoje ir laukė kas bus. Atvažiavome netoli Vokietijos sienos. Čia ramiai praleidome keletą dienų, kol gavome įsakymą vykti Vokietijon. Sužinom, kad dabar priklausysim Luftvafei. Frontas tuo metu buvo sustojęs prie Papišės-Kuršėnų.

KŪČIOS PRIE RAMIOJO VANDENYNO

1988 m. gruodžio 18 d., sekmadienį, po šv. Mišių surengė J. Daumanto šaulių kuopa tradicines Kūčias Šv. Kazimiero parapijos apatinėje salėje, Los Angeles, Kalifornija. Žmonių prisirinko pilna salė, kurių tarpe buvo retų svečių iš okupuotos Lietuvos, Vokietijos, Perų valstybės, Kanados ir rytinių Amerikos valstijų.

Daumantiečiai šauliai Kūčias ruošia iš eilės kiekvienais metais. Tai yra graži ir puošni kalėdinė šventė, kurioje dalyvauja veik visi šauliai—lės

ir daug svečių. Šios šventiškos kalėdinės nuotaikos daumantiečiai šauliai prisilaikys. Sekančiais metais Kūčios bus Šv. Kazimiero parapijos didžiojoje salėje, nes galima susilaukti daugiau žmonių. Bus paruošta platesnė Kūčių programa negu turėjome iki šio laiko.

Kūčios gražios lietuviškos tradicijos yra mums lietuviams iš senovės įprastos, atsivežtos iš nepriklausomos Lietuvos. Mūsų šventa pareiga švęsti toliau Kūčias ir šiuos gražius lietuviš-

kus papročius perduoti ir palikti mūsų vaikams, ir vaikaičiam, s.

Juozas Daumanto šaulių kuopos pirm. Juozas Pažera prieš Kūčias pasveikino Šaulių kuopos dvasios vadą prel. dr. Vincentą Bartušką, Lietuvos generalinį konsulą Vytautą su p. Janina Čekanauskus, svečių buvusį LŠSTS-gos pirm. Karolį Milkovaitį ir prisiminė sergančius J. D. š. kp. garbės šaulį rašytoją Jurgį ir š. Mariją Gliaudas, apgailestavo, kad negalėjo dėl ligų atvykti į Kūčias, bet prisuntė

Nors mano tikslas buvo patekti į Vokietiją, į Vakarų frontą, bet dabar, kai atėjo laikas vykti į Vokietiją, labai sunku buvo palikti gimtuosius namus, tėvynę, be pasipriešinimo rusams. Mano minčiai pritarė dar du gerai pažįstami draugai. Pasi sakėme man pažįstamam pulkininkui T., lietuviui, kad esame apsisprendę grįžti. Jis palinkėjo mums laimės, o svarbiausia išlikti gyviems. Priminėm, kad norėtume pasiimti ir ginklų. Jis leido paimti kas reikalinga, bet jis nieko nematysiąs ir apie tai nieko nežinaš.

Be didesnio vargo prikrauname porinį vežimą įvairios karinės medžiagos, naktį laimingai pralendam pro išstatytą sargybą, paliekame draugus. Trise grįžtame ir įstojame į savo apylinkių partizanų būrelius. Pasidalinam atsivežtus ginklus, amuniciją.

Organizuojami savanoriai į frontą prieš rusus prie Papilės-Kuršėnų. Iš Ž. vietovės prisiregistruojame 11, mane paskiria šios grupės vadovu, prisijungia ir mano iš pasienio grįžę aštuoni draugai. Gauname sunkvežimį. Pakelėje paimame R. vietovės grupės berods 6 vyrus. Rugsėjimo antroje pusėje esame fronto linijoje, apkasuose. Mes, kartu atvykusieji, esame priskirti į pirmąjį batalioną, antrąją kuopą. Aš turiu atsivežtą lengvąjį kulkosvaidį ir šautuvą. Mūsų ginklai įvairūs: vokiški, prancūziški, rusiški ir dar kitokie. Išbūname fronte daugiau kaip mėnesį. Stipresnių susirėmimų neturėjome, daugiausia žvalgybinio pobūdžio. Žinoma, be aukų neapsiėjome, jeigu ne apkasuose, tai nuo sviedinių bei bombardavimų.

Rugsėjo mėnesį įsakymas vykti poilsiui. Perdavę fronto liniją vokiečiams, atvykstame prie S.

miestelio. Kelionė atgal linksmesnė kaip į ten. Atvykę randame organizuojamą II batalioną. Mūsų kuopos (tur būt ir kitų) veteranus, jau "pakrikštytus", skiria į kitas kuopas įvairiom pareigom. Esu paskiriamas į naujai sudarytą raštininkų kuopą. Einant šias pareigas nereikia vykti į užsiėmimus, pratimus, sargybas. Turiu pakankamai laisvo laiko ir jį stengiuosi atitinkamai išnaudoti...

Po kelių savaičių įsakymas vykti į B. apylinkę apkasų kasti. Aš gaunu porą dienų atostogų, kad galėčiau aplankyti saviškius. Parvažiavęs pasakiau saviškiams, kad ir vėl būsime keliami toliau. Jaučiu, kad greit nebeapsimatsysime. Atsisveikinau su palydinčiais iki didžiojo kelio: mama, mažamečiais broliais, sesute. Taip paskutinį kartą juos mačiau... Jie tebestovi mano akyse — maži, jauni, apsiašaroję, akutėse didelis klausimas...

Tėviškėje pilna atsitraukinčios kariuomenės. Laukai ir keliai išvažinėti tankais, mano neseniai sodintas sodas išlaužtas. Mindamas dviračio pedalus galvoju: — grįšiu, duobes užlyginsim, atsodinsime obelaites... tik kada grįšiu...

Apkasus kasėm tik keletą dienų. Naktį gavome žinią, kad frontas ties Papilė-Kuršėnais pralaužtas. Įsakymas grįžti prie S. į apkasus. Skubiai pasikrovėme ir paryčiais jau buvome apkasuose.

Mūsų kuopa užima poziciją dešinėje kelio pusėje nuo M. miesto. Aš esu kuopos štabo apkasuose su kuopos vadu. Perrašau įsakymus būriams, atlieku kitus reikalingus uždavinius. Girdisi karo garsai, matosi gaisrų pašvaistės...

(Bus daugiau)

raštišką sveikinimą ir auką \$25, kad simboliškai dalyvauja Kūčiose. J. Pažera pasveikino šaulius-les ir gausiai susirinkusius svečius. Šaulių pirm. J. Pažera pradėjo savo įvadinę kalbą šiais žodžiais:

— Savo atidaromoje kalboje paminėsiu, kad savo mintimis šią valandą jungiamės su okupuota Lietuva. Norėčiau šia proga, kad nors bent minutei mintimis nuskrustumė į Tėviškę — tylos minute ir atsistojimu pagerbtume mirusius brolius ir seses šaulius okupuotoje Lietuvoje, nekaltai ištremtuosius ir mirusius Sibire ir kitur. Dar norėčiau priminti, kad ryšių palaikymas su tautiečiais Lietuvoje yra gyvybiškai svarbus. Mes laukėme ir jau šiais metais visi ten be baimės ruošia šventas Kūčias. Kalėdas ir Naujuosius metus 1989. Svarbiausia atgaunama religijos laisvė, grąžinamos bažnyčios tikintiesiems, susilaukė Lietuva ir kardinolo, vėl plėvėsuoja Lietuvos trispalvė vėliava, giedamas himnas. Taip sakant, eina geron pusėn į šalies laisvėjimą. Bet dar daug bus rūpesčių, darbų ir

vargų, kol taps laisva ir nepriklausoma Lietuva. Baigdamas savo kalbą, Juozas Pažera pakvietė J. D. šaulių kp. kapelioną prel. dr. V. Bartušką sukalbėti maldą prieš Kūčių vakarienę. Maldą sukalbėjus, visi laužė dalinosi plotkelėmis, vieni kitiems linkėdami geros sveikatos ir sėkmės laimingai sulaukti šv. Kalėdų ir laimingų Naujų 1989 metų. Stalai buvo papuošti eglių šakelėmis ir žvakėmis, o visus dalyvavusius gaubė šventiška Kūčių popietės nuotaika. Nuoširdžiai šnekučiuodamiesi, dalyviai valgė ir skanėjosi pagamintais gerų šeiminių tradiciniais Kūčių valgiais.

Po to š. kp. pirm. Juozas Pažera padėjo g. š. Kaziu Karužai už suorganizavimą Kūčių ir pakvietė pravesti programą. Pirmiausia pakvietė šaulę poetę Danutę Mitkienę paskaityti savo naujai sukurtą eilėraštį, kuris pritiko Kūčių šventiška nuotaikai

Po to buvo pakviestas aktorius Juozas Kaributas prarvesti meninę Kūčių programą. Akt. J. Kaributas plačiau

KALĖDŲ KŪDIKIUI

D. MICKUTĖ-MITKIENĖ

*Toli Tėvynėje žiema.
Gal snaižės krinta,
O gal kaikam ir ašara,
Vėlyvą Kūčių vakarą,
Grįžus iš kolūkių —
Kai stinga ir šeimos,
Ir šilimos...
Kalėdų Kūdikėli,
Kai ateisi,
Tu pas juos pabūki,
Ir sugražink visus
Į pustuščius namus!*



KALĖDOS!

*Linksma šventė —
Šventė didi, krikštolinė,
Tiems, kurie vergijoj kentė,
Pavergtoj Tėvynėj—
Tiems Jūs, laukiamos Kalėdos
Suskambėkit varpų dūšiais!—
“Sveikas Jėzau”, tegu gieda
Ir Katedroj, ir bakūžėj!*



Kūčių metu iš k. į d.: buvęs LŠST pirm. Karolis ir Elena Milkovaičiai, Vytautas Šeštokas, Janina ir kons. Vytautas Čekanauskai, Juozas Narkevičius, Kazys ir Jadvyga Karužai, Elena ir kp. pirm. Juozas Pažėrai. Nuotr. M. Sušinskienės

apibūdino Kūčių reikšmę ir papročius, kuris daugiau papasakojo apie senovės rengiamas Kūčias nepriklausomoje Lietuvoje. Vėliau akt. J. Kaributas su sol. Ona Deveikiene pagiedojo keletą kalėdinių giesmių: “Sveikas, Jėzau gimusis”, “Tylią naktį”, “Piemenėliai ir kt. Šalia to, dar šaulė Sušinskienė pagiedojo dvi giesmes ir padeklamavo vieną eilėraščio posmą.

Po šventiškos meninės Kūčių programos buvo pristatyti svečiai.

Galdikai iš Kauno, Narkevičiai iš Kaupiškių kaimo, Vilkaviškio, Misiukas iš Vilniaus, Vanagienė iš Vilniaus, dr. Alvyda Rudzenskienė iš Vilniaus, Sabas su ponija iš Vakarų Vokietijos, Lietuvių Bendruomenės pirmininkas, iš Perų — kunigas Petrattis, du broliai Kęstutis ir Algirdas Rudžiai iš Toronto, Kanados ir kiti. Po to, buvo pakviestas žodį tarti ir arčiau susi-

pažinti su vietos šauliais ir svečiais, buvęs ilgametis LŠSTS-gos pirmininkas Karolis Milkovaitis. Jis šiek tiek kalbėjo apie Kūčių papročius trumpai, santūriai ir nuosekliai...

Po to dar Karuža pakvietė kas norėtų kalbėti iš svečių ir pasveikinti Kūčių dalyvius. Atėjo prie mikrofono "vilniėtė" lietuvaitė dr. Alvyda Rudzenskienė, kuri su nuoširdumu pasveikino esančius Kūčių dalyvius ir palinkėjo geros sėkmės ir gerų nuotaikų. Naujuose metuose 1989, kurie gali okupuotai Lietuvai atnešti daug džiaugsmo ir laisvės...

Dalyvavo Kūčiose: Liet., gen. kons. Vytautas ir p. Janina Čekanauskai, Balfio pirm. Vlada Bažiūra, Birutiečių pirm. Alfonsa Pažiūrienė, buvęs ilgametis Ramovės pirm. Vladas ir Stasė Šimoliūnai, Ramovės pirm. Vladas Gilys, dr. J. Venskūnas su ponija ir kt.

Kūčių tradicinę vakarienę puikiai paruošė šymios lietuvių kolonijos šeiminkės: Antanina Uldukienė ir Genovaitė Plukienė. Anksčiau per eilę metų visuomet Kūčias ruošdavo š. m. rų vadovės, bet šį kartą suruošė valgius naujos šeiminkės...

Einant prie pabaigos K. Karuža padėjo J. D. š. kp. vardu programos atlikėjams ir dalyvavusiems Kūčiose: generaliniam konsului Vytautui ir p. Janinai Čekanauskams, LŠSTS-gos buvusiam pirm. Karoliui ir š. Elenai Milkovaičiams, Balfio pirm. Vladui ir Alfonsai Pažiūroms, Vladui ir Stasei Šimoliūnams, Radijo valandėlės redaktoriui Vytautui Šeštokui, Ramovės pirm. Vladui Giliui ir už parūpinimą garsiakalbio, Meminės dalies programos atlikėjams: akt. Juozui Kaributui, sol. Onai Deveikienei, š. Marytei Sušinskienei už giesmes ir paaukotą Kūčioms pyragą, kurio užteko virš 100 žmonių, š. kp. sekretoriui Vytautui Apeikiui už pardavinėjimą bilietų, kontrolės atlikimą š. Juozui Paplauskui ir š. Juozui Narkevičiui ir šeiminkams A. Uldukienei, G. Pukienei už skaniai paruoštus Kūčių valgius ir kt. Kūčios praėjo su gera nuotaika.



1988 m. gruodžio 18 d. J. Daumanto šaulių kp. Los Angeles, Kalifornijoje suruošė Kūčias. Iš k. į d.: Vladas ir Stasė Šimoliūnai, viešnia iš Vilniaus Bronė Klimaitė, poetė Danutė Mitkienė ir Juozas Mitkus, akt. Juozas Kaributas ir sol. Ona Deveikiene. Nuotr. M. Sušinskiene

Noriu užbaigti Kūčių nuotaikingumą ir reikšmę g.š. rašytojo Jurgio Gliaudos žodžiais ir gilia mintimi, pasakyta prieš metus Kūčiose:

"Gražios tautinės tradicijos metu, prie Kūčių stalo, šauliai lyg suartėja su praeitimi — ir seni Vlado Pūtvio nuostatai atgyja su nauja jėga. Mes turėtume suvokti ir veikloje įgyvendinti.

Tai jau šauliška tradicija, vykdyti

šauliško idealo principus ir sąjungos gyvenime, ir visuomeninėje veikloje, ir savo nuosavoj šeimoj. Praeitį gavinu dabartį — iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia — skamba Tautos Himne.

Šaulių Sąjunga tremtyje tuo nori gyventi, ir įrodytas yra akivaizdus; mes broliškai susitelkiame prie tradicinių Kūčių stalo..."

Kazys Šešupė

Kario red. pastaba: Korespondentai, įvykių aprašymus siųskite nedelsdami!

WORCESTER, MA. ATŠVENTĖ AUKSINIŲ JUBILIEJŲ

Kuopos vicepirm. g.š. Kazys ir šaulė rėmėja Marija Čėsna per praėjusias Šv. Kalėdas atšventė Aukšinių vedybinio gyvenimo jubiliejų, tik gaila, kad nė vienas negalėjo dalyvauti jų pačių užprašytose šv. mišiose, padėkoti Dievui už visas gautas malones, nes abudu sirgo.

Kazys Čėsna gimė Mariampolės apskrity prie Šilavoto turtingų ūkininkų šeimoje. Baigė pradžios mokyklą. Prienuose gimnaziją, o Kaune Prekybos mokyklą.

1930 - 32 m. tarnavo Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Baigė Karo sanitarijos puskarininkių mokyklą (Felčerių), todėl Miesto Savivaldybėje Kaune buvo paskirtas Greitosios pagalbos vedėju, felčerių ir Sanitarijos inspektoriaus padėjėju.

Dr. K. Griniui tarpininkaujant, Raudonojo kryžiaus ligoninėje Kaune baigė akušerijos kursą, nes teikiant pirmąją pagalbą atsitikdavo ir gimdyvių, kurių kūdikius turėjo priimti toje vietoje, kur buvo gimdyvė, o tai atsitikdavo gatvėje, autobuse, laukuose

ir kitose vietose. Gyvendamas Kaune, jau buvo kviečiamas į kaimus pasilgonius, nes tada dar trūko gydytojų, o, be to, pagalbą ir vaistus teikė nemokamai, nes juos gaudavo iš apskrities gydytojo dr. Virkučio ir iš dr. K. Griniaus, kurie K. Čėsna siūsdavo į kaimus.

Nuo jaunų dienų priklausė jaunimo organizacijoms, bet ypatingai visą savo energiją ir jėgas pašventė Lietuvos Šaulių Sąjungai, į kurią įstojo 1933 m. Aukštosios Panemunės šaulių kuopon, kur būdamas rengė šaulėms moterims Pirmos pagalbos kurselius. Kuopoje buvo apie 20 moterų sanitarų, kurios K. Čėsna vadovaujant dalyvaudavo šaulių manevruose ir vadinosi Sanitarijos tarnyba.

1938 m. pradžioje gavo tarnybą Virbalio muitinėje — kontrolieriam. Persiregistravo į Kybartų šaulių kuopa. Buvo paskirtas Sanitarijos ir švietimo vadovu. Ruošė paskaitas, vaidinimus, režisavo veikalus, ne tik šauliams, bet ir visuomenei, nes su teatro veikla buvo susipažinęs iš jaunų dienų, o vėliau lankė Ipolitо Tvirbutо teatro studiją — kurselius. Važinėjo su paskaitomis po kaimus. Skaitė ir per Kauno radijo stotį. 1938 metais per Kalėdas Kazys Čėsna sukūrė šeimos židį su mokytoja Marija Bulgarauškaite. Jų moterystės santuoką Kaune palaimino kan. F. Kapočius.

Neilgai laimė ir džiaugsmas lydėjo Kazio ir Marijos Čėsnių gyvenimo dienas.

1940 m. Lietuva buvo sovietų okupuota, o Lietuvos Šaulių Sąjunga likviduota, bet K. Čėsna pasiliko šaulių širdyje.

Laike vokiečių okupacijos buvo Šakių, o vėliau Vilkaviškio apskrities malūnų revizorius.

Jo gyvenimo bendrakeleivė Marija Bulgarauškaitė gimė Virbaly. Lankė pradžios mokyklą. Baigė Kybartų gimnaziją, o Kaune mokytojų seminariją. Ją baigus buvo paskirta pradžios mokyklos mokytoja Kauno apskrity, kur ir pražydo pirmieji meilės žiedai su Kaziu Čėsna, kuri nuvedė juos į vedybinį gyvenimą. Ji

pasižymėjo nepaprastai gilia religine ir patriotine dvasia, kurią stengėsi įdiegti į Lietuvos jaunimo širdis su kuriuo jai esant mokytojai teko artimai bendradarbiauti ir daug gražaus lietuviško jaunimo per savo rankas perleisti.

Gražų Kazio ir Marijos Čėsnių gyvenimą sugriovė 1944 m. atūžusi iš rytų viską naikinanti karo audra. Pasitraukė viską palikę su mažoms dukrelėms į Vokietiją.

1949 m. atvyko į J. A. V. ir apsigyveno Worcesterį, kuriame gyvena ir šiuo laiku. Pirmieji gyvenimo žingsniai naujame pasaulio kontinente nebuvo lengvi, bet nugalėjo visas kliūtis. Ne tik dukrelės išleido į mokslus, paruošė gyvenimui, bet ir K. Čėsna lankė New England School of Accounting. Baigęs įsigijo buhalterio profesiją, kurioje išdirbęs daugiau 20 metų gavo pirmąją širdies ataką, o iki šio laiko pergyveno ją kelias.

Įsijungė į vietos lietuvių gyvenimą. M. Čėsnienė įstojo į ALRK Moterų Sąjungos 5-tą kuopą ir daugelį metų kol egzistavo priklausė kuopos chorui. Taip pat yra Dr. Vinco Kudirkos kuopos šaulė rėmėja. K. Čėsna 1971 m. vos įsisteigus Dr. Vinco Kudirkos šaulių kuopai stojo į pirmųjų narių eiles. 1978 m. apdovanotas Šaulių žvaigždės medaliu. 1980 m. pakeltas į kuopos Garbės šaulius.

1978 m. kada kuopa statė "Žuvuosiems už Lietuvos laisvę" paminklą.

KLAIPĖDOS KRAŠTO IŠVADAVIMO MINĖJIMAS DETROITE, MI.

Sausio 15 d. suėjo 66 metai, kai Klaipėdos kraštas sukilėlių buvo išvadotas ir prijungtas prie Lietuvos. Minėjimas pradėtas šv. Antano parapijoje sausio 15 d. 10:30 val. ryto pamaldomis. Į bažnyčią įžygiavo LŠST pirmininkas Mykolas Abarius, LŠST jūrų šaulių vadovas Bronius Valiukėnas, Švyturio jūrų šaulių kuopos vicepirmininkas Juozas Kinčius ir paskui juos 6 vėliavos: Amerikos, Lietuvos, Savanorių kūrėjų, St. Butkaus šaulių kuopos, Švyturio,

Jis buvo finansų vedėjas.

Dažnai skaitė paskaitas per L. Š. S. T. Trakų rinktinės rengiamus kultūrinius savaitgalius Kennebunkport, Maine ir per kitas šventes, šaulių ir ne šaulių. Priklauso Lietuvos Labdaros dr.-jai, Lietuvių klubui, revizijos komisijai Worcesterio apylinkės Lietuvių Bendruomenės. Daugelį metų yra kuopos vice-pirm. kurį laiką ėjo ir pirmininko pareigas, o vice-pirmininku yra ir šiuo laiku nežiūrint pašlijusios sveikatos.

Už nuopelnus Lietuvai ir Lietuvos Šaulių Sąjungai laisvoje Lietuvoje ir čia tremtyje vicepirm. g. š. Kazys Čėsna 1985 m. buvo apdovanotas Šaulių žvaigždės ordinu. Jis Šaulių Sąjungoje yra išbuvęs 55 m.

Gaila, kad žmona didelė ligonė. Jau keleta metų vaikšto tik su lazdele pasiremddama ir nepajėgia išeiti iš namų. Dukrelės gyvena kituose miestuose. Profesorė Eugenija Taft su vyru Utica, N. Y. ir kolegijoje dėsto prancūzų ir italų kalbas. Jaunesnioji Gražina Blekaitienė su vyru Washington, D. C.

K. ir M. Čėsnai vedybinio gyvenimo auksąnį jubiliejų atšventė per Kalėdas namuose, savo šeimos rately. Linkiu, kad Kūdikėlis Jėzus padėtų nugalėti dabartinius sunkumus, skausmus ir sulauktumėte šviesesnių gyvenimo dienų.

Janina M.

Akademija ir Meninė dalis

Akademiją pradėjo ramovėnų Detroito skyriaus pirmininkas Mykolas Abarius ir pakvietė kun. Alfonsą Baboną sukabėti invokaciją, kuriam Eugenija Bulotienė prisegė gėlę. Po invokacijos atsistojimu ir tylos minute pagerbti žuvę Klaipėdos krašto vaduotojai, o gyviesiems Vincui Tamošiūnui ir Stasiui Šimoliūnui birutietės Onutė Pusdešrienė ir Eugenija Bulotienė prisegė gėles. Gėlė buvo prisegta ir muz. Stasiui Sližiui.

Ramovėnų Detroito skyriaus pirmininkas Mykolas Abarius savo tartame žodyje paminėjo kai kuriuos įvykius Mažosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto istorijos, o Klaipėdos krašto vaduotojas Stasys Šimoliūnas, kaip dalyvavęs Klaipėdos vadavime, papasakojo apie tuo metu buvusią Lietuvos padėtį ir pasiruošimą Klaipėdos vadavimui. "Padėtis buvo sunki ir panaši į šių laikų padėtį. Klaipėdos kraštą valdė Prancūzija ir mūsų broliai lenkai kėsinosi jį užimti ir prisijungti prie Lenkijos. Lietuvoje nebuvo ir tokio generolo, kuris Klaipėdos vadavimui būtų sutikęs, o sutiko ir tą padarė karo valdininkas, mūsų šauliai ir aprenkti civiliniais drabužiais mūsų kariai. Buvo rizikuota ir Klaipėdos kraštas prijungtas prie Lietuvos. Šiuo metu lietuviams yra sunkiau, jie negali surinkti savanorių ir neturi savos kariuomenės. Įvykiai kartojasi. Aš tikiu, gal aš ir nesulauksiu, Lietuva bus laisva ir Nepriklausoma". Ilgi plojimai.

Meninė dalis

Meninę dalį atliko pernai pavasarį susiorganizavęs parapijos moterų vienetas. Vienetas gražiai atrodė: dėvėjo raudonas palaidinukes, juodus ilgus sijonus ir perlų karolius. Vienetą sudarė: Bronė Viršilienė, Stefanija Kaulienė, Česlova Pliūrienė, Antanina Laparskienė, Valė Osteikienė, Genė Norienė, Stasė Bitlerienė, Natalija Sližienė ir Aldona Tamulionienė. Muz. Stasiui Sližiui vadovaujant padainavo 3 dainas: "Ausk dukrele Aštuonyti" l.d. harm. S. Sližio, "Kur lygios lankos" l. d. harm. S. Sližio ir

"Nemunėli, Nemunėli" muz. A. Bražinsko. Vienetas gražiai užsirekomendavo ir svečiai ilgai plojo ir šaukė: Bis, bis!... Tačiau vienetas jų nepaklausė ir daugiau nepadainavo.

Salė minėjimui buvo atitinkamai paruošta. Scenos viduryje aukštai kabėjo Vytis, žemiau Klaipėdos herbas ir šonuose Lietuvos krikščionybės 600 metų sukakties plakatai.

Mykolas Abarius padėkojo kun. Alfonsui Babonui už sukalbėtą invokaciją lir už užleistą minėjimui parapijos patalpas. Muz. Stasiui Sližiui ir moterų vienetui už atliktą meninę dalį. Detroito Kūrėjams — Savanoriams, ramovėnams, šauliams ir birutietėms už talką, žmonai Onutei už iškeptus minėjimui pyragus ir svečiams už gausų atsilankymą. Buvo sugiedota Lietuvos himnas, išneštos vėliavos, o svečiai pakviesti toliau vaišintis. Tai buvo gražus ir sklandžiai pravestas minėjimas, kuris pasižymėjo tuo, kad neužtruko ilgai, nes mūsų dabartinė karta ilgų minėjimu nemėgsta.

A. Gr.

Klaipėdos kraštas

m. sayus.

*O Baltijos jūra,
Undinių šventovė—
Pilna legendų
Ir paslapčių.*

*Atskleisk burtų knygą,
Parašytą likimo —
Visiems pakeleiviams
Tolimųjų kraštų.*

*Ant Kuršmarių kranto,
Prie Danės žiočių,
Prie Baltijos jūros —
Lietuvių širdžių*

*Ten stovi prabočių
Paminklas žymus:
Senutė pilis, švyturys
Ir miestas gražus.*

*Tai Klaipėdos uostas,
Vartai į platų pasaulį,
Kur lankės laivai
Įvairiausių tautų.*

*Nuo Mindaugo bočiai
Naikino kryžiuočius,
Slapuką švedą,
Maskolį barzdotą,*

*Be baimės jie kovės,
Gynė savo kraštą,
Iki gobšų priešą
Po kojų pamynė.*

*Baltijos jūrai
Aukas žyniai nešė,
Kai prašė malonių
Pas Laumę Undinę.*

*Slinko amžius po amžiaus—
Klaipėdos kraštas bujojo,
Kai priešai veidmainiai,
Lietuvai smogė kirtį mirtingą,*

*Caras paglemžęs
Lietuvą, laikė sukaustęs.
Livonijos ordinas,
Uostą bandė pagrobti...*

*Laukia senas uostas
Undinės kas naktį—
Kad pravertų vartus
Ir laisvę įleisų.*

*Kad vėl būtų laimė
Ir lietuvis belaisvis —
Galėtų sušukti džiaugsmingai —
Aš laisvas, aš laisvas!..*

Atkelta iš psl. 126

Veiksmas vyksta Vilniaus kuni-gaikščių rūmuose. Drabužius pagamino Ema Dovydaitenė ir Valentinas Varnas. 20 minučių pertrauka po trečiojo veiksmo. "Krikšto vanduo" penkių veiksmų drama. Dekoracijos, drabužių eskizai ir scenos įrengimas Petro Maželio. Tatai jis atliko pasigėrėtinai gražiai.

"Krikšto vanduo" nubėgo, dingo nuo scenos. Jis liks Anatolijaus Kairio teatrinė veikalu knygoje. Linkėtina, kad Anatolijus Kairys parašytų daugiau teatrinė veikalu Lietuvos istorinėmis temomis.

Alg. Gustaitis

PAS CICERO JŪRŲ ŠAULIUS

Sausio 15 d. įvyko Mažosios Lietuvos minėjimas. 10 val. 30 min. lietuviškose pamaldose, kurios buvo laikomos už a. a. aktyvaus kuopos narį Vincą Tiknevičių, dalyvavo be Cicero, gen Daukanto kuopos ir Vytauto D. rinktinės šaulių vienetai su septyniomis vėliavomis. Parapijos choras vadovaujamas Aldonos Prapuolenytės labai įspūdingai giedojo. Mišių auką nešė j. šaulė Tiksnevičienė ir šaulių kp. pirm. Mikulis. Po pamaldų minėjimas vyko parapijos salėje, kurį pravedė Cicero jūrų šaulių kuopos "Klaipėda" pirmininkas ir centro valdybos narys garbės šaulys Juozas Mikulis. Įnešus vėliavas, kurioms vadovavo Cicero kuopos vicepirmininkas Ašoklis, solistė Aldona Pankienė, pianinu palydint Aldonai Prapuolentei,

sugiedojo JAV ir Lietuvos himnus (Lietuvos himną giedojo visi), invokaciją sukalbėjo jūrų šaulys kun. Rutkauskas. Po mažlietuvių pirmininko inž. Žiobrio kalbos buvo pagerbti žuvusieji vaduojant Klaipėdos kraštą ir dar gyvi šių kovų dalyviai. Tada sekė Algio Regio paskaita, kad ir dažnai jis girdimas, bet vis turi ką naujo ir įdomaus pasakyti, Tad mielai yra klausytojų priimamas ir gerbiamas. Meninėje dalyje solistė Aldona Pankienė padainavo Gudauskienės Prisiminimas, Raudonikio Mano gimtinė, Gaižausko Nidos gintaras ir Garbulskio Mano gimtinė, akompanavo M. Motiekaitis. (Jautėsi solistės patikėjimas savimi ir padaryta pažanga). Minėjimas buvo baigtas Mažosios Lietuvos himnu "Lietuviais esame

mes gimę", kurį giedoję visi dalyviai. Solistė ir visi programos dalyviai buvo apdovanoti gėlėmis.

Minėjime dalyvavo šaulių sąjungos moterų vadovė Kirvaitytė. Vytauto D. rinktinės garbės pirmininkas Vladas Išganaitis (kad ir sulaukęs garbingo amžiaus, bet vis dar tiesus ir žvalus), Nemuno rinktinės ir Daukanto kuopos pirmininkas E. Vengianskas, Vytauto d. šaulių rinktinės pirmininkas Paukštė, Cicero Alto ir ramovėnų piarmininkas kpt. A. Juškevičius ir kiti veikėjai.

Po minėjimo sesių Ašoklienės, Dumčienės, Pranskevičienės ir Skopienės, vadovaujant Cicero šaulių moterų vadovei Skamieniui, visi dalyviai buvo pavaišinti paruoštais skaniais užkandžiais. S. Paulauskas

DETROITO ŠVYTURIO JŪRŲ ŠAULIŲ KUOPOS NARIŲ METINIS SUSIRINKIMAS

Švyturio jūrų šaulių kuopos metinis visuotinis susirinkimas įvyko sausio 8 d. Šv. Antano parapijos mokyklos klasėje. Susirinkimą pradėjo kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas ir paskaitė darbotvarkę. Įnešta kuopos vėliava ir atsistojimu ir tylos minute pagerbti mirę kuopos šauliai: Simonas Blaskevičius, Petras Kuncė, Kęstutis Atkočaitis ir Petras Žilinskas. Susirinkimi praversti pakvietė Albertą Misiūną pirmininku ir Romą Macionį sekretorium. Albertas Misiūnas pakartojė darbotvarkę, kuri be pakeitimų buvo priimta.

Į mandatų komisiją — Albinas Grigaitis ir Juozas Kinčius. Praeito susirinkimo protokolą paskaitė Romas Macionis. Protokolas priimtas be pataisų.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas savo pranešime apibūdino dviejų metų laikotarpio atliktus darbus: kuopos valdyba turėjo 10 posėdžių, 2 metinius susirinkimus, 3 išvažiavimus — Union Pier, Hamiltone ir Čikagoje. Buvo surengti 8 pa-

rengimai; 2-jos bendros Kūčios, 2-ji Pilėnų stovyklos atidarymai, 1-na gegužinė, 1-mos joninės ir du Pilėnų stovyklos uždarymai. Surošėm Švyturio kuopos 20 metų sukakties paminėjimą ir Jūros dieną. LŠST kapelionas kun. Jonas Borevičius aukojo šv. mišias prie Žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklo. Abu šie renginiai praėjo su dideliu pasisekimu. Turėjome daug atvykusių iš kitų kuopų svečių ir kuopos broliams šauliams ir sesėms šaulėms buvo daug darbo. Tik tuo blogai, kad ne visi mūsų šauliai mūsų darbus įvertina ir į mūsų renginius ne visi atvažiuoja. Jei į mūsų renginius atvyktų visi Detroito šauliai, tai tikrai būtų gražūs mūsų renginiai! Tačiau ištikus nelaimei ar mirus šauliui, likusieji mus greitai randa. Kuopa aukomis rėmė: spaudą, radijo valandėles, Balfą, Altą, Lietuvių Bendruomenę, Kanadoje statomo paminklo komitetą, Vasario 16, Kariuomenės šventės, Klaipėdos krašto prisijungimo ir kitas organizacijas.

Pilėnų stovyklos išlaikymas me-

tams kainuoja apie 1500.00 dol. Vien mokesčiai — 900.00 dol., prie kurių prisideda elektros ir kitos išlaidos. Tuo tarpu Pilėnų išlaikymui aukų gauname mažai.

8 metai kaip esu kuopos pirmininku ir kartu Pilėnų stovyklos administratorium. Darbas nėra lengvas. Dirbau kiek galėjau ir taupiau kiekvieną centą. Baigdamas kadenciją, džiaugiuosi, kad kuopos ir stovyklos nenugyvenau, bet palieku tvirtą šaulių kuopą, gražiai sutvarkytus Pilėnus ir gražią sumą pinigų. Tai ne mano vieno darbas, o visų brolių ir sesių šaulių. Gerai sugyvendami ir bendrai dirbdami, daug padarėme. Nuoširdus ačiū moterų sekcijos vadovei Onutei Selenienei ir visoms švyturietėms, kurios sunkiai ir daug dirbo ruošiant Kūčias, gegužines ir kitus renginius. Taip pat nuoširdžiai dėkoju ir broliams šauliams, su kuriais bendrai dirbome ir daug padarėme. Dėkoju visiems, kurie su manim dirbo ir bendradarbiavo, linkiu naujam pirmininkui geros

sėkmės, gal jis ką nors geriau padarys.

Ilgį plojimai. Toliau sekė kitų valdybos narių pranešimai. Juos padarė: kuopos vicepirmininkas ir finansų sekretorius Juozas Kinčius, sekretorius Romas Macionis, išdininkas Albinas Grigaitis, parengimų vadovas Algis Macionis, stovyklos administratorius Balys Telyčėnas, statybos ir remonto vadovas Antanas Šiurkus ir Kultūros vadovas muz. Stasys Sližys.

Moteryų vadovė Onutė Selenienė savo pranešime pasakė, kad jau 4 metai kaip ji šias pareigas eina. Dirba ne viena, jai padeda ne tik sesės šaulės, bet ir broliai šauliai.

Pajamų nėra daug, bet ir nė vieno karto neturėjome nuostolių. Į kuopą įrašiau 3 naujus narius, kvieskime jų ir daugiau, nes ne visi nepakviesti įsi-rašo.

Revizijos komisijos aktą paskaitė revizijos komisijos pirmininka Alber-

tas Misiūnas, kuris, kitiems dviem nariams negalint dalyvauti, su pirmi-ninku Bronium Valiukėnu ir Albinu Grigaičiu, patikrino kuopos kasą ir inventorių. Jo pasakymu kuopos kasa tvarkoje, knygos vedamos gerai, pinigai atitinka knygos įrašams, gi Pilėnų stovyklos inventorių žiemos sezonui gražiai ir tvarkingai susandėliuotas, pastatai visi sveiki ir jokių nuostolių nėra.

Pranešimai išdiskutuoti ir priimti. Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas ir valdyba, į kurią įtrauktas naujas narys Vacys Slušnys, sutiko palikti dar vienai kadencijai 2 metams, kartu su jais sutiko dar 2 metams ir moteryų vadovė Onutė Selenienė.

Į revizijos komisiją: Albertas Misiūnas ir Petras Bitleris (perrinkti) ir Vincas Žebraitis naujai išrinktas.

Susirinkimas paskyrė Lietuvos Bendruomenei A. Šapokos istorijos

išleidimui popieriui pirkti \$100.00 ir \$20.00 Kariui; nario mokestį nuo ateinančių metų mokėti \$5.00.

Naują valdybą pasveikino ir palinkėjo sėkmės LŠST pirmininkas Mykolas Abarius ir Stasio Butkaus šaulių kuopos pirmininkas Eduardas Milkus. Naujai perrinktas kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas visiems padėjo už pasitikėjimą. Susirinkimas buvo sklandus ir darbingas. Dalyvavo 35 kuopos nariai.

LŠST pirmininka Mykolas Abarius kuopos vėliavą perdavė Broniui Valiukėnui, sugiedotas Lietuvos himnas ir išnešta kuopos vėliava.

Po susirinkimo moterų vadovės Onutės Selenienės ir jos talkininkių sesių šaulių visi susirinkimo dalyviai buvo pavaišinti prie kurių su skanaus gėrimo buteliu prisidėjo Albertas Misiūnas, švenčias savo gimtadienį. Jam sugiedota ilgiausių metų, valio, valio!

Antanas Grinius

ŠAULIŲ AUKOS SPAUDAI PAREMTI

Baigiantis metams, ar kitomis progomis, įvairūs šaulių būriai, kuopos ar kiti vienetai skelbia, kiek dolerių aukojo užsienio lietuvių spaudai paremti.

Gražu, kilnu, remti lietuvišką spaudą. O kaip su šaulių spauda? Kas ir kiek aukojo *Kariui* ar jo priedui *Tremties trimitui*? Jei aukojo, tai dėkui! Nepamirškite ir ateityje.

Reikėtų šaulių rinktinėse kuopose turėti asmenį, kuris siūlytų užsiprenumeruoti *Karij*. Tai atlikti gal sutiktų išdininkas? Gaila, bet yra nemaža šaulių, kurie neprenumeruoja *Kario*. gal vertėtų pagedauti, kad mokant šaulių metinį mokestį, tuo pat metu apsimokėtų ir *Kario* prenumeratą. Per kiekvieną susirinkimą reikėtų paraginti prenumeruoti šį žurnalą, pranešti, kas užprenumeravo savo pažįstamiems. Būtų graži dovana gauti toki puikų žurnalą kaip *Karys* dovanai. Po metų gal panorėtų ir tasai asmuo pats sau užsiprenumeruoti. Nepamirškime

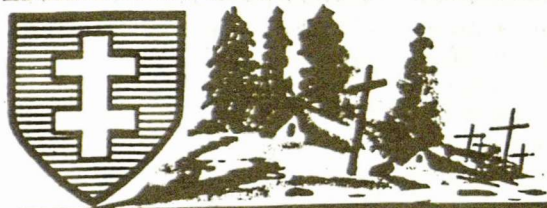
savo jaunimo, tegul ir jie skaito gerą lietuvišką spaudą.

Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje yra išleidusi gerų, vertingų knygų, žemėlapių. Būtų gražu, jei šauliai tokius leidinius įsigyti pirmoje eilėje sau ar dovanotų artimiesiems. Kol yra neišparduotų šaulių išleistų leidinių, tol naujus leidinius sunkiau paleisti visuomenėn. Šaulių kuopos galėtų pasistengti iš savo narių surasti tokių leidinių platintojus. reikia pasistengti, kad šaulių leidiniai negulėtų be naudos sandėliuose ar palėpėse, o paleisti juos kuo plačiausiai. Bandyti lietuviškas knygas pasiūsti į okup. Lietuvą: ar į ten važiuojant nuvežti, ar važiuojantiems įduoti bent po vieną ar dvi knygas.

Mylėkime, globokime lietuvišką spaudą, be jos negali būti tvirtos lietuvių tautos! Nuo mūsų priklausos, kaip meilę lietuviškai spaudai pareikšime...

Šaulys

Skaitydamas "Tremties trimitą", jausk pareigą paremti "Kario" leidimą



MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

GAILESTINGĄ SESERĮ MARIJĄ BALTUTIENĘ PRISIMENANT

Marija Cimbolaitytė Baltutienė gimė 1894 m. lapkričio 16 d. Kaune. Savo jaunystę praleido Kaune. Baigusi kelias gimnazijos klases, lankė Raudonojo kryžiaus gailestingųjų seserų kursus, kuriuos baigė 1914 metais.

Pirmojo pasaulinio karo metu dirbo Karo lauko ligoninėje. Už savo darbštumą ir paslaugumą buvo caro valdžios apdovanota ordinu.

Lauko ligoninėje susipažįsta su ten pat dirbusiu lietuviu vaistininku Jonu Baltučiu, su kuriuo sukuria šeimą. Šiltinės epidemijai siaučiant, 1920 metais neteko vyro. 1922 metais su pabėgėlių ir tremtinių traukiniu grįžta į tėvynę.

Tuoju pradeda dirbti Karo sanitarijos žinioje; pradžioje pirmame atskirame lazarete — Šančiuose. Nuo 1924 metų lazaretą panaikinus, perkeliama dirbti į Karo ligoninę Kaune — užkrečiamųjų ligų skyrių. Čia išdirbo iki 1943 metų. 1934 metais pakeliama pareigose — vyresniąja gail. seserimi. Šiose pareigose išbūna iki 1940 metų. Nuo 1935 m. iki 1940 m. Karo ligoninėje buvo praveisti bent trys samaritiečių kursai, kuriuose ji



buvo viena iš instruktorių. Už sąžiningą pareigų atlikimą apdovanota Nepriklausomybės dešimtmečio me-

daliu ir Vytauto Didžiojo ordino medaliu.

1943 metais pereina dirbti į Respublikinę Kauno klinikinę ligoninę — stomatologinį skyrių. Ten dirbo kaip vyresnioji sesuo. Buvo gerbiama viso personalo, pradėdant slaugėmis baigiant gydytojais.

1959 metais išėjo į pensiją. Būdama pensininkė iš savo kuklių išteklių šelpė blogesnėje padėtyje esančius tautiečius (ypatingai grįžusius iš tremties (Sibiro).

1979 metais kovo 26 d. po sunkios ligos ji mirė.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą buvo Kauno "Dainos" Draugijos narė; dalyvavo chore ir vaidintojų ratelyje.

Nepriklausomybės metais buvo Lietuvos gail. seserų sąjungos narė, dažnai atlikdama valdybos narės pareigas.

Šiais metais kovo 26 d. sueina dešimt metų nuo jos mirties. Esančius gyvus jos bendradarbius ir pažįstamus prašom ją prisiminti savo maldose.

Sūnus Vytautas

A. A. ATS. LIKT. PSK. JURGIS MIEŽAITIS

Daytona Beach, Floridoje, keletus metus gyvenęs ats. liktinis artilerijos psk. Jurgis Miežaitis mirė 1988 m. gruodžio 25 Halifax ligoninėje po sunkios plaučių operacijos.

Buvo gimęs 1913 m. gegužės 22 d. Surviliškyje, Kėdainių apskr. Sulaukęs 18 m. amžiaus, savanorių įsto-

jo į Lietuvos kariuomenės 2 artilerijos pulką ir jame išstarnavo iki 1939 m., pasiekdamas liktinio puskarininkio laipsnį.

Pasitraukęs iš kariuomenės, perėjo dirbti į Lietuvos policijos tarnybą ir dirbo Kėdainių apskr. policijos vado įstaigoje, kol Lietuvą okupavę bolše-

vikai jį iš tarnybos atleido. 1944 m. su visa lietuvių banga nuo artėjančios antrosios bolševikų okupacijos pasitraukė į Vakarų ir kurį laiką gyveno Vokietijoje, Kasselio ir Hanau tremtinių stovyklose. JAV okupacinei armijai pradėjus organizuoti iš tremtinių pagalbinus dalinius, įsijungė į



Ats. psk. Jurgis Miežaitis

juos ir tarnavo sargybų batalione iki emigracijos į JAV.

1949 m. atvyko į JAV ir apsistojo Elizabeth, N.J. Čia dirbdamas fabrikuose sulaukė pensijos amžiaus ir persikėlė gyventi į saulėtą Floridą nes ten buvo apsigyvenę jo artimiausieji draugai. Velionis buvo viengūnis ir artimų giminių JAV neturėjo. Elizabethė jis išgyveno iki 1979 m.

Velionis buvo taurus lietuvis. Neišvaistydamas žodžiais apie tėvynės meilę, savo ištikimybę Lietuvai išreiškė savo lietuvišku gyvenimu. Prenumeravo ir skaitė lietuvišką spaudą ir knygas, niekada neatsisakė aukoti lietuviškiems reikalams ir buvo pavyzdingas Lietuvių Bendruomenės, Lietuvių tautinės sąjungos, Lietuvių veteranų "Ramovės" Newarko skyriaus ir Balfio narys. Būdamas malonaus būdo, turėjo daugybę artimesnių draugų ir mokėjo su jais surasti bendrą kalbą. Be jo paramos turbūt neišsivertė nei vienas šios apylinkės lietuvių renginys, nes velionis nesugebėjo atsikalbinėti ir prašomas visuomet sutikdavo padėti.

Kiek iš spaudos teko patirti, velionis ir Floridoje susirado darbo lietuviškose organizacijose. Jis buvo tautinės srovės žmogus, bet surasdavo bendrą kalbą ir su kitų srovių žmonėmis, nes jis labiau vertino ne srovę, o žmogų ir lietuvi. Ir Elizabethė ir Floridoje jis buvo nuolatinis įvairių lietuviškų renginių lankytojas ir talkininkas.

Buvo palaidotas iš Prince of Peace

katalikų bažnyčios Ormond Beach. Laidotuvių mišias ir kitas apeigas atliko kun. dr. K. Ruibys. Bažnyčioje giedojo muziko Antano Skridulio vadovaujamas Sietyno choras. Jo kūną priglaudė Bellevue Ceper Hill Memorial Garden mauzoliejus.

K. J.

A. A.

PETRAS ŽILINSKAS

1988 m. gruodžio 28 d. Southwest ligoninėje atsiskyrė su šiuo pasauliu Petras Žilinskas, sulaukęs 88 metus.

Petras Žilinskas gimė 1900 m. rugsėjo 1 d. Putriškių km., Marijampolės valsčiuje, Marijampolės apskr. Į Ameriką atvažiavo 1949 m. ir apsigyveno Detroite. Priklausė Šv. Antano parapijai, aukų rinkimo komitetui ir "Žvyturio" jūrų šaulių kuopai.

Petro Žilinsko kūnas buvo pašarvotas Val Baužo laidotuvių koplyčioje. Gruodžio 30 d. susirinkusieji šermėninėje, kun. Alfonso Babono vadovaujami, sukalbėjo rožinį. Tvarkiusi laidotuves Jolanda Zaparackienė savo ir ją įgaliavusių organizacijų vardu pareiškė užuojautą veliono žmonai

Marijai ir giminėms. Paskaitė Maironio eilėraštį "Išvažiuojam".

"Švyturio" j. š. kuopos vicepirminakas Juozas Kinčius užuojautą pareiškė "Švyturio" j. š. kuopos ir parapijų aukų rinkėjų vardu. Prie karsto stovėjo "Švyturio" j. š. kuopos vėliava. Atsilankusieji gausiai aukojo: Šv. Mišioms, Lietuvių fondui ir Tautos fondui.

Gruodžio 31 d. velionis buvo atlydėtas į Šv. Antano parapijos bažnyčią. Mišias už velionio sielą aukojo kunigai Alfonsas Babonas ir Kazimieras Šimaitis. Vargonavo ir giedojo muz. Stasys Sližys, skaitymus skaitė Matas Baukys. Po mišių 26 automobilių vilkstinė amžinam poilsiui nuliūdėjo į Švento Kryžiaus kapines. Kunigams A. Babonui ir K. Simaičiui atlikus liturgines pamaldas visi sugiedojome Marija, Marija ir atsiveikime su velioniu. Nuliūdime liko žmona Marija ir giminės Amerikoje ir Lietuvoje. Jolanda Zaparackienė likusios žmonos vardu padėjo visiems laidojimo dalyviams ir pakvietė į Šv. Antano parapijos kavinę pietų. Petrai, ilsėkis ramybėje!

A. Grinius

MARIJAI PETKEVIČIENEI

Lietuvoje mirus, jos seseriai, J. Daumanto šaulių kuopos moterų sekcijos vadovei JUDITAI PAŠKAUSKIENEI

reiškiame giliausią užuojautą.

LOS ANGELES DAUMANTO ŠAULIŲ KUOPA

Dukrai DANUTEI LIUGIENEI

Lietuvoje mirus, šaulę DANUTĘ MITKIENĘ ir šeimą nuoširdžiai užjaučiame.

LOS ANGELES J. DAUMANTO ŠAULIŲ KUOPA

ČIA ILSISI NEŽINOMI LIETUVOS KARIAI, ŽUVĘ 1919 METAIS

Tai įrašas ant paminklo, pastatyto šimtetui Suvalkų trikampyje, Beržininkuose.

Prieš septyniasdešimt metų ten tratėjo šautuvai ir kulkosvaidžiai, sprogo granatos. Dabar ramus ruduo. Stovi tylus medžiai, aukšta žolė, Jau gražiai pašalę...

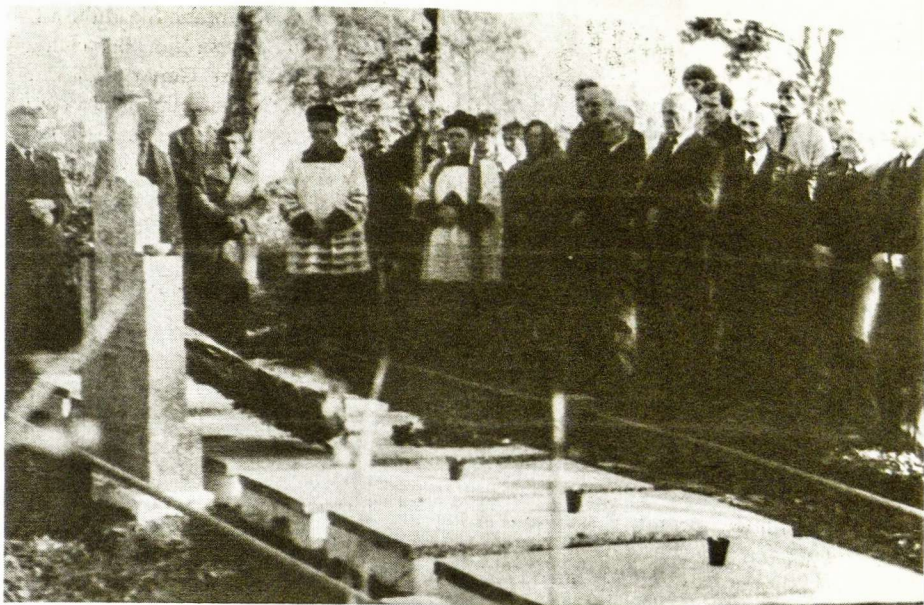
Visi jie pasižymėjo narsumu. Visus juos prieš septyniasdešimt metų išlydėjo giminės ir draugai, linkėdami laimės. Visi jie buvo jauni, stiprūs ir pilni vilties...

Ypatingai savo narsumu buvo pasižymėjęs Petras Saldukas, būrio vadas, iš Kalvarijos. Taipogi Geležinis Tadas, iš Švėkšnos, Lutvinas Kazys iš Vilkijos, Petkevičius Silvestras, iš Kavainių ir Zimbermanas Abraomas. Dviejų karių vardai nežinomi.

Šių karių sutvarkymu rūpinosi Petras Jankauskas, Jurgis Skripka ir Jonas Čeplikas.

Žinia apie šių karių kapus buvo perduota per Vilniaus televizijos stotį. Žinia buvo pajvairinta šių karių kapų vaizdais.

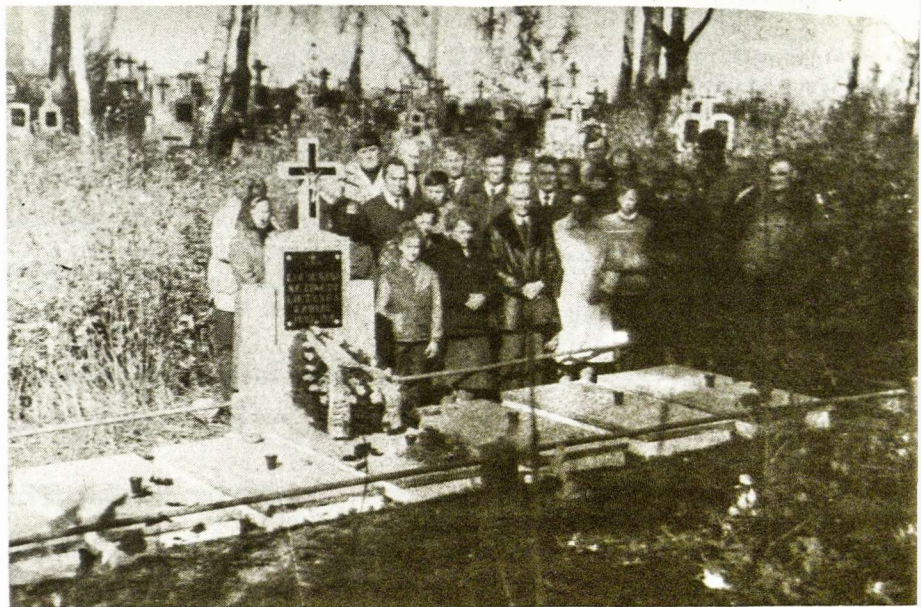
Vigrys



1988.10.09 kapus pašventino kun. Zenonas Parakevičius. Jis pasakė patriotišką pamokslą



Prie paminklo iš k. Jurgis Sklyka ir Petras Jankauskas, tvarkę šias kapines



Grupė lietuvių, susirinkusių į Karių kapų pašventinimo apeigas. Buvo kartu su kunigu pasimelsta ir sugiedota "Amžiną atilsį..."

51
ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

KARIUI, AUKOJO:

\$500.00
LŠST Juozo Daumanto šaulių kp.,
CA per pirm. Juozą Pažerą

\$195.12
LKVS RAMOVĖ Sidney sk.per
pirm. Antaną Vinevičių

\$100.00
Julija Puodžiukaitienė, CT jos vyrui
a.a. Vincui Puodžiukaičiui atminti
Valerija Vaičjurgienė, MA a.a. inž.
Juozui Vaičjurgiui atminti
LŠST Stasio Butkaus šaulių kp. De-
troite per išd. Matą Bauką

\$83.00
K. Čerškus, ONT A. a. Onai Šarūnie-
nei atminti

\$80.00
LŠST L. K. Mindaugo šaulių kp.
Montrealy per pirm. Augustiną Mylę
Filed in 162 pat

\$63.00
Dr. A. Uleckas, ONT

\$50.00
V. Z. Poderiai, IL a.a. inž. Juozui
Vaičjurgiui atminti

\$30.00
Ed. Skopas, CA

\$25.00
LKVS RAMOVĖ St. Catherines sk.
per J. Skeivalą
A. Klimavičius, MI
J. Mikaila, FL
K. Venclauskas, CA

\$23.00
Alg. Gustaitis, CA
Br. Mudenas, MA

\$20.00
Pr. Kidolius, CT

\$18.00
An. Lakavičius, NY

\$17.00
A. Audronis, CA

\$16.00
A. Antanavičius, IL
V. Misiunas, NJ
Em. J. Sinkys, CA

\$13.00
W. Blinstrubas, OH
J. Cicėnas, ONT
K. Daunys, ONT
J. Kavalius, OH
Pr. Lauraitytė, NY
P. Simanuskas, CT
L. Staškevičius, N.Y.
A. Želvis, CT

\$10.00
K. Biveinis, Australija
A. Daukantas, CA
J. Dzenkaitis, CA
O. Kartanas, NE
J. Pažera, CA
Pr. Petravičius, CT
J. Pranckus, ONT
Alg. Sparkevičius, NM
J. Vidunas, MA

\$9.00
Pr. Milašius, Anglija

\$8.00
A. Arūnas, NY
A. Balčytis, IL
L. Daukus, IL
A. Jankūnas, IL
P. Kanopa, ONT
J. Karaliūnas, ONT
Alg. Lizdas, NE
A. Mingėla, ONT
P. J. Pakalka, IN
St. Patlaba, IL
Aug. Paulionis, FL
Pr. Puškorius, OH
J. Simanas, ONT
A. Stankevičius, IL
Vl. Varaneckas, CT
J. Venckus, MA

\$6.00
Vl. Garbenis, IL
J. Žalys, Anglija

\$5.00
A. Gudonis, FL

E. Sliteris, Australija
St. Šimoliūnas, MI

\$3.00

K. Aukštkalnis, OR
Br. Abromas, IL
J. Černius, FL
Z. Delininkaitis, CT
P. Didelis, PA
H. Duda, CA
J. Kasakaitis, ONT
Vl. Kleveckas, Vokietija
K. Kraujalis, Švedija
J. Mažulis, CA
C. Mickūnas, ONT
K. Norvila, NY
J. Šiaučiūnas, IL
Al. Šimėnas, MA
Pr. Špakauskas, CT
J. Totoraitis, CO
K. Tutinas, ONT
J. Vizbaras, MA
V. Apeikis, CA
A. Balsys, CT
K. Balas, OH
St. Baniulis, IL
K. Bartašius, IL
J. Bartkus, OH
J. Bielskis, IL
J. Bironas, MI
Pov. Bružas, Belgija
V. Černius, PA
S. Dainius, Australija
J. Gatautis, ONT
G. Gedmintas, FL
J. Galumauskas, CT
J. Gepneris, MI
B. Gražulis, MI
R. Grybauskas, MD
L. Gudis, IL
J. Jankus, NJ
J. Jankus, IL
V. Jonikas, AR
K. Juknelis, IL
J. Ivanauskas, Vokietija
V. Kačergius, QUE
Pr. Karalius, V.I.
A. Kairys, ONT
S. Katinus, Australija
P. Kidolius, CT
M. Kizis
Pr. Kotkis, Vokietija
Ed. Krištaponis, TX

J. Kvietelaitis, Australija
M. Lisauskas, CT
R. Markevičius, NY
O. Merkis, MA
M. Miniauskas, Vokietija
R. Namikas, ONT
V. Norkus, NY
J. Paplauskas, CA
Alf. Patamsis, ONT
J. Pažėra, CA
A. Pumputis, NY
Kun. V. Piktorna, FL
A. Pileckas, FL
J. Pilmonas, IL
Kl. Praleika, NJ
J. Prišas, Ont

Ed. Pranckus, OH
J. Rimkevičius, IL
J. Rudzevičius, CA
Vc. Rupšys, MA
J. Šarapnickas, ONT
S. Šetkus, ONT
V. Skirpstas, OH
J. Stonkus, ONT
J. F. Smulkaitis, IL
St. Šimkus, Vokietija
V. Taraška, OH
L. Trečiokas, CA
L. Trilupaitis, DC
J. Uksas, CA
V. Udrys, MI
Alg. Vaitiekaitis, MI

B.
G. Vežys, IL
St. Zakas, PA

\$2.00

W. Eizinas, ONT
K. Batura, ONT
A. Povilauskas, ONT

\$1.00

V. Milvidas, Angija
P. Žvirblis, Anglija

Visiems ačiū!



"KARIO" PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St.,
North Geelong, Vic. 3215
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. —
V. A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALST.

BROCKTON, MA —
A. Šeduikis, 990 N. Main St.

CHICAGO, IL —

"Gifts International", "Parama", "Pat-
ria" Gifts & Electr.

DETROIT, MI —

V. Čižauskas (Šv. Antano parapijos
Spaudos kioskas).

WATERBURY, CT —

"Spauda"

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Ro-
man Road, London E 2. ORF, England

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Raiffeisenstr. 4.

Spausdina:
FRANCISCAN PRESS
341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207